

OPERAČNÍ
PROGRAM
TECHNICKÁ
POMOC

EVROPSKÁ UNIE
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
INVESTICE DO VAŠÍ BUDOUCNOSTI

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

STRATEGIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČR PRO OBDOBÍ 2014–2020

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

návrh

2012-12-06

NÁVRH

1 ÚVOD	4
1.1 Význam a kontext strategie	4
1.2 Rozvojový rámec	6
2 ANALYTICKÁ ČÁST	8
2.1 ČR v evropském kontextu	8
2.2 Zhodnocení SRR 2007–2013 a stávajícího systému podpory.....	9
2.2.1 Hodnocení realizace strategických cílů SRR.....	9
2.2.2 Hodnocení příspěvků operačních programů k plnění SRR	11
2.2.3 Hodnocení příspěvků národních programů	13
2.2.4 Hodnocení příspěvků krajských programů	14
2.3 Zhodnocení vývojových tendencí a disparit.....	15
2.3.1 Regionální konkurenceschopnost.....	15
SHRNUTÍ, ZÁVĚR	25
2.3.2 Územní soudržnost	27
2.3.3 Environmentální udržitelnost	37
2.3.4 Veřejná správa.....	41
2.4 Typologie regionů.....	44
2.4.1 Typologie z hlediska regionální konkurenceschopnosti	44
2.4.2 Typologie z hlediska územní soudržnosti.....	50
2.4.3 Typologie z hlediska environmentální udržitelnosti	52
2.4.4 Typologie území ČR z hlediska syntézy ukazatelů rozvojových podmínek obcí a struktury osídlení 53	
2.4.5 státem podporované regiony	55
2.5 Analytické závěry.....	62
2.6 SWOT analýza	66
3 NÁVRHOVÁ ČÁST	71
3.1 Dlouhodobá vize regionálního rozvoje ČR	71
3.2 Cíle a priority regionální politiky ČR na období 2014–2020	71
3.2.1 Výchozí podmínky regionální politiky ČR na období 2014–2020	71
3.2.2 Cíle regionální politiky ČR na období 2014–2020	73
3.2.3 Prioritní oblasti a priority regionální politiky ČR na období 2014–2020.....	74
3.3 Specifikace priorit regionální politiky ČR na období 2014–2020	79
3.4 Vazby priorit	88
3.4.1 Vazby na regionální politiku EU.....	88
3.4.2 Vazby na sektorové politiky ČR.....	92
3.5 Návrh struktury programů	93
3.5.1 Návrh provázanosti s programy fondů Společného strategického rámce.....	93
3.5.2 Návrh národních programů.....	94
3.5.3 Návrh programů financovaných s fondů společného strategického rámce.....	94
4 IMPLEMENTAČNÍ ČÁST	97
4.1 Implementační systém podpory regionálního rozvoje	97

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

4.1.1	Vzájemné vazby a souvislosti regionální politiky a politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti	98
4.1.2	Regionální dimenze	98
4.1.3	Zaměření podpory ve státem podporovaných regionech	102
4.2	Institucionální zabezpečení	103
4.3	Struktura realizace SRR	105
4.4	Nástroje a mechanismy podpory realizace SRR	110
4.5	Systém monitoringu a vyhodnocování plnění	113
4.5.1	Systém monitoringu	113
4.5.2	Indikátory	114
4.6	Úkoly k zabezpečení realizace strategie	117
4.7	SLOVNÍK POJMŮ	118

NÁVRH

1 ÚVOD

1.1 VÝZNAM A KONTEXT STRATEGIE

Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014–2020 je základním koncepčním dokumentem v oblasti regionálního rozvoje. Dle zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje formuluje přístup státu k podpoře regionálního rozvoje, poskytuje potřebná východiska a stanovuje rozvojové cíle a zásady pro vypracování regionálních programů rozvoje. **SRR je nástrojem realizace regionální politiky a koordinace působení ostatních veřejných politik na regionální rozvoj. SRR propojuje odvětvová hlediska (témata a priority) s územními aspekty.**

Z časového hlediska jde o **střednědobý dokument**, jenž obsahuje dlouhodobý pohled na regionální rozvoj ČR (dlouhodobá vize) i krátkodobé realizační kroky.

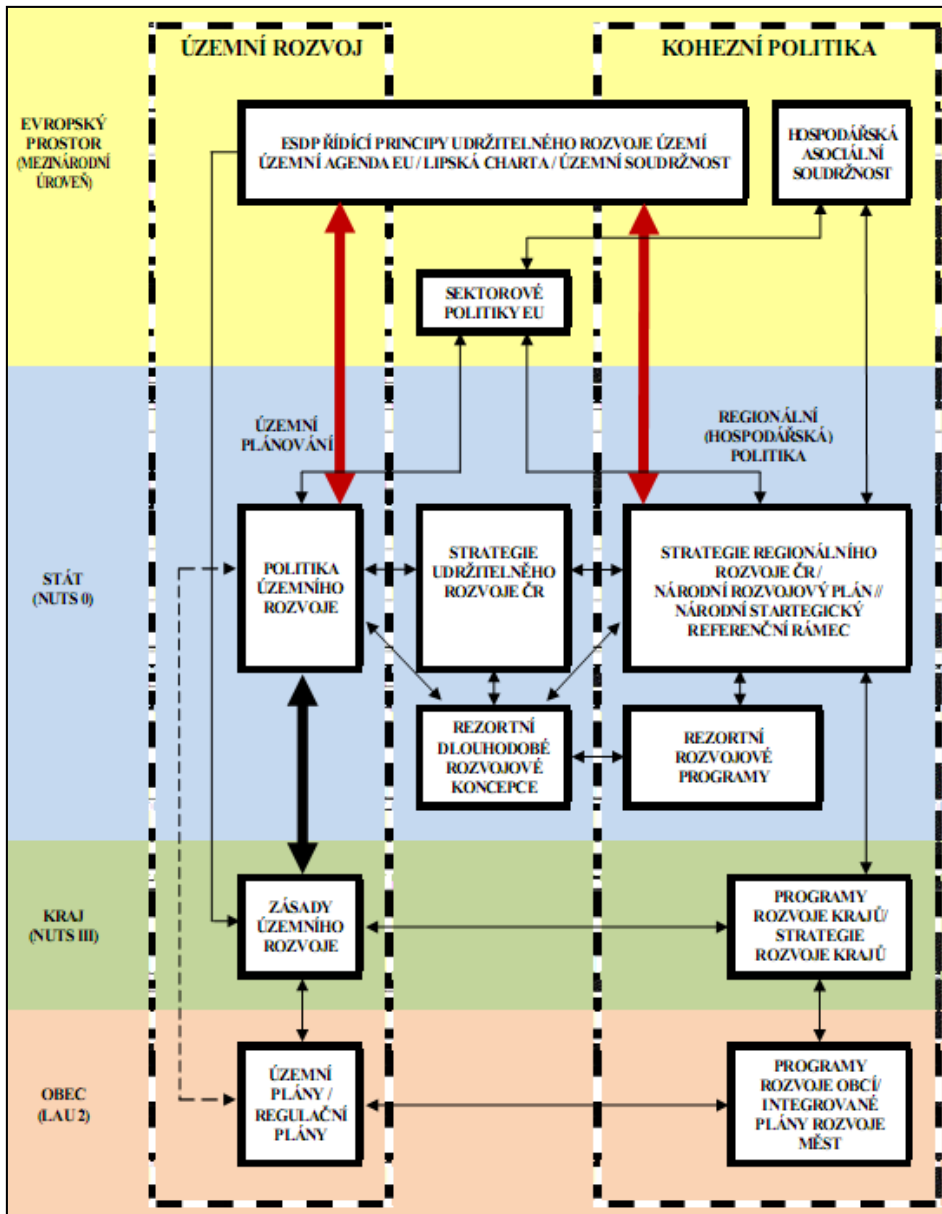
Regionální politika ČR a podpora regionálního rozvoje prochází kontinuálním vývojem odrážejícím jak širší procesy v EU, tak posuny v pojetí národních veřejných politik. Dokument SRR se vyvíjí po obsahové i procesní stránce. SRR 2014–2020 staví na předchozí strategii – vychází z obdobných principů na národní a evropské úrovni.

V SRR 2014–2020 je kladen důraz na koordinační roli regionální politiky, zohlednění nových faktorů působících na regionální rozvoj (demografické změny, územní soudržnost, energetika, integrované přístupy, dostupnost služeb apod.), využití širšího spektra rozvojových nástrojů a zapojení všech relevantních aktérů regionálního rozvoje.

Věcný obsah SRR 2014–2020 vychází z funkcí regionální politiky (růstová – podpora využití potenciálu jednotlivých území, disparitní – řešení dlouhodobé regionální nerovnováhy, preventivní – předcházení rizikům budoucího vývoje) a je podřízena potřebám návrhové části. **V SRR 2014–2020 jsou posíleny implementační mechanismy.** Kategorizace klíčových aktérů na jednotlivých prostorových úrovních, specifikace vazeb mezi aktéry a stanovení jejich rolí při naplňování SRR podpoří reálné efekty. Systém monitoringu a průběžného vyhodnocování plnění umožní reagovat na změny situace.

Klíčovým východiskem pro koncipování SRR je pojetí regionální politiky a regionálního rozvoje. Regionální politika představuje soubor intervencí, které ovlivňují rozložení ekonomických aktivit v území, k rozvoji infrastruktury a ke snížení nerovnováhy v sociálním rozvoji. **Významným trendem regionální politiky** je provazování s dalšími podpůrnými státními politikami, například se sociální politikou a s průmyslovou politikou. Dochází také k zohledňování regionální dimenze v rámci sektorových politik. V rámci **regionální politiky EU** jde o koordinaci národních regionálních politik, o rozvoj regionální dimenze ostatních politik EU a o vlastní realizaci politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti formou finanční podpory rozvojových aktivit jednotlivých regionů.

Práce na SRR byly zahájeny + uvést úlohu velké PS.... Nedílnou součástí SRR je vyhodnocení jejich vlivů na životní prostředí a veřejné zdraví...- **bude doplněno**

Vazby mezi plánovacími dokumenty v ČR
Pramen: Politika územního rozvoje ČR, 2008

Pro uchopení regionální politiky je klíčové chápání rozvoje. V první řadě je nutné rozlišovat rozvoj a růst. „Regionální růst je chápán jako zvýšení celkového produktu regionu v daném časovém období, **regionální rozvoj** je oproti tomu představován celým komplexem procesů, které probíhají uvnitř regionu. Tyto procesy jsou základem pozitivních proměn regionu, a to s ohledem na charakteristiky

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

ekonomické, sociální, environmentální, kulturní, psychologické a mnohé jiné.¹ Růst vede k polarizovanému rozvoji a regionální rozdíly spíše zvětšuje. Při vnímání rozvoje je nutné mít na paměti nejen výstupy rozvojových aktivit (např. nová infrastruktura), ale zejména efekty/změny, které by výstupy měly způsobit.

Pro vyvážený rozvoj regionů je důležité, aby byla zachována rovnováha mezi sociálním, ekonomickým a environmentálním pilířem. Koncept, který se zabývá sladěním těchto tří pilířů, je označován jako **udržitelný rozvoj**. V praxi jej můžeme chápat jako „komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických nástrojů a technologií uspokojovat sociální potřeby lidí, materiální i duchovní, při respektování environmentálních limitů.“²

Strategie slouží jako důležité východisko při přípravě programového období 2014–2020, proto je posílena reflexe relevantních vazeb s dokumenty Evropské unie. Stěžejní je **Evropa 2020 Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění**. Strategie Evropa 2020 se zaměřuje na tři hlavní priority: **Inteligentní růst**: rozvíjet ekonomiku založenou na znalostech a inovacích; **Růst podporující začlenění**: podporovat ekonomiku s vysokou zaměstnaností, jež se bude vyznačovat sociální a územní soudržností, **Udržitelný růst**: podporovat konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiku méně náročnou na zdroje. Tři hlavní části hodnocení vývojových tendencí a disparit volně korespondují s těmito oblastmi, byť je pojímají jiným způsobem. Situaci v oblasti plnění pěti hlavních cílů strategie Evropa 2020 je zhodnocena na příslušných místech analýz.

1.2 ROZVOJOVÝ RÁMEC

Zásadním znakem veřejné správy v ČR, resp. územní samosprávy, je tzv. **smišený systém** rozlišující činnost v samostatné a v přenesené působnosti. Složitost systému zvyšuje společná úprava jednotlivých oblastí či dokonce prolínání a překrývání.

Realizace regionální politiky i interpretace probíhajících rozvojových procesů se odvíjí od existujících rozvojových struktur. Zásadní je struktura veřejné správy a rozdělení kompetencí mezi státní správou, krajskou samosprávou a obecní samosprávou.

Úloha státu v oblasti regionálního rozvoje spočívá v koncepční činnosti a usměrňování rozvojových aktivit včetně alokace prostředků státního rozpočtu na zvolená opatření, vytváření právního, ekonomického či správního prostředí podporujícího činnost jednotlivých aktérů regionálního rozvoje. SRR je hlavním nástrojem státu při podpoře regionálního rozvoje. Potřeby a specifika jednotlivých regionů musí reflektovat však všechny rezorty. **Ústředním orgánem v oblasti regionální politiky je** na základě zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky (ve znění zákona č. 110/2007 Sb.), **Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR)**.

Pro správu území byl významný vznik krajů jako vyšších územněsprávních celků v roce 2001. **Kraje** jako vyšší územně samosprávné jednotky realizují významnou část rozvojových aktivit v území a tvoří klíčovou stavební jednotku tvorby a realizace regionálního rozvoje v ČR. Kraje koordinují rozvoj svého územního obvodu, spolupracují s ústředními správními úřady státní správy a koordinují zájmy obcí ve věcech regionálního rozvoje.

Obce jsou základní jednotkou regionálního rozvoje. Vytvářejí podmínky pro život i pro podnikání. Jsou nejčastějšími realizátory projektů na podporu regionálního rozvoje.

¹ Kutscherauer a kol. 2006, 20.

² Galvas, Kubátová; 2006.

Po zániku okresních úřadů k 31. prosinci 2002 vznikly jako nová správní úroveň obecní úřady s rozšířenou působností (ORP), celkem 205, a pověřené obecní úřady (POÚ), celkem 393. Zatímco okresní úřady hrály důležitou roli v regionálním rozvoji daného území, tak ORP či POÚ mají svoji působnost stanovenou velmi vágně (díleč úkoly s procesem podpory regionálního rozvoje, součinnost s kraji a MMR). ORP provádí ve svém správním obvodu výkon státní správy v přenesené působnosti, pro řízení rozvoje území ale nemá žádné kompetence.

Důležitou platformou pro uplatňování rozvoje „zdola – nahoru“ jsou různé formy meziobecní spolupráce. V roce 2010 existovalo v ČR 555 mikroregionů (dobrovolných svazků obcí zabývajících se komplexním rozvojem svého území). Do činnosti mikroregionů bylo zapojeno cca 86 % obcí ČR. Mikroregiony pokrývají většinu území každého z krajů ČR (mimo obvykle stojí velká města). Přístupy krajů k podpoře mikroregionů se liší. V některých krajích jsou vnímány jako důležitá skupina aktérů a jsou partnery kraje, v jiných krajích jsou zcela opomíjeny. Vedle toho existuje i několik stovek „účelových“ svazků obcí – v nich obce nejčastěji spolupracují při budování nějakého typu technické infrastruktury. V praxi jsou velké rozdíly v činnosti jednotlivých svazků obcí. Část z nich působí pouze jako volná podpůrná platforma. Nemalý podíl původní činnosti přešel na místní akční skupiny (MAS). MAS pracující na základě metody LEADER jsou důležitým aktérem rozvoje na místní úrovni. V období 2007–2013 je z Programu rozvoje venkova ČR podporováno 112 MAS, 33 MAS nebylo vybráno.

2 ANALYTICKÁ ČÁST

Analytická část Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 (dále SRR 2014–2020, nebo SRR) představuje zhodnocení situace v oblasti regionálního rozvoje a o komplexní zachycení východisek pro formulaci návrhové části. Dotýká se celé řady témat, vzhledem k formálnímu i věcnému charakteru dokumentu je pozornost věnovaná jednotlivým oblastem různá – stěžejní je reflexe témat s výraznější prostorovou závislostí. Kde to bylo účelné, čerpá z ostatních koncepčních dokumentů na národní úrovni a na podrobnosti spíše odkazuje. Značná část rezortních koncepcí ovšem hodnotí situaci a plánuje činnosti za ČR jako celek bez hlubší reflexe regionálních rozdílů. Základní prostorovou úroveň jsou vzhledem k charakteru většiny informací kraje. Kde je to možné a účelné, jsou provedeny průměry do úrovně ORP.

2.1 ČR V EVROPSKÉM KONTEXTU

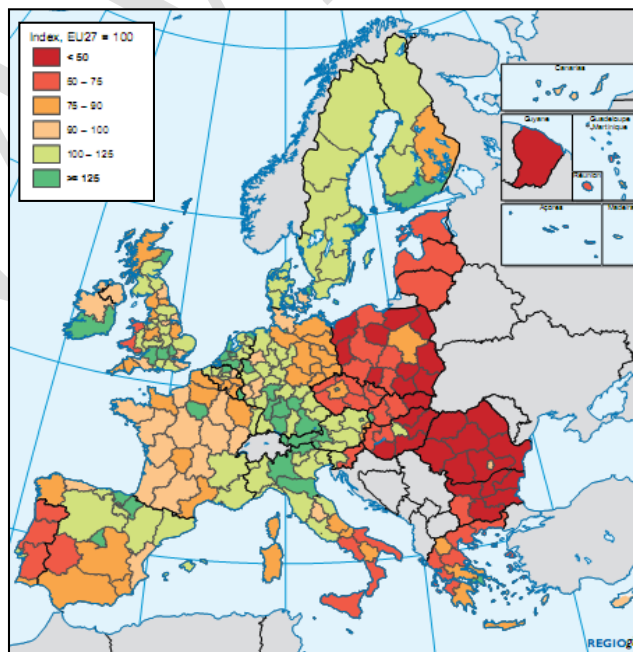
Česká republika je vnitrozemským středoevropským státem. Od 1. 5. 2004 je členem Evropské unie. V rámci 27 států Evropské unie se svojí rozlohou 78 865 km² nachází na 15. místě, počtem obyvatel 10 533 tis. (k 31. 12. 2010) na 12. místě a hustotou zalidnění 134 obyvatel na 1 km² zaujímá 8. místo. ČR patří v rámci EU mezi „středně“ rozvinuté státy – v roce 2010 dosáhl průměr HDP České republiky 73,6 % průměru EU.

Česká republika představuje díky své geografické poloze především tranzitní zemi zajišťující dopravní obslužnost, pohyb zboží a služeb napříč Evropou, což spolu s výraznou exportní orientací české ekonomiky klade nemalé nároky na kapacity a kvalitu české dopravní sítě. Současný stav české dopravní sítě z pohledu kvality a funkčnosti zdaleka nedosahuje úrovně původních 15 členských států EU a je vnímán jako jedna z hlavních překážek dosahování vyššího tempa hospodářského růstu ČR.

V makroregionálním měřítku je ČR výrazně ovlivňována zapojením do nadnárodních společenství, a tím i posílením přeshraničních vazeb (zejména v rámci evropské spolupráce).

Od roku 1991 je ČR společně se Slovenskem, Maďarskem a Polskem součástí tzv. **Visegrádské skupiny (V4)**. Po přijetí všech čtyř zemí do EU ještě více vzrostly zahraničně-politické aktivity tohoto spolku a skupina se zaměřila na prosazování spolupráce a stability v širším regionu Střední Evropy. Spolupráce s Rakouskem a Slovinskem probíhá v rámci takzvaného Regionálního partnerství, s dalšími zeměmi střední a východní Evropy skupina spolupracuje v rámci takzvaného programu **V4+**. K mnohým aktivitám V4 jsou přizvány také další země, užší spolupráce byla navázána např. se zeměmi Beneluxu či Japonskem.

Intenzivní zahraniční spolupráce probíhá i v rámci jednotlivých regionů, např. Jihomoravský kraj je zapojen do spolupráce v rámci regionu **CENTROPE** (čtyřměstí Vídeň,

HDP na obyvatele v roce 2007 dle PPS (EU27=100)

Pramen: Investování do budoucnosti Evropy. Pátá zpráva o hospodářské, sociální a územní soudržnosti

Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020

Bratislava, Győr a Brno). V rámci ČR lze nalézt i další např. Ostravská pánev s Polskem.

ČR je rovněž členem „**dunajského regionu**“, jehož činnost je zaměřena na tři hlavní oblasti: propojení a komunikace (zahrnující dopravu, energii, informační společnost), ochranu životního prostředí a prevenci proti přírodním rizikům, posílení potenciálu socioekonomického rozvoje.

V řadě příhraničních regionů ČR probíhá intenzivní přeshraniční spolupráce. ČR hraničí se čtyřmi státy EU, tomu odpovídá i počet operačních programů přeshraniční spolupráce.

2.2 ZHODNOCENÍ SRR 2007–2013 A STÁVAJÍCÍHO SYSTÉMU PODPORY

Strategie regionálního rozvoje na roky 2007–2013 byla zaměřena především na:

- podporu rozvoje a růstu regionů České republiky na úroveň srovnatelnou s vyspělými regiony Evropy,
- zmírňování rozdílů (disparit) mezi regiony (v České republice i vůči EU).

Globálním cílem SRR 2007–2013 byl **vyvážený, harmonický a udržitelný rozvoj regionů, který povede ke zvyšování úrovně kvality života obyvatelstva**. Tento globální cíl byl naplňován třemi strategickými cíli, resp. osmi prioritními oblastmi.

Hlavním účelem Strategie bylo orientovat veřejné intervence v ČR na všech úrovních takovým směrem, aby přispívaly k dosažení uvedených cílů ve smyslu mobilizace existujícího potenciálu regionů a jeho využívání.

Nejvýznamnějším nástrojem pro realizaci intervencí SRR byly operační programy fondů EU v programovacím období 2007–2013. Soulad intervencí politiky hospodářské a sociální soudržnosti (HSS) se zaměřením priorit SRR je vysoký, lze tedy konstatovat, že všechny operační programy realizované v období 2007–2013 přispívají k plnění SRR a tím pádem přispívají i k naplňování všech dílčích priorit SRR a to jednou nebo více oblastmi podpory/prioritními osami.

Celkový potenciální příspěvek programů EU ke Strategii regionálního rozvoje v letech 2007–2013 lze odhadnout na přibližně 22, 4 mld. €, což představuje cca 77 % alokací strukturálních fondů a Fondu soudržnosti. Při použití kursu 25 Kč/€ lze odhadnout, že celkový roční příspěvek fondů EU k naplňování Strategie regionálního rozvoje v letech 2007–2013 může dosáhnout až 80 mld. Kč³.

Národní intervence či politiky a strategie často naplňují prioritní oblasti SRR jen dílčím způsobem a jsou tak chápány jen jako doplňkové k intervencím politiky HSS. Významný příspěvek k růstu ČR v minulém období, a tedy i k cílům SRR, měly zejména regionálně diferencované investiční pobídky a Program na podporu technologických center a center strategických služeb. Z pohledu objemu finančních prostředků patří k nejvýznamnějším intervencím z MPSV, které při výběru projektů používá kritéria zohledňující regionální zvláštnosti či regionální situaci. Z pohledu vyrovnanosti dosahování cílů SRR mají velký význam i významné diferencované nástroje aktivní politiky zaměstnanosti.

2.2.1 HODNOCENÍ REALIZACE STRATEGICKÝCH CÍLŮ SRR

Rozvojově zaměřený cíl: zvýšení ekonomického a environmentálního potenciálu, konkurenceschopnosti a sociální úrovně regionů ČR na úroveň srovnatelnou s vyspělými regiony Evropy.

Dosahování stanoveného cíle se České republice daří pouze částečně. Mezi lety 2005–2008 rostla česká ekonomika o 2–4 procentní body rychleji než byl průměrný růst EU27. V důsledku krize však reálný hrubý domácí produkt v EU poklesl za rok 2009 o 4,2 %, v ČR pak o 4,1 %. Hrubý domácí produkt ČR v přepočtu podle parity kupní síly v letech 2008 a 2009 nepatrně překročil hranici 80 % průměru EU27. Nicméně tempo sblížení s průměrem EU se od roku 2001 zpomaluje.

V ČR existují oblasti, kde došlo ke stagnaci či zhoršení jejich postavení a lze tudíž konstatovat, že dohánění průměrné ekonomické úrovně států EU27 je v ČR regionálně diferencované.

Standardně funkčním metropolitním regionem v ČR jsou Praha a Středočeský kraj, přestože se administrativně jedná o dva kraje. Společně s Jihomoravským krajem jsou tak oba regiony hlavním

³ Použití kursu 25 Kč/EUR je pouze ilustrativní. Současně uváděné alokace vycházejí z cenové úrovně roku 2004, která byla použita při schvalování OP.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

motorem ekonomického sblížení ČR s EU (přibližování se dělo v důsledku příznivých vnějších podmínek v období 2005–2008 – následná ekonomická a finanční krize ho může utlumit). Postavení zbylých regionů vůči evropskému průměru v letech 2008 a 2009 stagnuje nebo se zhoršuje.

Tab. 1: Regionální HDP na 1 obyvatele (EU27 = 100, v %)

Území	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Česká republika	68,3	75,8	76,9	79,8	81,0	82,2	79,6
Praha	133,6	159,2	161,8	170,9	175,1	175,5	172,3
Středočeský kraj	65,4	69,0	72,1	74,4	74,9	73,6	71,6
Jihočeský kraj	63,7	68,7	69,4	69,1	67,7	70,7	68,0
Plzeňský kraj	63,6	71,8	73,2	73,9	69,2	71,3	68,0
Karlovarský kraj	59,5	59,1	57,4	59,1	58,0	60,8	57,6
Ústecký kraj	56,5	62,3	63,0	64,3	64,9	69,0	66,4
Liberecký kraj	61,6	62,9	62,5	61,7	60,8	61,2	59,5
Královéhradecký kraj	64,9	65,9	65,2	67,9	68,8	71,4	68,5
Pardubický kraj	58,8	62,2	64,3	66,9	66,0	66,4	62,9
Kraj Vysočina	57,0	63,4	64,4	67,0	65,0	67,6	64,9
Jihomoravský kraj	62,9	68,4	70,0	73,1	76,3	77,7	74,5
Olomoucký kraj	54,3	57,0	56,8	59,0	60,5	61,9	60,1
Zlínský kraj	57,2	61,1	62,5	64,9	68,8	70,6	66,8
Moravskoslezský kraj	53,4	64,4	64,0	66,9	69,1	67,6	65,9

Zdroj: ČSÚ – Regionální účty

Disparitně zaměřený cíl: zastavení růstu a postupné snižování nepřiměřených regionálních disparit a využívání specifík území.

Z pohledu diferenciaci sociálně ekonomického systému (sídelní struktura, dopravní dostupnost a veřejná infrastruktura), který má objektivní hierarchii, se jeví Česká republika jako relativně homogenní. Co do souboru krajů je pak ČR značně nesourodá, přičemž specificky postavené mezi kraji je Hlavní město Praha.

Regionální rozdíly na úrovni regionů NUTS 3 (kraje) po roce 2000 zásadně nemění tendenci vývoje. V případě HDP připadajícího na 1 obyvatele je zásadní regionální rozdíl mezi městským regionem Praha a ostatními kraji ČR a tato disproporce se prohlubuje i v posledních letech. V roce 2010 podle předběžných údajů dosáhla Praha více než dvojnásobku hodnoty ČR (777 tis. Kč proti 359 tis. Kč), nejslabší Karlovarský kraj dále oslabil a dosáhl pouze na 72,3 % hodnoty ČR. V letech 2008 a 2009 se vlivem ekonomické krize pokles ekonomiky nejvíce projevil v Karlovarském, Libereckém a Moravskoslezském kraji.

Vzhledem k výrazně odlišné dynamice růstu regionů je ovšem pravděpodobné, že stávající regionální rozdíly mezi nimi nejsou dočasné. Trendy růstu regionálních ekonomik naznačují, že rozdíly mezi regiony v budoucnosti porostou. Naznačily to regionálně specifické dopady krize a její případné pokračování může riziko růstu regionálních rozdílů dále zvyšovat.

Charakteristickým rysem ČR jsou významné regionální disparity na úrovni okresů a obcí s rozšířenou působností (ORP), které byly zjištěny na základě analýz a to i přes omezené množství dat. Mnohem výraznější a významnější úroveň rozdílů než mezi regiony na úrovni NUTS 3 tak existuje rozdíl mezi metropolitními oblastmi a jejich převážně venkovským zázemím. V prostředí ČR přetrvávají regionálně nezaměřené veřejné intervence, což v případě očekávaného růstu regionálních rozdílů vede k obavě, že tyto nebudou schopny rostoucí rozdíly mezi regiony brzdit.

Instrumentální cíl: institucionální a finanční zabezpečení strategie

Jelikož se jedná o cíl regulatorní povahy související i s budováním či změnou chování institucí, je ze své povahy naplňován politikou HSS a veřejnými intervencemi pouze v omezené míře.

V tomto ohledu lze spatřovat přínos operačních programů, které mají vyčleněny intervence na organizační a institucionální změny ve veřejné správě, kdy vybudováním některých institucí v oblasti

Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020

regionálního rozvoje dochází k provázání politiky HSS a SRR (např. regionální rady regionů soudržnosti a jejich úřady).

Celkové zhodnocení

Z výše uvedeného zhodnocení tří strategických cílů SRR vyplývá, že dosavadní průběh implementace Strategie regionálního rozvoje jde spíše ve směru prvního, prorůstově orientovaného cíle (růst regionů, přiblížení EU), a že „vyrovnávací“ zaměření intervencí v oblasti regionální politiky je nízké a dosud se příliš neprosazuje, a to zejména proto, že charakter programů politiky HSS i programů národních (resortních a krajských) je ve stávajícím období do roku 2013 plošný, nezacílený na specifické potřeby regionů.

2.2.2 HODNOCENÍ PŘÍSPĚVKŮ OPERAČNÍCH PROGRAMŮ K PLNĚNÍ SRR

Nejvýznamnějším nástrojem plnění SRR je politika HSS, a to nejen z hlediska zaměření intervencí, ale i objemu prostředků, které se na intervence vynakládají. Význam národních programů, politik a strategií je v tomto plánovacím období nižší, přičemž do budoucna je díky rozpočtovým omezením a s rostoucí intervencí z programů EU předpokládáno, že váha národních programů bude i nadále klesat. Existují však národní programy v takových oblastech, kde působení politiky HSS je jen v omezené míře nebo vůbec.

Tab. 2: Tab. 2: Příspěvek OP ČR k plnění SRR ČR (v mil. Kč)

Operační programy ČR	Příspěvek k plnění cílů SRR ČR
OP Doprava	118 481
OP Životní prostředí	32 140
OP Podnikání a inovace	45 234
OP Lidské zdroje a zaměstnanost	28 259
OP Výzkum a vývoj pro inovace	28 437
Integrovaný operační program	22 490
OP Vzdělání pro konkurenceschopnost	13 275
Regionální operační programy	64 522
OP Praha konkurenceschopnost	4 695
OP Praha adaptabilita	1 873

Zdroj: MCS 2007, VYCCERO, DHV ČR k 30. 6. 2011

Příspěvek jednotlivých operačních programů k jednotlivým prioritním osám SRR ČR je uveden v následující tabulce.

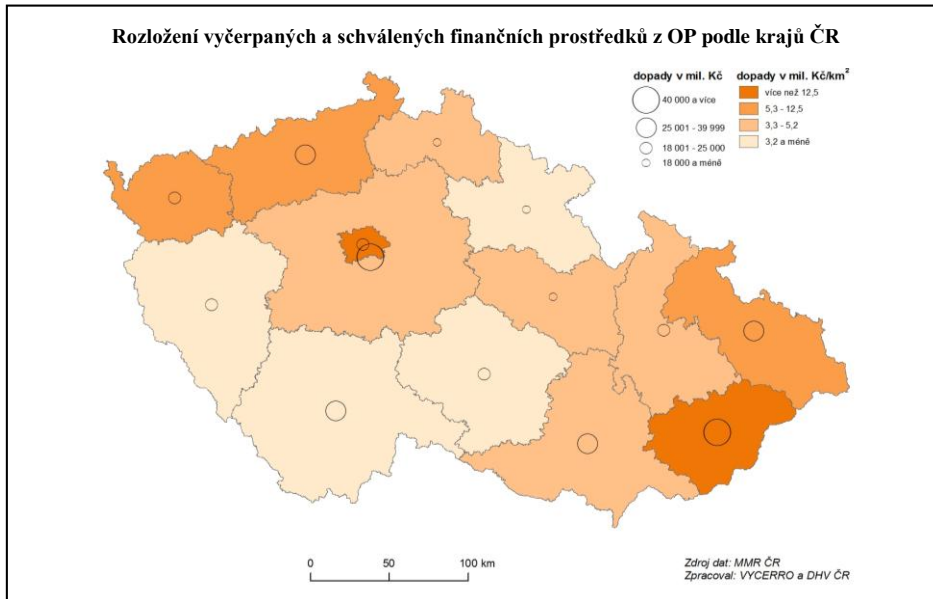
Tab. 3: Příspěvek OP ČR k plnění prioritních oblastí SRR ČR (v mil. Kč)

	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8
OPD	0	0	0	80119	38362	0	0	0
OPŽP	0	0	0	0	32140	0	0	0
OPPI	0	40905	653	2471	0	0	0	1205
OPLZZ	3573	12610	6038	0	0	0	0	6038
OPVaVpl	0	19178	1564	4012	0	0	0	3683
IOP	6663	2549	5735	2734	320	654	3819	16
OPVK	0	3946	3267	0	6062	0	0	0
ROP	0	0	22867	29504	0	12151	0	0
OPPK	32	11	2778	1032	831	11	0	0
OPPA	0	774	1099	0	0	0	0	0

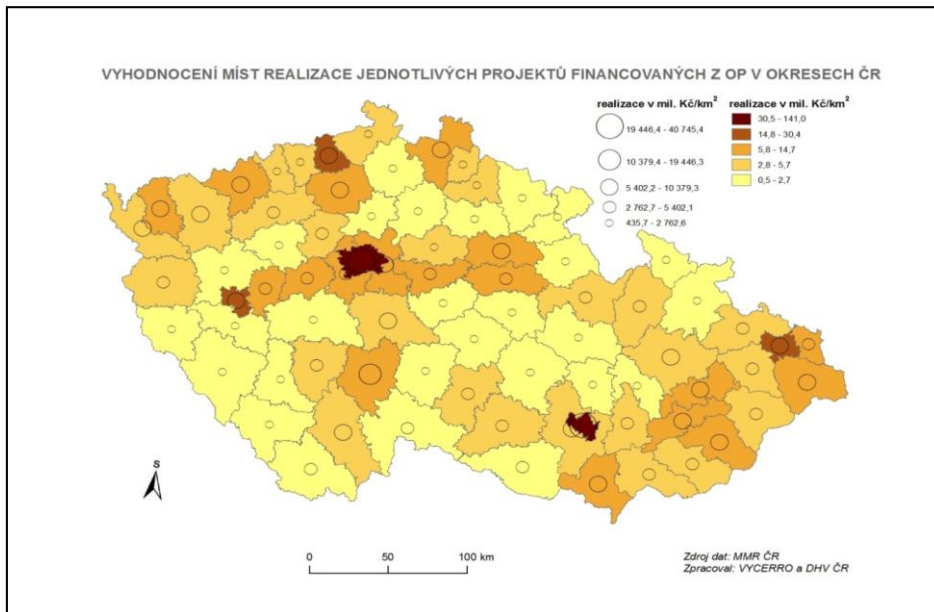
Zdroj: MCS 2007, VYCCERO, DHV ČR k 30. 6. 2011

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Největší objem finančních prostředků byl doposud realizován v prioritních oblastech Infrastruktura (PO 4), Ekonomika regionů (PO 2) a Příroda, krajina a životní prostředí (PO 5) – v této prioritní oblasti se jedná i o výdaje v oblasti environmentální infrastruktury, především v oblasti ochrany ovzduší (snižování emisí) a ochrany vod. Význam těchto intervencí pro rozvoj regionů či pro snižování regionálních rozdílů (tedy pro strategické regionální cíle SRR) je sice velký, ale jejich účinky se projeví až ve střednědobém časovém horizontu.

Podle absolutního objemu finančních prostředků, které byly dosud alokovány v jednotlivých regionech, je rozložení intervencí politiky HSS značně nerovnoměrné. Největší finanční objem podpořených projektů operačních programů je ve Středočeském kraji a Zlínském kraji. Mezi kraje se středně vysokým finančním objemem podpořených projektů patří Ústecký, Moravskoslezský, Jihomoravský a Jihočeský kraj. Horší postavení Libereckého, Pardubického a Karlovarského kraje a Kraje Vysočina je patrně příkladem omezených možností „poptávkově orientovaných“ a regionálně nespecifických veřejných intervencí. V případě regionu hl. m. Prahy je zřejmé, že výsledky jsou výrazně ovlivněny způsobem evidence výdajů těch programů, které realizují i tzv. individuální nebo systémové projekty (zde jsou nejčastější žadatelé orgány veřejné správy).

Na výše uvedené mapě je jasně patrné, že vztah mezi intenzitou podpory a dosaženou ekonomickou úrovní jednotlivých regionů není konzistentní. Některé průměrné regiony získaly vyšší podporu než jiné, dále pak některým regionům, které patří k těm nejslabším (Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský), se doposud dařilo získat vyšší podporu než některým ekonomicky silnějším regionům. V tomto ohledu je do budoucna spatřován potenciál, protože pokud by se povedlo tuto tendenci udržet i nadále, mohlo by budoucími intervencemi dojít k posílení jejich pozice mezi ostatními regiony a dokonce i k zastavení jejich propadu.

V sedmi ze třinácti krajů je podpora jak absolutně, tak na km² nejvíce koncentrována v okrese, v němž se nachází krajské město (Plzeň-město, Ústí nad Labem, Liberec, Hradec Králové, Pardubice, Brno-město, Ostrava). Další dva kraje se tomuto vzoru koncentrace vymykají. V Jihočeském kraji je podpora koncentrována z hlediska obou kritérií do okresu Tábor a v Olomouckém kraji do okresu Přerov. Ve Středočeském kraji, jehož sídlo se nachází v Praze, je nejvyšší koncentrace podpory soustředěna do okresů Praha-východ a Praha-západ, které jsou k ekonomicky prosperujícímu Hlavnímu městu Praha nejbližší. V Karlovarském a Zlínském kraji a Kraji Vysočina se podpora z hlediska obou kritérií jeví jako rovnoměrná.

Největší rozdíly v koncentraci podpory lze ze všech 13 krajů zaznamenat v Jihomoravském kraji, kde je podpora výrazně koncentrována do okresu Brno-město. Specifickým okresem je Tábor, který vykazuje nejintenzivnější podporu (daleko před okresy s větším počtem obyvatel) v Jihočeském kraji, ale je zároveň druhým nejvíce podporovaným okresem celé České republiky; umístil se hned za okresem Brno-město⁴. Skutečnost však může být zkruslena tím, že na území Táborska byly realizovány významné dopravní stavby s velkým objemem finančních prostředků.

2.2.3 HODNOCENÍ PŘÍSPĚVKŮ NÁRODNÍCH PROGRAMŮ

Největší význam pro SRR mají, z hlediska počtu programů nebo z hlediska výše finančních prostředků vynakládaných na intervenci, následující příspěvky jednotlivých ministerstev:

- Příspěvek Ministerstva kultury k PO7 – Kultura, kde jsou naplňovány tři ze čtyř priorit SRR, s výjimkou P7.4. Vzdělávání a informovanost, která je naplňována intervencemi MŠMT; finanční příspěvky MK jsou rovněž významné.

⁴ Zde není započítáno území Hlavního města Prahy, neboť se jedná o kraj a jeho členění je odlišné od jiných krajů. Okres Tábor se nachází z hlediska výše podpory hned za Hlavním městem Prahou a okresem Brno-město.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

- Příspěvek MŽP k PO 5 – Příroda, krajina a životní prostředí pokrývá dvě ze tří priorit. MŽP rovněž implicitně podporuje periferní a venkovské oblasti programy na ochranu přírody a krajiny, protože tato území jsou obvykle právě venkovská.
- Z hlediska deklarovaného finančního objemu nejvýznamnější, a rovněž počtem programů významný, je příspěvek resortů k PO 3 – Lidé a osídlení, a to především díky Aktivní politice zaměstnanosti (APZ) a Programům podpory sociálních služeb v gesci MPSV. APZ představuje vůbec největší jednotlivý příspěvek k realizaci SRR; programy MMR a MŠMT v této prioritní oblasti jsou také významné, ačkoliv finančně nejsou s APZ srovnatelné.
- Z věcného hlediska je významný příspěvek také k PO 2 – Ekonomika regionů, tvořený především programy MPO a MPSV.
- Ministerstvo vnitra přispívá ke SRR v rámci Strategie Smart Administration projektem – eGovernment – a jeho dopad naplňuje prioritu P 1.2 Výkonná a efektivní veřejná správa. Realizace intervencí v této prioritě je jedním z důležitých předpokladů pro zvýšení efektivity intervencí v dalších věcných oblastech SRR.
- Regionální programy podpory Ministerstva pro místní rozvoj jsou účinnými nástroji, jejichž prostřednictvím může státní správa pozitivně ovlivňovat území regionů, především těch znevýhodněných nebo strukturálně či jinak postižených. Přestože jsou finanční objemy realizovaných akcí z hlediska celkových finančních prostředků státního rozpočtu relativně velmi malé, svou cíleností a územní koncentrací mohou pomoci zmírňovat regionální disparity a účinně přispívat k vyváženému rozvoji území. Koncepty cestovního ruchu MMR přispívá k PO 6 – Cestovní ruch.

Největší příspěvek národních strategií, politik a programů k prioritám Strategie regionálního rozvoje co do počtu programů směřuje do prioritní oblasti 5 – Životní prostředí, priority 3.2 Sídlní struktura a bydlení a 3.3 Sociální soudržnost v regionech založená na rovnosti příležitostí. Dále prioritní oblast 7 – Kultura disponuje nadprůměrným počtem programů, které mají vztah k prioritám 7.1 Organizace a řízení kulturních aktivit, 7.2 Rozvoj kulturní infrastruktury a služeb a 7.3 Zachování a využívání kulturních památek. Naopak nejméně jsou naplňovány prioritní oblasti 4 – Infrastruktura a 6 – Cestovní ruch.

Z pohledu alokovaných finančních prostředků směřuje největší příspěvek do PO 3 – Lidé a osídlení, zejména díky Programu podpory sociálních služeb realizovaného MPSV, který tak naplňuje prioritu 3.3 Sociální soudržnost v regionech založenou na rovnosti příležitostí. Dalšími nejvíce naplňovanými oblastmi jsou PO 7 – Kultura a 2 – Ekonomika regionů. Naopak nejméně podpořenými jsou oblasti PO 8 – Problémová území a 6 – Cestovní ruch.

2.2.4 HODNOCENÍ PŘÍSPĚVKŮ KRAJSKÝCH PROGRAMŮ

Zaměření krajských programů je zejména na PO 4 – Infrastruktura, PO 3 – Lidé a osídlení, PO 5 – Životní prostředí, PO 7 – Kultura a PO 8 – Problémová území. Finanční prostředky jsou nejvíce vynakládány na podporu rozvojových aktivit jiných subjektů. Z velké části budou mít tyto příspěvky charakter investic do majetku krajů, nebo do majetku, který mají kraje ve správě nebo patří organizacím, které jsou zřizovány či vlastněny kraji. Jde zejména o intervence v oblasti životního prostředí či modernizace, opravy a údržby silnic II. a III. třídy, investice na údržbu, opravy či modernizaci zdravotních a sociálních zařízení apod.

Hlavní závěry vyhodnocení

- Regionální rozdíly v ekonomické výkonnosti krajů se po roce 2008 začaly prohlubovat; vykristalizovala skupina zaostávajících krajů, do níž se současně koncentrují disparity v nezaměstnanosti, životní úrovni a sociální situaci obyvatel.
- Nepříznivá situace regionů se soustředěnou podporou státu se nezlepšila. Naopak tyto regiony zaujímají nejvyšší příčky v míře nezaměstnanosti a deficitu volných pracovních míst.

2.3 ZHODNOCENÍ VÝVOJOVÝCH TENDENCÍ A DISPARIT

Cílem regionálního rozvoje je konkurenceschopný region, přitažlivý pro investory, obyvatele, který si zároveň dokáže uchovat vysokou kvalitu životního prostředí.

Východiskem pro stanovení základních směrů regionálního vývoje na programové období 2014 – 2020 a v dalším výhledu, je analýza klíčových faktorů rozvoje území (přírodní poměry, ekonomika, obyvatelstvo, struktura osídlení, infrastruktura, veřejná správa) a jejich syntéza z hlediska dosaženého stupně ve třech základních pilířích – **ekonomický rozvoj a regionální konkurenceschopnost, územní soudržnost a environmentální udržitelnost**. Úroveň a synergie faktorů v jednotlivých pilířích určují regionální konkurenceschopnost daného území, současně jejich vzájemný vztah signalizuje vyváženost a možné problémy v dalším rozvoji.

Zvolený postup je v souladu s přístupy uplatňovanými v hodnocení regionálního rozvoje v tradičních zemích EU i přístupy Evropské komise k regionální a kohezní politice.

Pro účely detailního posouzení bylo hodnocení provedeno v úrovni regionů NUTS III, a s využitím vhodně zvolených metodických postupů až na úroveň ORP.

2.3.1 REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOST

EKONOMICKÁ VÝKONNOST REGIONŮ

Ekonomická výkonnost regionu je výsledkem působení řady faktorů, navázaných na místní, specifické podmínky, historii vývoje ekonomické základny daného regionu a jeho schopnost reagovat na vnější podněty (inovace).

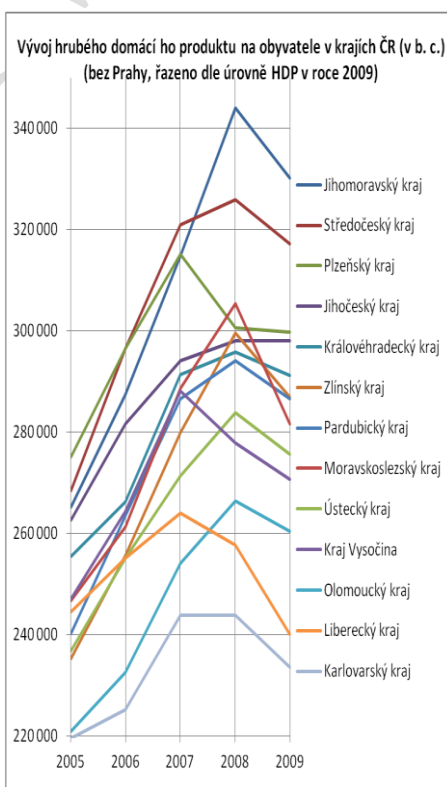
Výkonnost regionální ekonomiky a míru její konkurenceschopnosti měříme prostřednictvím ukazatelů regionálního hrubého domácího produktu, míry ekonomické aktivity obyvatelstva, dosaženého stupně vzdělání, rozvoje informační společnosti a uplatnění regionu v oblasti vědy a výzkumu, inovací a moderních technologiích.

Regionální HDP představuje hodnotu statků a služeb, které byly v daném regionu vyprodukovány. Je syntetickým ukazatelem, který vyjadřuje ekonomickou výkonnost daného území.

Strategie regionálního rozvoje identifikovala v roce 2005 tři základní typy regionů dle dynamiky růstu HDP (viz dále tab. 4) a to:

- regiony, jejichž přírůstek HDP výrazně překračuje přírůstek ČR
- regiony s přírůstkem HDP srovnatelným s přírůstkem ČR
- regiony s přírůstkem HDP výrazně pod průměrem ČR

Při zachování této klasifikace ve Strategii můžeme v roce 2012 konstatovat, že ve struktuře došlo k významným změnám. Profilaci jednotlivých typů, vedle rozvojových impulsů, významně negativně ovlivnila krize roku 2009. Ta nejvíce postihla kraje s průměrnou až nadprůměrnou úrovní regionálního HDP, s nadprůměrným až vysoce dynamickým přírůstkem po roce 2005. U nich ve srovnání let 2008/2009 došlo k velmi významnému poklesu regionálního HDP a to především u Moravskoslezského a Středočeského kraje (cca - 6,79, resp. -6,5 %), nadprůměrně silnému i u Libereckého, Pardubického kraje a v Praze (-4,6 až -4,0%). Krize méně ovlivnila kraje

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

s podprůměrným až velmi podprůměrným regionálním HDP. Dopady krize byly ovlivněny především převažující odvětvovou strukturou krajů (finanční služby, služby obecně, automobilový průmysl, sklárství, výroba energie a tepla).

V roce 2010 došlo výraznému oživení v Praze, méně již u Středočeského kraje, pokles regionálního HDP však pokračoval ve Zlínském, Jihomoravském, Plzeňském a Karlovarském kraji.

Z hlediska podílu jednotlivých krajů na tvorbě (HDP ČR=100), se proporce mezi jednotlivými kraji příliš nemění. Je to dáno především tím, že od roku 2005 se neuskutečnily takové zásadní investice, ani strukturální změny, které by vzájemné relace mezi kraji významně změnily.

Z údajů o tvorbě HDP v dvacetileté řadě a z hodnocení vývoje HDP v letech 2005-2010 a výše HDP na 1 obyvatele vyplývá, že:

- v Praze (cca 25% HDP) a dalších třech krajích (Středočeský 10.7%, Jihomoravském 10.3% a Moravskoslezském 9.8%) je tvořeno více jak 55% HDP ČR,
- po relativně rychlých změnách v průběhu 90.let (silně posilovala pozice Prahy, oslabovaly dříve ekonomicky silné regiony) tato relace po roce 2000 je dlouhodobě zachována. Lze předpokládat, že bez strukturálních změn a zvýšení dynamiky ekonomického rozvoje v ostatních krajích budou výše uvedené regiony nadále posilovat, to především v závislosti na ekonomickém vývoji v potenciálně rizikovějším Moravskoslezském kraji (potenciál velkého rozvoje, vysoké riziko dopadů krize),
- z hlediska regionální politiky je určitým pozitivem zpomalení procesu rozevírání nůžek mezi Prahou a ostatními kraji.

Tab. 4: Srovnání dynamika přírůstku v Hl. m. Praze a v krajích České republiky

Typ regionů dle dynamiky přírůstku HDP	Strategie 2005	Strategie 2012
regiony, jejichž přírůstek HDP výrazně překračuje přírůstek ČR	Hlavní město Praha Středočeský kraj	Zlínský kraj Jihomoravský kraj Hlavní město Praha Ústecký kraj Olomoucký kraj
regiony s přírůstkem HDP srovnatelným s přírůstkem ČR	Kraj Vysočina Královéhradecký kraj Jihomoravský kraj Jihočeský kraj Plzeňský kraj Liberecký kraj Pardubický kraj	Královéhradecký kraj Středočeský kraj Moravskoslezský kraj Kraj Vysočina Pardubický kraj
regiony s přírůstkem HDP výrazně pod průměrem ČR	Olomoucký kraj Moravskoslezský kraj Zlínský kraj Ústecký kraj Karlovarský kraj	Jihočeský kraj Karlovarský kraj Plzeňský kraj Liberecký kraj

EKONOMICKÁ VÝKONNOST HL. M. PRAHY A KRAJŮ ČR

Ekonomická výkonnost územního celku je charakterizována tvorbou HDP v přepočtu na jednoho obyvatele. Uvedený indikátor je vztahem celkového objemu vytvořeného HDP k počtu všech trvale bydlících obyvatel daného území. Jeho výhodou je, že počítá s počtem obyvatel, který je relativně snadno zjistitelný, a to i v mezinárodním kontextu. Jeho nedostatkem je, že nepočítá jen s výkonem ekonomicky aktivních občanů, ale výpočet může být výrazně ovlivněn bilancí dojíždky a vyjíždky za prací do a mimo region.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Výkonnostně (v produkci HDP na 1 obyvatele) zaujímá **první pozici v České republice Praha**. Vykazuje zhruba 2.5-3x vyšší výkonnost než ostatní kraje České republiky (216.5 bodu v roce 2010), když po mírném poklesu v roce 2009 její výkonnost dále mírně roste. V případě stabilních podmínek, lze předpokládat udržení tohoto trendu, stejně tak i dále se zvyšující dominanci vůči ostatním krajům, s přesahem přes programové období 2020.

Postavení Prahy v ekonomice ČR je dáno její jedinečnou pozicí v rámci sídelní struktury České republiky. Objektivně ji lze porovnávat pouze s centry obdobného velikosti v rámci EU (městské regiony obvykle srovnání v rámci NUST III v EU 27 – 47. místo, v rámci NUTS II 6. místo), než ostatními kraji tedy i České republiky. I když míra ekonomické výkonnosti Prahy je zčásti ovlivněna použitou metodikou výpočtu regionálního HDP, výsledky odpovídají postavení srovnatelných měst v EU27. Výjimečné postavení Prahy, ve vazbě na ekonomickou výkonnost, je ovlivněno zejména tím, že:

- jedná se o centrální městský region, se všemi jeho vlastnostmi (tj. vysoce urbanizovaný prostor, s vysokou hustotou zalidnění),
- území regionu je vymezeno hranicemi města, nezahrnuje ani bezprostřední okolí, které je jeho spádovou oblastí. Přitom do Prahy dojíždí denně cca 18% ekonomicky aktivních – Středočeský kraj tak zčásti přispívá k vysoké ekonomické výkonnosti Prahy, sám vysokou vyjíždkou za prací do Prahy v důsledku metodiky výpočtu HDP ztrácí,
- jedná se o region s koncentrací hrubé přidané hodnoty, vytvořené sektorem vlády; koncentrací většiny bonitních odvětví služeb (peněžnictví, pojišťovnictví, telekomunikace),
- se soustředěním významného podílu mezinárodně akceptovaných vědecko výzkumných institucí a vysokých škol,
- jsou zde lokalizovány ústředí zahraničních firem s celostátní působností,
- vysokým podílem cizinců žijících a pracujících v Praze (cca 148 tis., tj. 35% cizinců v ČR v roce 2009, na zaměstnanosti se téměř ročně podíleli v Praze 9%)

Z hlediska regionální politiky je podstatné, že poměr ekonomického výkonu na jednoho obyvatele, ve srovnání nejvýkonnějšího regionu k průměru celostátního HDP na obyvatele, není v případě Prahy, v porovnání s jinými zeměmi EU, nijak mimořádný a mírně přesahuje nadprůměru EU.

Ekonomická výkonnost ostatních krajů České republiky, měřeno v HDP na 1 obyvatele se pohybovala v roce 2010 v rozpětí 72,3–89,9 bodů (kde ČR=100, v případě Karlovarského, respektive Středočeského kraje). Rozdíly výkonnosti ekonomiky mezi jednotlivými kraji nejsou zásadní a souvisí především s odvětvovou strukturou hospodářství na území kraje a probíhajícími změnami v této struktuře.

Na rozdíl od dlouhodobě rostoucí ekonomické výkonnosti Prahy, která je dána především růstem v oblasti peněžnictví a služeb a stavební výroby, vývoj u krajů není jednoznačný. To svědčí o poměrně komplikovaném, ne zcela kontinuálním vývoji.

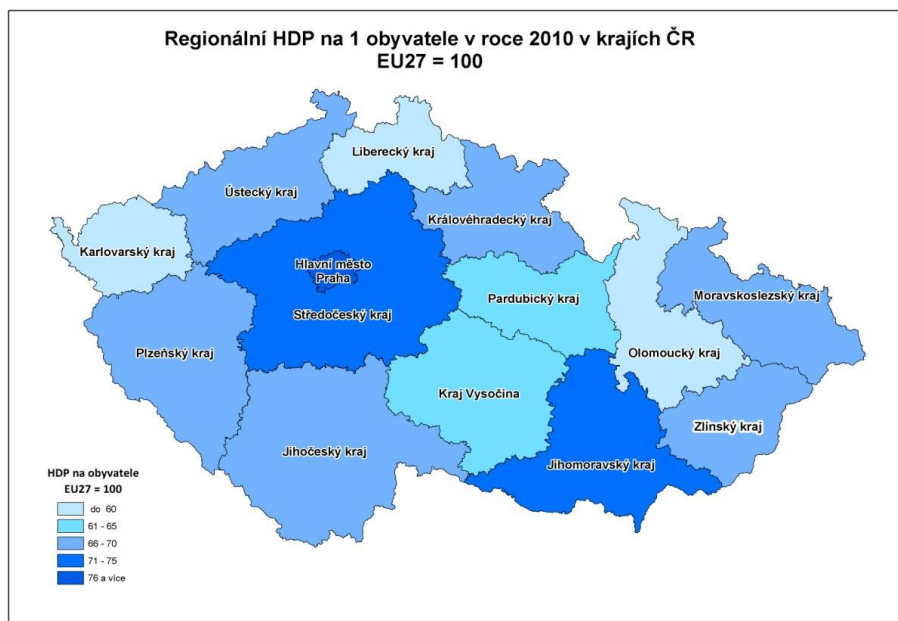
Dlouhodobě rostoucí výkonnost z krajů vykazuje jen Zlínský kraj (růst z relativně nízkého základu), dlouhodobý pokles pak Karlovarský, Plzeňský a Liberecký (dopady krize, komplikovaný vývoj v rámci strukturální změny, v případě Karlovarského kraje nedostatečné substituce zanikajících výrobních postupů a postupný útlum těžebního průmyslu).

Z hlediska vnitrostátního, tak mezinárodního srovnání, je důležité porovnání regionů ČR prostřednictvím regionálního HDP na 1 obyvatele, přepočteno v paritě kupní síly, kde EU27=100. Tento přepočet umožňuje porovnat jednotlivé regiony mezi sebou a to jak v rámci ČR, tak i s obdobnými regiony v rámci EU27. Současně tento ukazatel je důležitým kritériem, z hlediska nároku na pomoc poskytovanou prostřednictvím hlavního cíle politiky soudržnosti (pod 75% průměru HDP/1 obyvatele zemí EU27). V podmínkách České republiky jsou to všechny regiony v úrovni regionů soudržnosti (NUTS II) s výjimkou Prahy (nejsilnější region NUTS II Střední Čechy, nejslabší Severovýchod).

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Při porovnání na úrovni krajů ČR (NUTS III) je zřejmé, že jednotky NUTS II nejsou vnitřně homogenní. Při porovnávání výkonnosti jednotlivých krajů se k hranici 75% blíží Středočeský a Jihomoravský kraj, výkonnostně nejslabšími kraji jsou Olomoucký, Liberecký a Karlovarský kraj. Při zachování stávajícího tempa výkonnosti je pravděpodobné, že příštím plánovacím období (ke konci plánovacího období 2020) přesáhne hranici 75 % Jihomoravský kraj, s určitými výhradami Středočeský kraj (spíše stagnace - zde je dynamika vývoje výkonnosti úzce svázána s dominantně s výrobou automobilů, v rámci kraje nelze předpokládat, v této oblasti ve výhledu po roce 2020 zásadní změny) a mírou vzájemné kooperace s Prahou.

Příčin úspěchu resp. neúspěchu regionů v ekonomické soutěži s ostatními českými i zahraničními regiony je mnoho. Jedním z nich jsou i tzv. institucionální faktory, které se zrcadlí např. v **kvalitě**

podnikatelského prostředí. V podmínkách ČR je nutné zlepšit vymahatelnost práva, snížit byrokratické zatížení podniků, zjednodušit daňový systém a zabránit jeho častým změnám. Dále je důležité omezit korupci a časté změny právního prostředí. Z jiných než legislativních nástrojů na podporu regionálního rozvoje lze jmenovat potřebu husté sítě poradenských služeb, možnosti pro síťování a tvorbu klastrů, či různé formy podpory ze strany veřejných orgánů. Kvalita institucionálního prostředí a podpora podnikatelských subjektů jsou dnes jedním z rozhodujících faktorů úspěšnosti regionu v globální ekonomické soutěži, proto v ČR vzniklo v posledním desetiletí mnoho vědeckotechnických parků (celkem 15 akreditovaných v ČR), podnikatelských inkubátorů apod., které jsou indikátory spolupráce veřejného a privátního sektoru.

I přes důležitost institucionálních faktorů, tradiční faktory regionální konkurenceschopnosti – jako je **dopravní infrastruktura** – stále hrají svou roli. Ač se rozsah silniční a železniční sítě příliš nemění, mění se jejich hierarchická kvalita. Lokalizace regionu na dálničním spojení (resp. na rychlostní komunikaci) či železničním koridoru znamená jeho lepší napojení do okolních ekonomik. Nejlépe napojeným krajem na silniční infrastrukturu vyššího typu (vyjádřeného v metrech dálnic a rychlostních silnic na km²) v tomto smyslu je Středočeský kraj, po něm pak kraj Olomoucký, naopak nejhůře na tom jsou Jihočeský, Pardubický a Královéhradecký kraj. Jak je však patrné u Olomouckého kraje, ani napojení na dálniční síť nezaručuje ekonomický úspěch regionu a výrazný růst jeho konkurenceschopnosti. To je dáno tím, že akční rádius těchto dopravních tepen pokrývá jen malý pruh území podél dopravního tahu.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Intenzita dopravy od roku 1989 prudce vzrostla, tomuto růstu však zdaleka neodpovídal růst potřebné dopravní infrastruktury. Mnohé obce jsou z tohoto důvodu dopravně přetížené. Kromě dostavby potřebné silniční infrastruktury je nutné počítat s podporou integrovaných dopravních systémů a cyklistické dopravy. Rovněž je nutné usilovat o dostavbu sítě dálničních a rychlostních komunikací či železničních koridorů, které napomáhají k disperzi ekonomických impulzů z center osídlení do jejich zázemí.

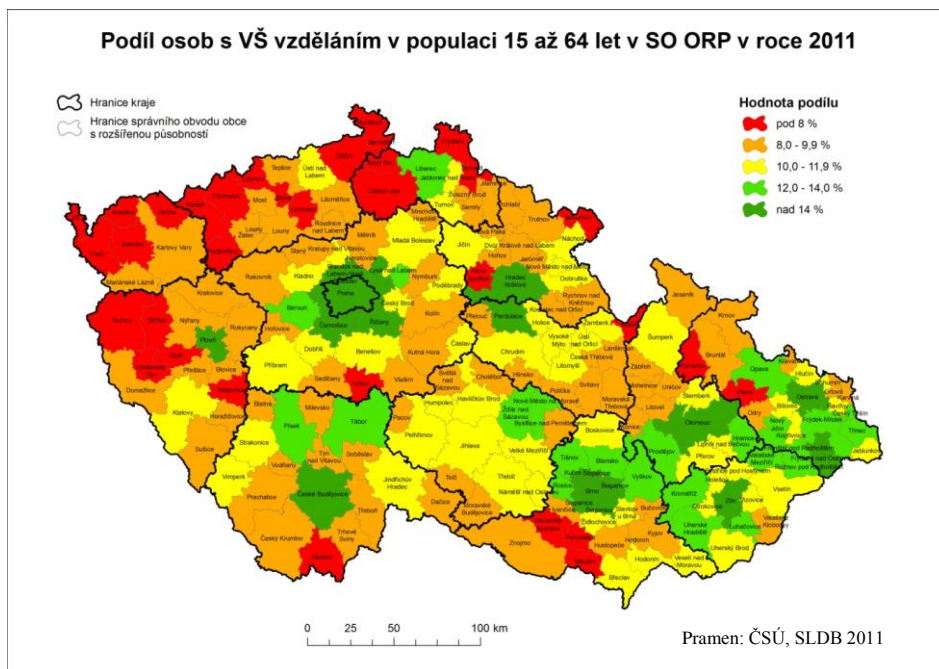
V současné globální ekonomice je nezbytným předpokladem úspěchu dostupnost daného trhu leteckou dopravou. V ČR existuje 5 mezinárodních letišť, z nichž jen Praha-Ruzyně dosahuje počtem odbavených cestujících za rok úroveň významných evropských měst. Ostatní mezinárodní letiště v Brně, Ostravě, Karlových Varech či Pardubicích je však rovněž nutné podporovat z důvodu jejich významu nejen pro lokalizaci zahraničních investic.

EFEKTIVNOST VYUŽÍVÁNÍ ZDROJŮ V ÚZEMÍ

O ekonomickém úspěchu regionu rozhoduje to, jak prostřednictvím svého obyvatelstva dokáže využívat velké spektrum zdrojů, které se mu nabízí. Jsou to právě flexibilita, znalosti a inovativnost obyvatelstva regionu, která rozhoduje o tom, jak daný region dokáže reagovat na ekonomické impulsy jak zevnitř, tak i z národní či globální úrovně. Pokud jsou místní obyvatelé tyto impulsy schopni využít pro valorizaci lokálních (resp. regionálních) zdrojů, má region velké šance pro úspěch v globální konkurenci.

Kvalita **lidských zdrojů** v rámci republiky je nerovnoměrně rozdělena. Nejvyšší lidský kapitál je koncentrován do městských oblastí, především pak do metropolitních oblastí tradičně univerzitních měst – tedy především Prahy a Brna, dále pak především do ostravské aglomerace a okolí Olomouce. Jejich koncentrace zde není způsobena jen přítomností univerzitní instituce, nýbrž také schopností těchto měst nabídnout odpovídající pracovní místa pro uplatnění absolventů těchto škol. Tyto dvě základní podmínky pak jen částečně splňují další univerzitní města, a proto dochází k odlivu mozků i odsud a jejich další koncentraci ve výše zmíněných makroregionálních centrech s velkým pracovním trhem.

Metropolitní oblasti se stávají hnacími prvky české ekonomiky, právě zde je koncentrován značný podíl ekonomických činností. Rovněž dopravní spojnice mezi těmito centry (rozvojové osy) se z ekonomického hlediska jeví jako vysoce perspektivní. Lokalizace daného mikroregionu v rozvojové oblasti či ose tak rozšiřuje hranice trhu pro jednotlivé ekonomické aktivity v něm soustředěné. Zároveň je v těchto oblastech vyšší poptávka po bydlení, což vede k růstu cen nemovitostí a jejich následné nedostupnosti především pro nízkopříjmové skupiny.

Naopak brain-drain („odliv mozků“) z hospodářsky slabých oblastí (především Karlovarský a Ústecký kraj) má za následek nejen úbytek počtu obyvatel a klesající cenu nemovitostí, ale také snížení schopnosti těchto regionů využít místní zdroje pro tvorbu nových pracovních míst či v neposlední řadě pro rozvoj občanské společnosti. Vhodné by proto bylo usilovat o zastavení těchto koncentračních tendencí, které již částečně byly nastartovány rozšířením procesu suburbanizace v zázemí velkých měst. Rozptyl lidského kapitálu prostřednictvím tohoto procesu však koreluje s dostupností městských center, a proto jen omezeně zasahuje do periferních oblastí ČR (vyjma amenitní migrace do relativně odlehlých míst s esteticky atraktivní krajinou). Tento fakt má za následek, že situace na trhu práce v těchto oblastech bývá často kritická.

Problematický v tomto směru se jeví **nesoulad mezi kvantitativní, ale také i kvalitativní nabídkou a poptávkou pracovní síly** na mikroregionálních trzích práce. Je třeba použít celé spektrum nástrojů, aby byl tento nedostatek odstraněn. Od posílení aktivních politik zaměstnanosti, optimalizace oborové struktury na středních a vysokých školách, podpory dalšího vzdělávání po zvýšení investiční atraktivity problémových regionů a aktivizace místního obyvatelstva.

Integrace České republiky do vysoce proměnlivé globální ekonomiky klade vysoké nároky na schopnost podniků inovovat a využívat nových znalostí a informací. Velký příliv investorů v devadesátých letech a na počátku tohoto století vedl nejen ke vzniku nových pracovních míst, ale také k šíření nové firemní kultury postavené na důrazu na znalosti zaměstnanců. **Přímé zahraniční investice** směřovaly především do Prahy (949 tis. Kč na obyvatele), o mnoho méně do Středočeského kraje. Nejméně atraktivním regionem pro zahraniční investice byl mezi roky 2000–2009 Olomoucký kraj (52 tis. Kč na obyvatele).

I když příchod zahraničních investorů má pozitivní vliv na ekonomiku, z hlediska struktury nových pracovních míst pracovní místa nekvalifikovaná. Navíc mnoho z těchto podniků v České republice lokalizovalo jen svou produkční část bez další lokalizace rozhodovacích pravomocí. Z tohoto důvodu může dojít při překročení hranice rentability daného provozu ke snadnému přesunu podniků do zemí s nižšími náklady na pracovní sílu.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Efektivnost využívání zdrojů v území se odráží ve struktuře ekonomických aktivit. V meziregionálním srovnání je nejsilnější pozice **zemědělství** v kraji Vysočina a Jihočeském kraji, naopak nejmenší podíl zaměstnaných v zemědělství je pochopitelně v Praze.

Význam zemědělství pro zaměstnanost a tvorbu HDP v posledních desetiletích výrazně poklesl a jeho budoucnost je i nadále velice nejistá vzhledem k rostoucí integraci tohoto sektoru do evropské i globální ekonomiky.

Podobně poklesl i význam **odvětví těžby uhlí a jiných nerostných surovin**, který ještě před několika lety dominoval ekonomikám Karlovarského, Ústeckého a Moravskoslezského kraje.

Rovněž podíl **sekundéru** na HDP ve vyspělých zemích globálního Severu, a tedy i v ČR vytrvale klesá na úkor služeb. Rychle se rozvíjející BRIC-země (Brazílie, Rusko, Indie a Čína) a nejen ony stále více stupňují globální konkurenci prozatím především ve zpracovatelském průmyslu. Určitým problémem některých regionů resp. ČR jako celku může být jejich přílišná specializace na některé sektory zpracovatelského průmyslu (především automobilový).

Specifickou součástí regionální konkurenceschopnosti je odvětví **cestovního ruchu**. V České republice je odvětví cestovního ruchu zatím vnímáno jako méně důležité v porovnání s jinými odvětvími, přestože objem produktu souvisejícího s cestovním ruchem včetně jeho nepřímých efektů dosahuje více než 10 % HDP a ještě o něco více se podílí i na celkové zaměstnanosti. Návštěvnost jednotlivých regionů České republiky je velmi výrazně ovlivněna návštěvností Prahy, která jednoznačně dominuje a až s významným odstupem jsou navštěvována další území. Vedle návštěvnosti rozhoduje o ekonomických dopadech cestovního ruchu také skladba ubytovacích kapacit v území nebo doba pobytu návštěvníků. Nejdéle čas tráví turisté v Karlovarském kraji a naopak nejkratší dobu stráví v kraji Jihomoravském. Efektivnímu a dynamičtějšímu růstu cestovního ruchu v ČR stojí v cestě zejména nedostatky v kvalitě materiální základny. Stále se objevují nedostatečně kvalitní zařízení a služby, neochota pracovní síly nebo roztržitá koordinace aktivit a plynutí finančních prostředků.

Příkladem regionu, který v transformaci směrem ke znalostní ekonomice došel zatím nejdále, je Praha, která v porovnání s jinými regiony ČR disponuje dvakrát větším počtem zaměstnaných ve **znalostně náročných službách**. V tomto směru Praze částečně sekundují Středočeský a Jihomoravský kraj, byť rozdíl mezi nimi a hlavním městem je propastný.

Výrazem regionální konkurenceschopnosti je např. schopnost zapojit se do globální ekonomiky a exportu. Nejvyšší absolutní **objem exportu** pochází ze Středočeského kraje (505 839 mil. Kč v roce 2010), za ním pak největších hodnot dosahuje Moravskoslezský a Pardubický kraj. V relativních hodnotách však pořadí vypadá jinak – nejlepší je v tomto ohledu Pardubický kraj (458 tis. Kč na obyvatele), za ním teprve Středočeský a Plzeňský kraj.

INOVACE A TECHNOLOGIE

Efektivní fungování systému výzkumu a inovací, je klíčovým pilířem rozvoje ekonomické prosperity, konkurenceschopnosti státu a jeho regionů. Podstatná je přitom trvalá a intenzivní interakce obou systémů.

Efektivní a kvalitní výzkum je primárním zdrojem nových znalostí. Rozšiřuje dosažitelné technologické možnosti využitelné pro inovace, přitom základní podmínkou pro ekonomické zhodnocení dosažených vědecko-výzkumných poznatků je rozvinutá spolupráce firem s výzkumnými institucemi a propojení této spolupráce do oblasti vzdělávání a profesní přípravy. Kvalitní výzkum je podmíněn moderní (tzn. globálně konkurenceschopná) výzkumnou infrastrukturou, kvalitními lidskými zdroji, internacionalizací výzkumu (jak z hlediska složení týmů jednotlivých institucí, tak z hlediska mezinárodní spolupráce se špičkovými partnery), koncentrací kapacit a zdrojů na obory pečlivě vybrané v souladu s konceptem inteligentní specializace. Pro český výzkum jako celek je charakteristický poměrně široký tematický rozsah, přitom jen relativně malá část výzkumu vytváří skutečně špičkové, excelentní výsledky. Výkonost výzkumu měřená publikační činností se sice v průběhu let postupně zlepšuje. Jedná se však spíše o kvantitativní než kvalitativní nárůst.

V porovnání s EU27 je v ČR podstatně nižší počet výzkumných pracovníků, který je patrný ve všech sektorech. Chybí mladší výzkumní pracovníci v rozmezí 30 až 34 let, a to prakticky ve všech oborech. Přetrvává nízká mobilita výzkumných pracovníků, a to nejen mezi veřejným a podnikovým sektorem, ale i mezi VaV institucemi. Ve srovnání s **inovačně vyspělými zeměmi EU-15** dosahuje ČR z

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

hlediska zaměstnanosti ve VaV velmi nízkých hodnot (např. pouze 42 % zaměstnanosti ve Finsku). Počet zaměstnanců VaV meziročně sice narůstá, ale ani absolutní počet a jejich zastoupení na zaměstnané populaci nedosahuje průměru EU-27. V ČR bylo v roce 2010 zaměstnáno více jak 43 tis. fyzických osob ve VaV.

Rozvoj inovačních aktivit firem a efektivní transfer znalostí a technologií (závislý na rozvinuté spolupráci mezi podniky a výzkumnými institucemi), včetně přenosu inovací ze zahraničí musí být nedílnou součástí tohoto systému. Rozvoj je v tomto kontextu lze chápat jak ve smyslu kvantitativním (více firem), tak kvalitativním (dosažení vyšší úrovně inovací) – optimální řešení - u co největšího počtu firem dosáhnout co nejvyšší míry inovací. Funkční inovační systém vyžaduje silnou inovační poptávku (v kvantitě i kvalitě), aby mohl být plně využit komerční potenciál výzkumné sféry. Tento potenciál je ale do značné míry ovlivněn mírou subdodavatelské spolupráce, mírou podřízení nebo samostatnosti každé jednotlivé firmy. Z tohoto hlediska je poměrně značnou nevýhodou ČR vysoká míra podřízenosti firem a jejich závislosti na zahraničním partnerovi. Z hlediska posilování konkurenceschopnosti je proto důležitá podpora inovační schopnosti firem, snižování podílů subdodavatelsky orientované průmyslové výroby (zejména) jednoduše příjemci a rozvoj inovačně orientovaných firem. **Současný stav spolupráce** vysokých škol a dalších veřejných výzkumných institucí s ekonomickou sférou lze charakterizovat jako oboustranně rezervovaný. V porovnání zemí EU27 je na úrovni Itálie, nejlepší z Visegrádské čtyřky, ale relativně daleko za nejspělejšími zeměmi EU15 (Blažek 2012). Zapojení **českých výzkumných týmů a podniků do evropských programů spolupráce ve výzkumu a vývoji je relativně nízké**. České subjekty jsou málo aktivní při přípravě návrhů projektů. To se mimo jiné odráží v nízkém počtu českých koordinátorů mezinárodních projektů podporovaných z evropských programů. Jednotlivé výzkumné organizace zpravidla nemají vlastní strategii pro rozvoj této spolupráce.

Vzájemný vztah výzkumných institucí a ekonomické sféry je výsledkem působení řady faktorů, kdy vedle historicky daných předsudků úroveň spolupráce do určité míry ovlivňuje nedůvěra plynoucí z nedostatečně definovaných podmínek takové spolupráce a vzájemných vztahů, včetně transferu informací (zejména na úrovni řešení špičkových poznatků a technologií, spojená s ochranou výsledků výzkumu a jejich aplikace v technologickém procesu). Další jsou pak faktory, které omezují výslednou užžitnou hodnotu vědeckých výstupů, tedy i reálnou možnost jejich aplikace v ekonomické sféře, které mají obecnou platnost a které vyžadují systémová řešení v oblasti podpory vědy, výzkumu a šíření inovací - např. nedostatek světově akceptovaných vědeckých osobností, neexistence špičkových partnerů ze soukromého sektoru, vysoký stupeň subdodavatelské výroby v ČR s omezenými požadavky na využití vědeckých poznatků, nedostatečné přístrojové vybavení, celoživotní kariéra vědecko-pedagogických pracovníků v rámci jedné VŠ, nízká úroveň managementu znalostí, apod.. Část těchto faktorů je do značné míry také důvodem nedostatečného zapojování českých výzkumných institucí, nebo jejich týmů do mezinárodních výzkumných projektů a omezený inovační potenciál ekonomické sféry. Za základní systémová opatření pro zlepšení stavu lze považovat **zlepšení systému vzájemného propojení a spolupráce mezi výzkumnými pracovišti a firmami** s cílem zvýšit uplatnění výsledků výzkumu a vývoje ve výrobě a službách. Je nutné dosáhnout zásadního **zlepšení v oblasti řízení a hodnocení systému podpory výzkumu a vývoje z veřejných zdrojů**, vyšší **koncentraci veřejných zdrojů**. Při rozhodování o směřování výzkumu je nutné více klást důraz na dosahování buď excelentních vědeckých výsledků evropské, příp. světové úrovně, nebo na jejich konkrétní významné přínosy pro činnost firem či vybraných oblastí veřejné sféry.

Hodnocení regionální diferenciací funkčnosti systémů VaVal provedené na základě faktorů, které rozhodující měrou ovlivňují rozvoj regionů v oblasti vědy, výzkumu a inovací (Blažek 2012 ((vydaje v oblasti VaVal (faktor 1), existenci infrastruktury VaVal (faktor 2), koncentraci lidských zdrojů ve VaVal (faktor 3), existenci inovujícího a spolupracujícího podnikatelského sektoru (faktor 4)) ukázalo na významná diferenciaci mezi jednotlivými

kraji. Hodnocení ukazuje na územní nerovnoměrnost obou systémů a značné diference v postavení krajů České republiky (viz tabulka Disparity faktorů a výstupů VaVal mezi kraji České republiky), kde nejlepšími výsledky dosahují Hl. město Praha a Jihomoravský kraj, naopak nejhůřší hodnoty dosahují Ústecký kraj, Kraj Vysočina a Karlovarský kraj. Tyto výsledky do značné míry korelují i s dalšími hodnoceními v oblasti ekonomické výkonnosti krajů a jejich konkurenceschopnosti.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Disparity faktorů a výstupů VaVal mezi kraji České republiky

Kraj	Faktor				Výstup
	1	2	3	4	
Hl. m. Praha	0,89	0,84	1,00	0,71	0,80
Liberecký	0,43	0,58	0,37	0,62	0,67
Středočeský	0,73	0,57	0,44	0,78	0,47
Pardubický	0,45	0,67	0,34	0,74	0,47
Zlínský	0,29	0,45	0,42	0,54	0,46
Královéhradecký	0,37	0,43	0,45	0,43	0,43
Moravskoslezský	0,34	0,38	0,34	0,42	0,38
Jihomoravský	0,87	0,86	0,88	0,67	0,34
Plzeňský	0,48	0,48	0,37	0,40	0,34
Olomoucký	0,46	0,38	0,43	0,27	0,34
Ústecký	0,14	0,15	0,09	0,23	0,33
Vysočina	0,10	0,22	0,14	0,33	0,18
Jihočeský	0,53	0,47	0,37	0,26	0,11
Karlovarský	0,00	0,00	0,01	0,00	0,04

Zdroj: vlastní zpracování; zdroj dat ČSÚ, Ústav pro informace ve vzdělávání, Technologické centrum (Blažek J.)

Hlavní město Praha, funkčně úzce spojené se Středočeským krajem, vykazuje významné postavení ve VaVal České republiky. V Praze se v roce 2010 nacházely cca dvě třetiny veřejných výzkumných institucí České republiky a dvě pětiny pracovníků v oblasti VaVal. Současně do Prahy směřovaly v roce 2010 dvě pětiny výdajů v oblasti VaVal. Koncentrace faktorů VaVal se následně promítá do vedoucího postavení Prahy z hlediska inovačních výstupů, přičemž toto postavení je dále posíleno významným postavením Středočeského kraje a to zejména v automobilovém průmyslu. V evropském srovnání však Praha v této oblasti zaostává a právě v posilování spolupráce výzkumné a aplikační sféry, včetně finančních otázek, lze spatřovat hlavní příležitosti dalšího zlepšování inovačního potenciálu nejen Prahy, ale i Středočeského kraje a to nejen projekty realizovanými z administrativních důvodů těsně za hranicemi hl.m. Prahy.

Jihomoravský kraj vykazuje po pražské aglomeraci druhý nejvyšší potenciál v oblasti VaVal v České republice, vyznačuje se v důsledku masivní podpory od roku 2007 v rámci operačních programů velmi dobře rozvinutými kapacitami VaVal vzhledem k infrastruktuře, lidským zdrojům i podnikatelskému sektoru. Současně se Jihomoravský kraj řadí mezi kraje České republiky s nejvyšší alokací finančních zdrojů v oblasti VaVal. Relativně horší hodnoty však Jihomoravský kraj dosahuje v rámci inovačních výstupů. Intervence by se proto měly zaměřit na širší využití potenciálu špičkové vědy pro transfer inovací do praxe včetně jejich širší komercializace.

Moravskoslezský kraj jako třetí velký metropolitní region České republiky se od předchozích dvou regionů odlišuje nižším stupněm koncentrace hlavních faktorů VaVal. Moravskoslezský kraj vykazuje relativně nízký počet kvalifikovaných VaVal pracovníků, nízký podíl VaVal výdajů zejména ve veřejném sektoru a nižší aktivitu v oblasti inovací. Naopak příležitosti posilování VaVal prostředí v Moravskoslezském kraji v duchu inteligentní specializace jsou spojeny jednak s tradičními odvětvími Moravskoslezského kraje a jednak s novými dynamicky se rozvíjejícími odvětvími. K první skupině odvětví patří zejména strojírenství, ke druhé skupině pak IT technologie, environmentální technologie a moderní energetika a perspektivně pak nové materiály a nanotechnologie, biomedicínský výzkum a kreativní odvětví. V odvětvích IT technologií, environmentálních technologií, moderní energetiky a materiálů jsou na území Moravskoslezského kraje realizovány infrastrukturní projekty regionálních VaV center v rámci OP VaVpl a evropsky významný projekt v oboru IT technologií Centrum excelence IT4Innovations.

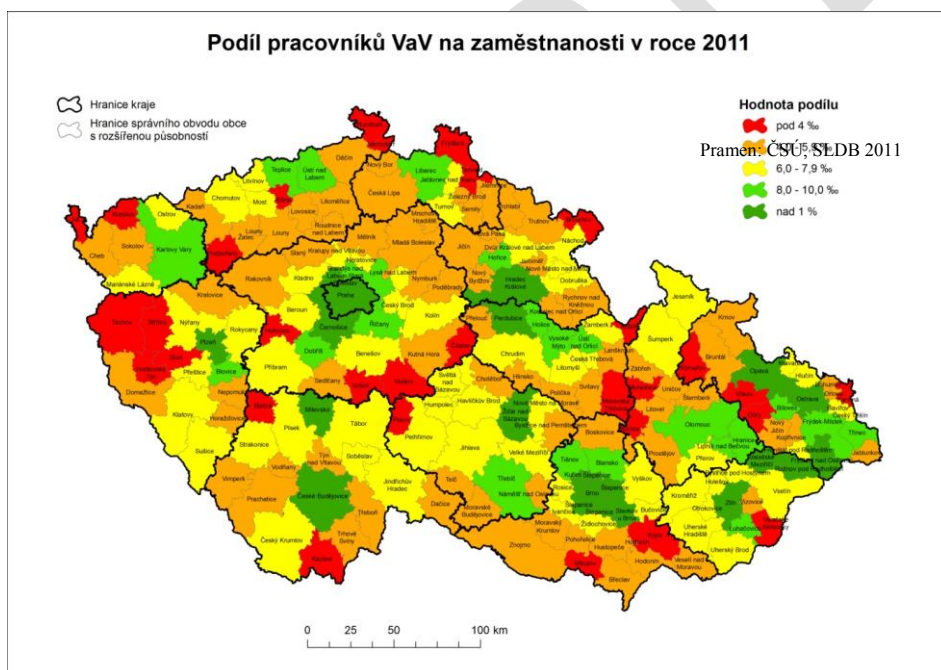
Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Pro Jihočeský, Královéhradecký, Liberecký, Olomoucký, Pardubický, Plzeňský a Zlínský kraj jsou charakteristické více méně průměrnými hodnotami všech faktorů VaVal s jistými rozdíly týkajícími se zejména nižších hodnot ukazatelů podnikatelského sektoru v případě Jihočeského a Olomouckého kraje. Relativně dobře rozvinutá infrastruktura VaVal spolu

s existujícím inovujícím podnikatelským sektorem vytváří vhodné předpoklady pro implementaci konceptu inteligentní specializace.

Nejhorší ukazatele z hlediska hodnocení faktorů VaVal vykazují Ústecký kraj, Kraj Vysočina a zejména Karlovarský kraj. Naplňování konceptu inteligentní specializace je v tomto případě spojeno s komplexní podporou faktorů VaVal pro generování inovačních výstupů.

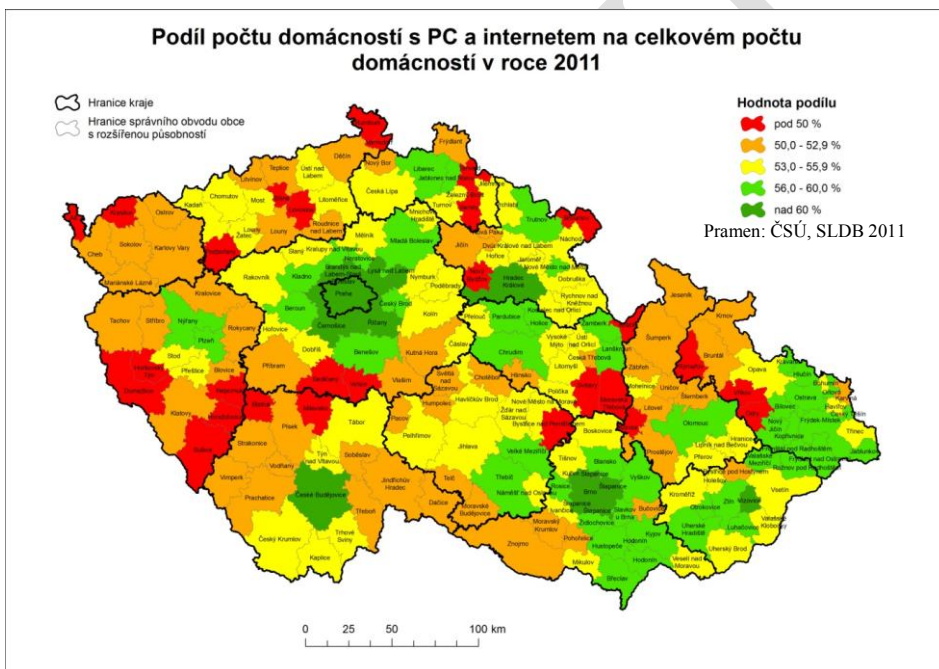
Hodnocení VaV prostředím prostřednictvím dostupných statistických dat sice není zcela výstižné (zejména pro chybějící data umožňující kvalitativní posouzení jevu) částečně lze regionální difference vyjádřit pomocí indikátorů počtu pracovníků ve výzkumu a vývoji, resp. výdajů na tento sektor ekonomiky. Analýza rozmístění lidských zdrojů VaV v úrovni ORP ukazuje na **vysokou míru koncentrace VaV do velkých měst, nebo jejich bezprostředních zázemí**. V kontextu s převažující tematickým zaměřením výzkumu v těchto centrech je možné konstatovat dlouhodobě se formujících oblastí specializace VaVal (s úzkou provázaností na dlouhodobé tradice výzkumu a průmyslové výroby, z části provázaný s firemním výzkumem).

Tyto skutečnosti v krajské úrovni víceméně potvrzují i další indikátory procesy inovací, jako jsou počty poskytovaných či nabytých licencí na patenty a užité vzory. U pasivních licencí dominuje Jihomoravský kraj (117 licencí v průměru za období 2007-2010), za ním pak Praha a Středočeský kraj. U aktivních licencí pak Praha (112 licencí v průměru za období 2007-2010) a za ní Středočeský kraj, kraj Vysočina a Jihomoravský kraj. Naopak nejméně inovativní v tomto ohledu se jeví Karlovarský kraj.

Počítačová gramotnost, aktivní práce s informačními technologiemi, v různých úrovních znalostí a potřeb, je nedílnou součástí **připravenosti populace k uplatnění na trhu práce** a důležitým nástrojem konkurenceschopnosti rozvoje daného regionu. Stejně tak jako dostupnost a kvalita napojení na informační technologie (vysokorychlostní internet). Data ČSÚ (SDLB 2011) ukazují na značné regionální diference, přitom tato data nemohou obsahovat informace o skutečném (ne proklamovaném) fungování těchto technologií, ani kvalitě práce populace s IT technologiemi. Nepřímo z dat ČSÚ lze usuzovat, že počítačově gramotná populace je koncentrována především do městských center (příčemž jejich velikost není až tak rozhodující – nejvyššího podílu IT pracovníků dosáhla Chrudim, za ní Louny a Příbram, až za nimi potom Praha) a jejich zázemí, a je spíše svázána s vzdělanostní strukturou obyvatelstva, aktuální ekonomickou strukturou daného regionu.

Největší podíl domácností s připojením k internetu je v Prahy a jejím zázemí v rámci Středočeského kraje, krajských městech, s výjimkou Karlovarského a Ústeckého kraje. Faktická úroveň plnění technických parametrů připojení je dána použitými technologiemi, a místně se velmi liší. Skutečně dosažené hodnoty připojení na vysokorychlostní internet jsou do značné míry podmíněny ochotou firem poskytujících služby internetu zajistit vysokorychlostní připojení i v oblastech mimo městská centra (mimo oblasti s vysokou hustotou zalidnění).

Z uvedených důvodů je proto snížena konkurenceschopnost mimo centra osídlení České republiky, kdy domácnosti nebo firmy mají omezený přístup k vysokorychlostnímu internetu (viz dále periferní oblasti ČR, významná část stabilizovaných oblastí).

SHRNUTÍ, ZÁVĚR

Efektivní fungování systému VaVal, vysoká míra jejich synergie, je podmíněna vnitřními faktory fungování obou systémů a vzájemnou a trvalou interakcí. To znamená koncentraci (specializaci) výzkumu na problematiku, k níž existují **předpoklady pro jeho úspěšnost** (tradice, personální a technologická vybavenost, dlouhodobá mezinárodní akceptace výsledků), fungující **propojení vědecko-výzkumné a firemní sféry**, při současné **otevřenosti k vědeckovýzkumným procesům a inovacím v globalizovaném světě**.

Tyto vztahy musí být podpořené technologickou vybaveností institucí, připraveností k využívání informačních technologií (IT a ostatní technologie), vysokou úrovní připravenosti lidských zdrojů k zapojení se do VaVal procesu (vzdělávací systém, profesní příprava, včetně vysoká úrovně vzdělanosti populace).

Rozvoj výzkumného a inovačního systému je úzce spojen s regionální úrovní. Moderní přístupy k rozvoji regionů zdůrazňují význam prostorové blízkosti, kdy bezprostřední kontakt výzkumných týmů s partnery v ekonomické sféře je důležitým faktorem budování funkčního výzkumného a inovačního systému. Z hlediska harmonizace rozvoje regionů, vyváženého uplatňování nástrojů na podporu rozvoje regionů, je nutné považovat fungování systému VaV, jako systému, s vysokou mírou koncentrace a specializace (především v rámci center inteligentní specializace). Inovační procesy mají více difusní charakter. Z hlediska konkrétního užití je lze strukturovat, specificky orientovat a jsou důležitým nástrojem rozvoje konkurenceschopnosti zejména hospodářsky problémových oblastí, stabilizovaných území a v přiměřené míře a formách i periferních území.

2.3.2 ÚZEMNÍ SOUDRŽNOST

Pojetí kapitoly územní soudržnost odráží snahy regionální politiky o snížení regionálních rozdílů a o vyvážený rozvoj regionů. Územní soudržnost je chápána jako zajištění podmínek pro život obyvatel a vytvoření prostředí pro vyvážený rozvoj regionů a obcí. Dle Zelené knihy o územní soudržnosti⁵ má územní soudržnost zabezpečit harmonický rozvoj všech rozmanitých míst EU a zajistit, aby lidé, kteří v nich žijí, mohli z jejich charakteristických rysů vytěžit maximum. V konceptu územní soudržnosti je implicitně obsažen vyrovnanější a udržitelný rozvoj umožňující rovnoměrnější a udržitelné využívání prostředků, což by přineslo hospodářský zisk v důsledku nižšího dopravního zatížení a menšího tlaku na náklady a prospělo přitom životnímu prostředí i kvalitě života.

SÍDELNÍ STRUKTURA – MĚSTO A VENKOV

Město a venkov

Strukturu osídlení ČR vyjadřující hierarchické uspořádání sídel lze charakterizovat velkou rozdrobeností sídel (6 251) obcí s převahou malých obcí (do 500 obyvatel) a je tímto výrazně odlišná od ostatních zemí EU. Dalším specifickým sídelní struktury je relativně nízký počet velkoměst v osídlení (6), významné zastoupení malých a středních měst a značná uzavřenost daná pohraničními pohořími téměř po celém obvodu území, což výrazně omezuje přeshraniční význam našich center. Evropské dokumenty ale preferují spíše jednodušší a snáze identifikovatelné kategorie pro členění území a jeho případnou podporu. Typologie Evropské unie pracuje s jednoznačnými kategoriemi typu město, venkov, odlehlé oblasti, ostrovy, horské oblasti atp. Pro Českou republiku jsou z tohoto výčtu relevantní první dvě jmenované. Jejich vymezení v našich podmínkách je ale s ohledem na výše zmíněné poněkud komplikovanější.

Pokračující procesy urbanizace ve druhé polovině 20. století ovlivnily v České republice regionální rozmístění obyvatelstva a jeho rozložení do jednotlivých velikostních skupin obcí a sídel. Do poloviny devadesátých let se ve všech krajích významně zvýšil podíl obyvatelstva žijícího ve městech. Nejrychlejší růst zaznamenala města nad 10 tis. obyvatel. Města přitom rostla jak vlastním přirozeným přírůstkem, tak pokračující migrací z venkova a administrativním připojováním původně venkovských obcí. Naopak podíl venkovského obyvatelstva se trvale snižoval, rychle pokračovalo především vylidňování nejmenších sídel. Od poloviny devadesátých let se však začaly objevovat nové trendy ve vývoji osídlení – změny migrační bilance, obrat přirozeného přírůstku v trvalý populační úbytek, suburbanizační procesy a další. Po mnoha desetiletích růstu ubývá od roku 2000 obyvatel v městském prostoru ve prospěch venkova. Největší úbytky obyvatelstva zaznamenávají velká města nad 50 tis. obyvatel. Podíl venkovského obyvatelstva naopak téměř ve všech krajích mírně vzrůstá. Migračně nejatraktivnějšími se stávají menší a střední obce (s 500-5 000 obyvateli), a to především v zázemí velkých měst.

Město

V sídelní struktuře jednotlivých krajů však lze vysledovat značné rozdíly – více než 91 % venkovských obcí vykazují kraje Vysočina, Pardubický, Jihočeský a Středočeský (žije v nich 30–40 % obyvatel daného kraje), nejmenší podíl venkovských obcí je zaznamenán v krajích Moravskoslezském, Karlovarském, Ústeckém a Libereckém (do 86 % obcí a do 24 % obyvatel).

Střední a větší města v České republice představují potenciál ekonomického růstu a spolu se svým spádovým teritoriím tvoří *rozvojová území*. Mezi městy v České republice existují výrazné rozdíly, ať již jde o jejich velikost, či strukturu obyvatelstva. V množině všech měst ČR nalezneme kromě Prahy pouze další 2 města nad 300 000 obyv. (Brno, Ostrava), jedno nad 150 000 obyv. (Plzeň), které tvoří podle typologie území se svým zázemím *metropolitní oblasti*.

Dvě města přesahující hranici 100 tis. obyvatel (Olomouc a Liberec), 16 měst ve skupině s 50-99 tis. obyvateli (ostatní krajská města představující *sídelní aglomerace*) a 110 měst s 10-49 tis. obyvateli (část z nich patří do skupiny *regionálních center se svým zázemím*).

Malá a menší města do 10 tis. obyvatel tvoří tři čtvrtiny všech měst, ale žije v nich necelá čtvrtina městského obyvatelstva. Celkem 192 měst má venkovský charakter, takže přesnou hranici mezi

⁵ Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Výboru regionů a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru {SEK (2008) 2550}.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

městským a venkovským prostorem nelze jednoznačně vymezit. Problematikou městského rozvoje se podrobněji zabývají Zásady urbánní politiky schválené vládou ČR usnesením ze dne 10. května 2010 č. 342.

V návrzích legislativy Evropské unie pro programové období 2014 – 2020 je udržitelný urbánní rozvoj mnohem více než dříve akcentován a členské státy jsou vybízeny k nezbytné podpoře integrovaných opatření pro řešení hospodářských, ekologických, klimatických a sociálních problémů, s nimiž se městské oblasti potýkají.

Venkov

I vymezení venkova je ztíženo specifickým charakterem našeho osídlení, kompaktností zástavby sídel a velmi nízkým podílem rozvolněných forem osídlení. V českých podmínkách je venkov zpravidla vymezován jako soubor venkovských obcí, kdy statistickou hranicí pro jejich vymezení je 3 000 obyvatel (v minulém SRR ČR byla používána hranice 2000 obyvatel). Existují však i typické venkovské obce, které mají obyvatel více a podle tohoto kritéria venkovem nejsou a naopak existuje mnoho měst, která jsou pod touto hranicí počtu obyvatel.

Jiný pohled na vymezení venkova nabízí metodika OECD, kterou používá i Evropská unie a jejímž základním diferenačním kritériem je hustota obyvatel podle jednotek NUTS 3 tedy krajů.

Venkovský prostor je tedy vhodné propojit s novou typologií území ČR podle polohy venkovských obcí. Lze tak vymezit přibližně tři typy venkovských oblastí, ve kterých se prosazují odlišné trendy. Tato odlišnost vyplývá z jejich polohy vůči sídelním centrům (viz kap.):

- Venkovské oblasti v zázemí velkých měst (příměstský venkov) – jsou ovlivněny převážně suburbanizací a zaznamenávají výrazný nárůst své populace, což ovlivňuje jejich rozvojové a zvláště investiční priority (*v nové typologii součástí rozvojových území*).

Obyvatelstvo těchto oblastí pracuje především ve výrobě a službách v rámci dojížděky do spádových měst, ale zároveň je většina půdy využívána pro zemědělství. Tlak urbanizace klade nároky na nové uspořádání území a ochranu přírodního prostředí.

- Průměrně rozvinuté venkovské oblasti ve větší vzdálenosti od velkých sídelních center (mezilehlý venkov), ale s dobrým dopravním spojením, ve kterých se nachází rekreační potenciál pro zázemí městských oblastí (*v nové typologii součástí stabilizovaných území*),

Tyto venkovské oblasti s relativně dobrým dopravním spojením a dostupnou infrastrukturou stále procházejí procesem hospodářské diversifikace. Je potřeba zachovat jejich zemědělský potenciál, zvýšit tempo hospodářské diversifikace a posílit jejich vztahy se středními a malými městy.

- Periferní venkovské oblasti (odlehlý venkov), řídké obydlené, izolované od spádových měst a hlavních dopravních sítí (*v nové typologii součástí periferních území*).

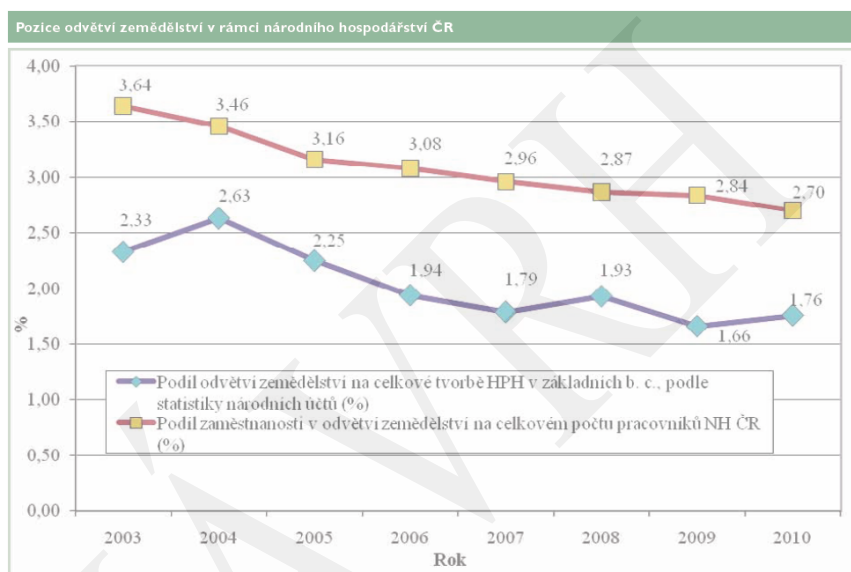
Největší problémy periferních regionů způsobuje nedostatečné dopravní napojení na regionální centra, což vyvolává potíže při dojížděce za prací. Odlehlost se podílí na udržování vyšší než průměrné nezaměstnanosti, nízké úrovni příjmů obyvatel, základních služeb a celkovém útlumu ekonomických aktivit v území, který není plně kompenzován příjmy z cestovního ruchu a zemědělství. Periferní regiony trpí nezájmem investorů, kteří do nich neumísťují nové výroby.

Charakteristické rysy a soudobé tendence zemědělství a venkova v ČR lze k roku 2010 popsat následovně:

- Zemědělství činilo na hrubé přidané hodnotě /HPH/ v národním hospodářství v roce 2007 cca 1,79 % a v roce 2010 pouze cca 1,76 %.
- Podíl výdajů státního rozpočtu pro odvětví zemědělství v r. 2010 činil 4,1 %.
- Participace agrárních výrobců na obratu celkového zahraničního obchodu ČR se v roce 2010 meziročně snížila na 5,01 %, přesto však byla v porovnání s předchozími lety nadprůměrná. Na straně vývozu došlo k poklesu podílu na 4,23 % a na straně dovozu se podíl snížil na 5,83 %.
- Zaostávání průměrných příjmů zaměstnanců v zemědělství za průměrnými mzdami v národním hospodářství: v r. 2010 byla průměrná mzda v zemědělství o 24% nižší, než činil průměr v národním hospodářství.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

- Podíl zaměstnanosti v odvětví zemědělství na celkovém počtu pracovníků národního hospodářství se snížil z 3,46 % v r. 2004 na 2,96 % v r. 2007 a dále klesl až na 2,70 % v r. 2010. Podle údajů ČSU došlo v odvětví zemědělství, lesnictví a rybářství proti roku 2009 k poklesu počtu zaměstnanců o 7,1 %.
- Koncem roku 2010 bylo v zemědělském registru ČSU evidováno více než 46 tis. subjektů – zemědělských jednotek. Jejich podstatnou část (více než 32 %) tvoří drobní pěstitelé nebo chovatelé bez podnikatelského osvědčení. Téměř 2 tis. podniků (4 % z celkového počtu) bylo zaměřeno výhradně na živočišnou výrobu. Převážnou část z nich (téměř 88 %) tvoří podniky fyzických osob.

Pramen: ČSU, MF
Poznámka: ¹⁾ Odvětví zemědělství včetně nezemědělské činnosti zem. podniků, myslivosti a souvisejících činností.
²⁾ HPH = Hrubá přidaná hodnota, NH = Národní hospodářství.

Zdroj: Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2010 (<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotící-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/>)

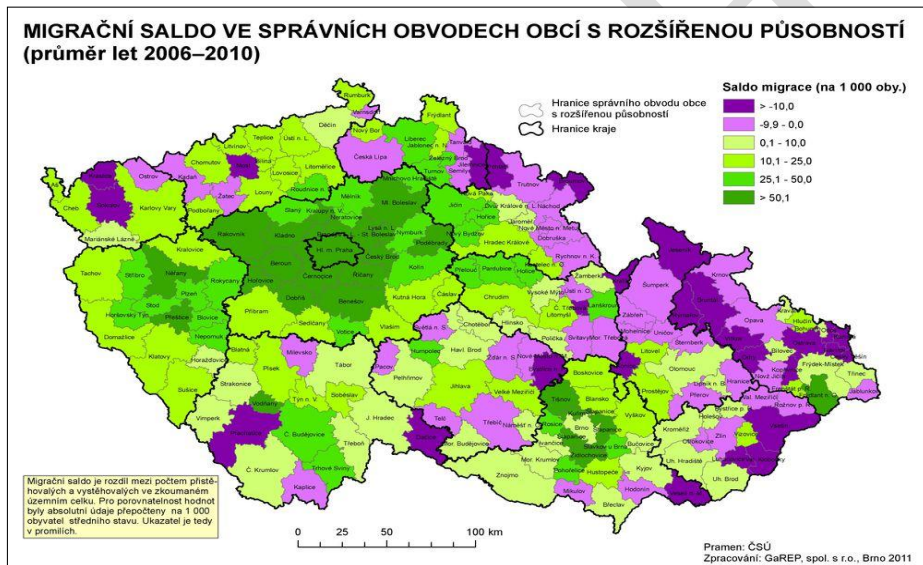
Mezi bariéry udržitelného rozvoje venkovského prostoru v ČR patří:

- Stárnutí venkovské populace a vysídlování venkova.
- Nízká daňová výtěžnost malých obcí, nedostatek finančních prostředků na řešení problémů.
- Velmi malé zastoupení malých a středních konkurenceschopných podniků na venkově.
- Nedostatečná dopravní obslužnost venkovských obcí.
- Hustá síť pozemních komunikací na jedné straně podporující integraci venkovského prostoru s jejich spádovými centry, ale zároveň s katastrofálním stavem komunikací III. třídy a místních komunikací.
- Rozvolňování zastavěného území některých venkovských sídel na úkor volné krajiny.
- Pestrá struktura území z hlediska zastoupení různorodých kultur (lesy, louky, pastviny, vodní plochy), avšak se značně potlačenými environmentálními funkcemi krajiny.
- Velká diference mezi vlastnictvím a užíváním zemědělské půdy (cca 88% zemědělské půdy je obhospodařováno v nájmu) jako limitující faktor v oblasti zemědělské výroby.
- Nevyváženost a vzájemná rozpornost zájmů jednotlivých složek agrobiznisu; zemědělská půda je dosud ve vlastnictví drobných a středních majitelů, provozní, skladovací a technologické prostory jsou ve vlastnictví soukromých podnikatelů, potravinářský průmysl stejně jako velkoobchodní síť ovládají z velké části zahraniční společnosti.

OBYVATELSTVO

Počet obyvatel ČR v posledních letech mírně roste. Podíl na tomto růstu má kladná zahraniční migrace i přirozený přírůstek. Na úrovni obvodů ORP jsou však problémem značné rozdíly v hodnotách migrace i přirozeného přírůstku. Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, liší se zejména suburbánní a periferní oblasti (včetně vnitřních periferií). Kladné celkové migrační saldo se projevuje zejména okolo Prahy, na Plzeňsku nebo Brněnsku. Naopak mezi území dlouhodobě ztrátové patří ty oblasti, kde jsou významné přírodní bariéry spojené se špatnou dopravní dostupností (Bruntálsko, Jesenícko nebo Broumovsko) nebo špatné životní prostředí mnohdy v kombinaci s celkově slabou ekonomickou výkonností (Mostecko, Karvinsko nebo Ostravsko).

Významným aktuálním tématem je **demografické stárnutí** obyvatel. Hlavní příčinou demografického stárnutí je kombinace dvou faktorů – prodloužení střední délky života (a následný růst podílu osob v poproduktivním věku) a stagnace počtu narozených dětí. Zvyšuje se tak podíl nejstarší složky populace ve společnosti, s čímž souvisí řada dalších jevů, např. vyšší tlak na zdravotní a sociální péči, na důchodový systém, nutnost provádění bezbariérových úprav atd. Vedle toho také klesá podíl věkové skupiny 15–64, která tvoří ekonomickou výkonnost státu, což bude znamenat o to větší tlak na produktivitu práce a případně i na celý státní rozpočet. Vzhledem k tomu, že stárnutí se bude v příštích letech prohlubovat, je potřeba na měnící se potřeby stárnoucí populace adekvátně reagovat.

Stárnutí se projevuje zejména ve velkých městech a v periferních oblastech. Kvantitativně je obvykle vyjádřeno pomocí indexu stáří. Ten se mezi lety 2000 a 2010 zvýšil o 22,3 bodů na hodnotu 107,8. Do roku 2005 převažovala v ČR předproduktivní složka populace nad poproduktivní (index stáří byl nižší než 100), od roku 2006 již převažuje poproduktivní složka. Tento nepoměr se bude dále prohlubovat – předpokládá se, že do roku 2065 se zvýší podíl poproduktivní složky ze současných 15,5 % na zhruba dvojnásobek, zatímco podíl předproduktivní složky bude stagnovat či mírně klesat.

Vzdělanost české populace se za posledních 10 let výrazně zvýšila. Předběžné výsledky SLDB 2011 dokazují, že postupně klesá podíl osob se základním vzděláním (23,0 % v roce 2001, 17,4 % v roce 2011) a středoškolským vzděláním bez maturity (z 38,0 % v roce 2001 na 32,8 % v roce 2011). Naopak roste podíl osob se středoškolským vzděláním s maturitou (z 28,4 % na 30,9 %) a s vysokoškolským vzděláním (z 8,9 % na 12,4,0 %). Podle ukazatelů strategie Evropa 2020 je v ČR nutné zvýšit počet vysokoškolsky vzdělaných osob ve věku 30–34 let nejméně na 40 % (ze současných 22,5 %). Podíl mladých osob předčasně opouštějících vzdělávací systém je v ČR v rámci EU jeden z nejnižších a požadovanou hranici 10 % již Česká republika splňuje.

V posledních letech došlo k prohloubení problémů jednotlivých **znevýhodněných skupin obyvatelstva** (zdravotně postižení, senioři, menšiny, bezdomovci atd.), a to zejména kvůli dopadům

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

ekonomické recese. Zejména se zvyšuje jejich ohrožení chudobou a je ztížen jejich přístup na trh práce. Příjmovou chudobou bylo v roce 2010 v ČR ohroženo cca 9 % osob, což je však dlouhodobě nejnižší míra příjmové chudoby v celé EU (průměr za EU činí 16 %). Přesto nelze tyto problémy podceňovat, při neřešení hrozí jednak prohlubování sociální exkluze znevýhodněných skupin, jednak zvyšování zastoupení těchto skupin v populaci.

BYDLENÍ

Komplexní údaje o bytovém fondu ČR je možné zjistit pouze ze sčítání lidu, domů a bytů. Z časového srovnání údajů vyplývá, že ukazatele bydlení se postupně zlepšují a kvalita obývaného bytového fondu roste.

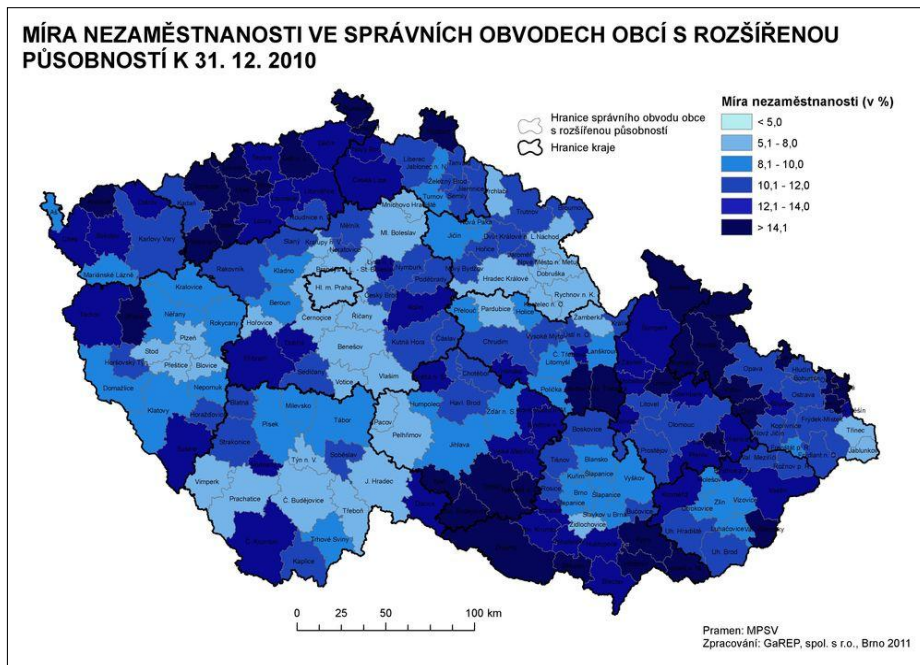
Intenzita bytové výstavby odráží regionální rozdíly v životní úrovni a také migrační preference. Současně však výstavba také souvisí s celkovou ekonomickou situací. V roce 2010 byl ve všech krajích zaznamenán pokles bytové výstavby, související pravděpodobně s důsledky ekonomické recese. Pokračování tohoto trendu lze předpokládat i v průběhu příštích let, a to návazně na recesi a na zvýšení sazby DPH.

Nejvyšší intenzita bytové výstavby je s velkým nárůstem v Praze, Středočeském kraji a Moravskoslezském kraji. Při podrobnějším územním pohledu je intenzita bytové výstavby nejvyšší v širokém okolí dvou největších měst Prahy a Brna, dále v obvodech obcí s rozšířenou působností, kam spadají krajská města, a to platilo nejen v letech 2006–2010, ale i v samotném roce 2010. V období před ekonomickou recesí vykazovala relativně vysokou intenzitu i celá řada obvodů ORP v periferních oblastech. Nejnižší míru bytové výstavby za poslední léta má Ústecký kraj.

TRH PRÁCE

Na trhu práce v ČR dlouhodobě přetrvávají některé problémy. Trvalým a nejzávažnějším problémem je dlouhodobá nezaměstnanost, především v problémových územích (zejména Ústecký a Moravskoslezský kraj). Častým důsledkem je rezignace na hledání práce, případně „nezaměstnatelnost“ dané osoby. V řadě regionů se v důsledku slabé podnikatelské aktivity a absenci významnějších zaměstnavatelů míra nezaměstnanosti dlouhodobě drží na vysoké úrovni. Navíc ještě stále není překonán nesoulad mezi nabídkou a poptávkou po práci, a také nesoulad mezi strukturou a kvalifikací absolventů škol a potřebami trhu práce. Svou roli zde hraje i nepřilíhající diferencované uplatňování aktivní politiky zaměstnanosti. Dlouhodobě nezaměstnaní postupně ztrácejí svou adaptabilitu na trhu práce a fakticky jsou vyloučeni z konkurence na trhu práce. Flexibilnější formy zaměstnávání, které by mohly napomáhat ke zpružnění trhu práce, hrají okrajovou roli.

Z hlediska míry nezaměstnanosti byl vývoj na trhu práce ČR až do poloviny roku 2008 velmi příznivý, od konce roku 2008 se začala nezaměstnanost zvyšovat. Na konci roku 2010 dosáhla míra nezaměstnanosti hodnoty 9,0 %. Z prostorového hlediska je v oblasti trhu práce dlouhodobě nejproblémovějším regionem Ústecký kraj, druhým problémovým územím je kraj Moravskoslezský (oba z hlediska míry nezaměstnanosti i míry dlouhodobé nezaměstnanosti). Průměrná míra nezaměstnanosti ČR je výrazně překročena také v Olomouckém a Karlovarském kraji. V době ekonomické recese došlo k prohloubení meziregionálních rozdílů – nejnižší míry nezaměstnanosti byly na konci roku 2010 zaznamenány v Praze, v ORP Říčany a v Brandýs nad Labem-Stará Boleslav (do 6,0 %), nejvyšší hodnoty byly zaznamenány v ORP Bruntál, Hodonín a Vítkov (nad 18,0 %).

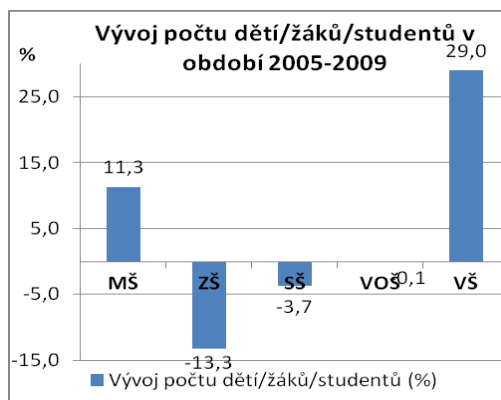
Obecně lze říci, že nižší míry nezaměstnanosti převažují v krajských městech a ostatních významných ekonomických střediscích a v okolí významných dopravních tahů. Naopak vysoké míry nezaměstnanosti dominují v příhraničních oblastech a ve vnitřních periferiích.

Dlouhodobě vyšší riziko nezaměstnanosti je u tzv. rizikových skupin na trhu práce (absolventi, osoby nad 50 let, ale také osoby se zdravotním postižením a další). V posledních letech došlo na úrovni ČR ke zhoršení situace především u věkové skupiny v předdůchodovém věku (50–54, 55–59 let). Ve členění podle vzdělání jsou nezaměstnanosti nejvíce postiženy osoby se základním vzděláním nebo osoby vyučené (bez maturity), jejichž pozice na trhu práce se neustále zhoršuje. U osob s dokončeným vysokoškolským vzděláním je míra nezaměstnanosti stabilně nejnižší. S pokračující ekonomickou recesí lze předpokládat další zvyšování míry nezaměstnanosti, a to především u rizikových skupin a osob s nízkým vzděláním. Snižování jejich uplatnitelnosti na trhu práce pak může způsobit navazující sociální problémy těchto skupin obyvatel.

ŠKOLSTVÍ

Oblast školství prochází v posledních letech významnými změnami, které jsou dány jednak snahou o zvýšení kvality vzdělávání, jednak jsou reakcí na změny v demografické struktuře dětí a žáků.

V devadesátých letech velmi výrazně poklesla úhrnná plodnost (průměrný počet dětí narozených jedné ženě během jejího života), a tak došlo k výraznému propadu počtu narozených dětí. Tento pokles se v současnosti projevuje na základních a středních školách. V posledních letech se však již počet narozených dětí zvyšuje, a tak se naopak mateřské školy potýkají s výrazným nedostatkem kapacit (způsobeným mimo jiné i jejich někdejší

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

razantním rušením). Dlouhodobě dochází k výraznému nárůstu počtu studentů vyšších odborných a vysokých škol.

Úbytek počtu osob v daných věkových kohortách (v souvislosti se středními i vysokými školami) také znamená vyšší pravděpodobnost přijetí na daný druh školy. To ale paradoxně snižuje kvalitu vzdělávání na těchto školách, protože ke studiu jsou z kapacitních důvodů přijímáni i méně nadaní žáci, na jejichž schopnosti je následně při studiu nutno brát ohled.

U středních škol dochází v důsledku poklesu počtu žáků a snahy o finanční úspory ke spojování škol a určité redukci počtu škol zřizovaných kraji. Zejména v regionech vzdálenějších od rozvojových center však může omezení nabídky oborů a snížení dostupnosti škol negativně působit na jejich rozvoj. Síť středních škol se nedostatečně přizpůsobuje měnící se ekonomické struktuře jednotlivých regionů v ČR. Navíc je dlouhodobým trendem preference všeobecného vzdělávání před odborným vzděláváním, v současnosti je na trhu práce nedostatek osob se vzděláním v řemeslných oborech. Tento nesoulad je v řadě území významnou bariérou rozvoje a často už i samotného udržení výrobních aktivit (mnohdy s velkou tradicí).

U značné části škol a školských zařízení všech druhů se negativně projevuje špatný stav infrastruktury – budov i jejich vybavení. Jeho zlepšení předpokládá značné investice, které však školám většinou chybí.

V posledních letech prochází oblast vzdělávání významnými změnami, jejichž cílem je zvýšení kvality výuky (např. zavádění školních vzdělávacích programů, důraz na osvojování kompetencí a dovedností). Přesto se v mezinárodních srovnáních dlouhodobě projevuje pokles pozice ČR v žebříčku států; tedy klesají znalosti a dovednosti českých žáků ve srovnání s žáky z jiných států. Rezervy jsou také v zavádění evaluace škol a srovnávacího hodnocení výsledků žáků z jednotlivých škol. Je potřeba dále vzdělávat pedagogické pracovníky především v oblasti didaktických dovedností, průřezových témat, v tématech vlastního hodnocení škol a žáků. Celkově v ČR také není dostatečně rozvinuto celoživotní vzdělávání, které by umožnilo obyvatelům průběžně doplňovat jejich kvalifikaci.

ZDRAVOTNICTVÍ

Podobně jako u školství se demografické změny odrážejí také v oblasti zdravotnictví a sociálních služeb, i když zde jde o jiný typ změn (zejména o stárnutí obyvatel).

V posledních letech se postupně prodlužuje naděje dožití a mění se životní styl obyvatel, a spolu s tím se vyvíjí i těžiště zdravotních problémů. Nejvýznamnějším problémem jsou v současnosti civilizační choroby, především nemoci oběhové soustavy, zhoubné novotvary, diabetes mellitus, duševní poruchy, alergická onemocnění. Nemocnost u těchto typů chorob roste. Ze strany obyvatel je stále podceňována zdravotní prevence.

Dostupnost ambulantní zdravotní péče v ČR obecně roste – dlouhodobě se zvyšuje počet lékařů na 10 000 obyvatel. Problémem je ovšem stárnutí lékařů; v roce 2009 bylo 70 % lékařů starších 50 let věku a tento trend se bude dále prohlubovat. Pokud tedy nebudou výrazněji přibývat mladí lékaři, hrozí do budoucna nedostatek lékařů. Nebezpečí je i v odlivu kvalifikovaných zdravotnických pracovníků v návaznosti na jejich finanční ohodnocení.

S ohledem na procento využití a ekonomiku provozu se mění počet a struktura lůžkových zdravotnických zařízení. Počet lůžek na 10 000 obyvatel mírně klesá, mění se struktura lůžkových zařízení: klesá počet nemocnic, ubývají i odborné léčebné ústavy, naopak přibývají lázeňské léčebny a vznikají i zařízení pro paliativní péči (hospice). Trendem je snižování počtu lůžek akutní péče ve prospěch péče následné. Z regionálního pohledu je dostupnost zdravotnických zařízení velmi rozdílná. Koncentrována jsou především ve velkých městech (zejména krajských a okresních, menší zařízení i v obcích ORP), zatímco z periferních oblastí je potřeba za těmito službami dojíždět. V souvislosti s redukcí spojuj veřejné dopravy se tak dostupnost zdravotní péče může pro některé skupiny obyvatel postupně zhoršovat.

Obecným problémem je špatný stav zdravotnické infrastruktury, tj. jak budov, tak také vybavení zdravotnických zařízení. Nutnost rekonstrukcí budov i obnova přístrojového i dalšího vybavení je však limitována finančními možnostmi zdravotnických zařízení. Přitom kvalita poskytované péče závisí – kromě kvalifikovaného personálu – právě na vybavení daného zdravotnického zařízení.

Na poskytování zdravotní péče mají zásadní vliv její legislativní podmínky. Ve srovnání s ostatními státy EU dosahuje ČR velmi vysokých hodnot v počtu návštěv ambulantních lékařů na obyvatele, tento trend však – pravděpodobně návazně na zavedení regulačních poplatků – postupně klesá. V

souvislosti se změnami nemocenského pojištění klesá i procento pracovní neschopnosti, ale roste průměrná délka trvání jednoho případu. Počet případů hospitalizace v nemocnicích sice dlouhodobě roste, ale doba pobytu v nemocnici se zkracuje (vliv pravděpodobně opět mají regulační poplatky). Otázkou je, zda je tento pokles skutečně projevem regulace nadbytečné zdravotní péče, nebo jen odráží finanční situaci potenciálních pacientů.

SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Na území ČR není v současnosti síť sociálních služeb zcela rovnoměrná a současně obsah této sítě není jasně definován. Přitom s pokračujícím stárnutím obyvatel bude zájem o sociální služby stabilně narůstat.

Celkově jsou sociální služby v ČR poskytovány přibližně 700 tisícům klientů, tedy zhruba 7 % obyvatel. Dostupnost služeb je obecně lepší v městských aglomeracích, horší v periferních regionech.

Ze spektra služeb sociální péče⁶ je nejvíce zastoupena pečovatelská služba (26,8 % poskytovatelů sociálních služeb vedených v registru MPSV; stav 2010), s velkým odstupem následují domovy pro seniory (16,0 %), denní stacionáře (9,0 %) a odlehčovací služby (8,7 %). Nejčastěji zastoupenou službou sociální prevence⁷ je sociální rehabilitace (14,8 % poskytovatelů), sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením (13,5 %), nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (11,9 %), azylové domy a terénní programy (shodně 10,3 %). Na úrovni krajů se projevují výraznější rozdíly v počtech lůžek zejména u azylových domů, domovů se zvláštním režimem, sociálních služeb poskytovaných ve zdravotnických zařízeních ústavní péče a týdenních stacionářů.

Vzhledem ke stárnutí populace se bude projevovat vyšší tlak na některé druhy zařízení sociálních služeb. Lze předpokládat, že ve střednědobém horizontu nebude kapacita domovů pro seniory a domovů se zvláštním režimem (v nichž bývají služby poskytovány především seniorům) dostačovat. Kapacita domovů pro osoby se zdravotním postižením je v současnosti dostatečná a poptávka po tomto druhu služby se spíše snižuje. Aktuální a do budoucna rostoucí potřebou je rekonstrukce budov a obnova vnitřního vybavení v zařízeních sociálních služeb.

U pobytových zařízení sociálních služeb je důležité pokračovat v jejich transformaci, deinstitucionalizaci a humanizaci. Trendem však je preference domácí péče před ústavní. Poskytování maximální míry sociálních služeb v domácím prostředí klienta je jednak méně finančně náročné než jeho pobyt v určitém zařízení (a také umožňuje racionálně hospodařit s kapacitami těchto zařízení), jednak – a to zejména – má příznivější dopad i na uživatele sociálních služeb.

V roce 2009 pobíralo plný starobní důchod celkem 1,5 milionu osob. Počet příjemců plného starobního důchodu – mj. i v souvislosti s pokračujícím stárnutím populace – dlouhodobě roste. Rozevírají se však nůžky mezi výší průměrného starobního důchodu a průměrné čisté mzdy, což může spolu s dalšími ekonomickými vlivy znamenat pro seniory do budoucna nutnost pokračovat v ekonomické činnosti i po dosažení důchodového věku a vyvolávat i další negativní jevy (chudoba, sociální vyloučení atd.).

KULTURA

Oblast kultury soustřeďuje škálu aktivit: umění, kulturně výchovnou činnost, kulturní dědictví, církve a náboženské společnosti, rozhlasové a televizní vysílání, provádění autorského zákona a další. Specifickým rysem kultury je značný význam neprofesionálních aktivit, zejména zájmové a spolkové činnosti. Často se – především na venkově – vyskytují divadelní spolky a další sdružení, zajišťující společenské a kulturní akce. Neprofesionální aktivity jsou zaměřeny především na lokální či regionální tradice, které jednak zvyšují atraktivitu území pro cestovní ruch, ale zejména posilují identifikaci a vazby obyvatel s regionem, v němž žijí.

Nabídka kulturních aktivit různých typů a různých žánrů je v ČR velmi široká. Existuje hustá síť kulturních organizací různého charakteru, včetně nestátních neziskových a privátních (knihovny, divadla, orchestry, muzea, filmové přehlídky a festivaly atd.). Přestože se infrastruktura těchto organizací postupně zlepšuje, je jejich technické vybavení často zastaralé a jsou nutné značné

⁶ Služby, jejichž hlavním cílem je zabezpečovat klientům základní životní potřeby, které nemohou být zajištěny bez péče a pomoci jiné osoby. (cit. Vybrané statistické údaje o financování sociálních služeb a příspěvku na péči, MPSV 2010)

⁷ Služby sloužící zejména k předcházení sociálnímu vyloučení osob, které jsou ohroženy sociálně negativními jevy. (cit. Vybrané statistické údaje o financování sociálních služeb a příspěvku na péči, MPSV 2010)

investice do jeho údržby a obnovy; oblast kultury je však dlouhodobě finančně poddimenzována. Kulturní instituce národního a nadnárodního významu jsou koncentrovány především v Praze a Brně, v ostatních krajských a okresních městech jsou lokalizovány spíše instituce regionálního a subregionálního významu. Nadregionální a národní význam mají také některé pravidelné festivaly konané v různých místech v ČR.

V České republice se nachází značný počet památkových objektů (hrady, zámky, kláštery, kostely, zříceniny, mlýny, věže apod.). Počet objektů zpřístupněných veřejnosti se průběžně zvyšuje, ale počet návštěvníků nepatrně klesá. Atraktivitu památek významně podporují různé doprovodné programy, jež návštěvnost konkrétních objektů značně zvyšují.

Hrozbou pro regionální a lokální kulturu je proces globalizace, jenž vede k postupné ztrátě regionální či lokální identity. Globalizace je spojována především s komercializací českého kulturního prostředí – média se orientují zejména na komerční produkci, která může vést k nežádoucí unifikaci globálního vkusu. Proti globalizaci však stojí (zejména v některých regionech) silné a stále živé místní tradice a identifikace obyvatel s jejich regionem, jež rozmachu globalizované kultury zamezují.

SOCIÁLNÍ EXKLUZE

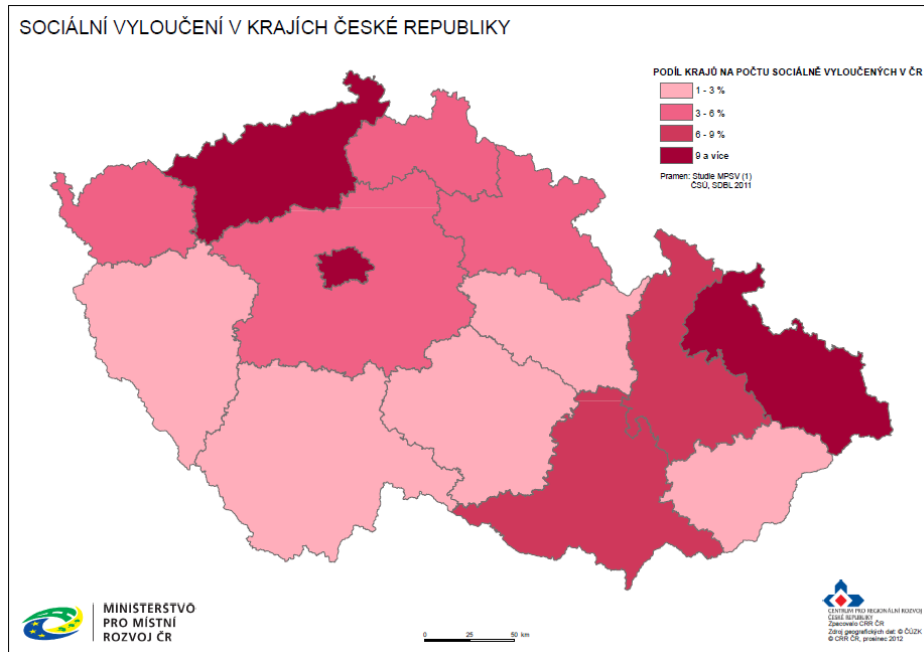
Sociální vyloučení (exkluze)⁸ je jedním z největších současných sociálních problémů České republiky. Sociální exkluzí jsou totiž ohroženy různé skupiny obyvatel – nejmarkantnějším příkladem jsou romské komunity, ale hrozba exkluze se týká také např. seniorů, nízkopříjmových skupin a dalších.

Kromě sociálních důsledků má exkluze i prostorové souvislosti, kdy kumulací osob ohrožených sociální exkluzí v určitém prostoru vznikají sociálně vyloučené lokality. Problémem těchto lokalit je zejména nízká kvalita domovního a bytového fondu, přeplněnost bytů, nevyhovující infrastruktura, vysoké náklady na chod bytů (energetické úniky, plýtvání) i na údržbu bytového fondu, obývání bytů bez nájemních smluv, nedostatečná právní ochrana nájemníků a špatně vymahatelné pohledávky majitelů bytového fondu. Vyskytují se také různé negativní jevy, např. chudoba, předlužení, závislosti (gambling, alkohol, drogy) atd. Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit mají také obecně nízké právní vědomí a nízkou důvěru v instituce (včetně policistů a soudů). Jedním z nejtěžších problémů sociálně vyloučených lokalit je lichva. Následkem těchto jevů je nadprůměrná míra kriminality v těchto lokalitách.

Klíčovým předpokladem začleňování sociálně vyloučených obyvatel je jejich integrace do vzdělávacího procesu a na trh práce. Ta je však obvykle velmi problematická. V rámci vzdělávacího systému jsou nedostatečně nastaveny mechanismy umožňující inkluzivní přístupy. Dochází k nadměrnému vyčleňování žáků se sociálním znevýhodněním, především romských dětí, z běžných tříd; minimum z nich pak pokračuje ve studiu na střední škole. Rezervy jsou i ve vzdělávání pedagogických pracovníků pro práci s dětmi ze sociálně vyloučeného prostředí a s dětmi z odlišného kulturního prostředí, zejména dětí Romů.

Mezi sociálně znevýhodněné oblasti jsou řazeny ORP vykazující dlouhodobou nezaměstnanost a výskyt sociálně vyloučených lokalit a lokalit ohrožených sociálním vyloučením. Toto je spojeno mimo jiné s potenciálním sociálním napětím a s vyšším výskytem sociálně-patologických jevů (drogy, lichva, gamblerství).

⁸ Informace v této kapitole pocházejí především ze Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015 (Úřad vlády ČR, 2011).

Vysoká nezaměstnanost sociálně vyloučených obyvatel je spojená především s jejich nízkou kvalitací; v některých případech lze hovořit až o „nezaměstnatelnosti“ těchto obyvatel. Nezaměstnanost vede k materiální chudobě, negativním sociálním důsledkům (vyloučení z participace na sociálním a ekonomickém životě, závislost na sociálních dávkách) i psychickým důsledkům (rezignace na další hledání práce, ztráta pracovních návyků, podléhání závislostem aj.).

Na negativním povědomí veřejnosti o sociálně vyloučených obyvatelích se významnou měrou podílejí média – zejména zdůrazňováním negativních témat, např. kriminalita, závislosti a výskyt sociálně patologických jevů v těchto lokalitách. Tento negativní mediální obraz pak může prohlubovat negativní vztah obyvatel majoritní společnosti k obyvatelům sociálně vyloučených lokalit a potenciálně nastartovat sociální či etnické nepokoje.

2.3.3 ENVIRONMENTÁLNÍ UDRŽITELNOST

Kapitola environmentální udržitelnost zachycuje vývoj a stav základních charakteristik životního prostředí a vybavenosti technickou infrastrukturou, které stejně jako ekonomické i další ukazatele odráží rozvoj a vyspělost regionů. Zvláštní důraz je kladen na rizika ohrožení mimořádnými událostmi, jelikož tyto události se i v České republice se změnou klimatu vyskytují stále častěji a výrazně svými dopady rozvoj jednotlivých regionů negativně ovlivňují.

VÝVOJ A STAV ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

V průběhu historického vývoje byla díky rozvoji ekonomických činností člověka původně přírodní krajina na naprosté většině území ČR více či méně pozměněna (z přirozených ekosystémů se staly ekosystémy umělé), což přineslo řadu negativních důsledků, které je nutné řešit prostřednictvím nástrojů ochrany životního prostředí. Od kvality životního prostředí a technické infrastruktury se odvozuje kvalita života obyvatel jednotlivých regionů, přičemž dosažení co nejvyšší hodnoty jedním z cílů veškerých rozhodovacích činností. Mezi prioritní oblasti ochrany životního prostředí patří v současné době nakládání s odpadními vodami, nakládání s odpady, ochrana ovzduší a klimatu a ochrana přírodních hodnot krajiny a její udržitelné využívání.

Během posledních 40. let došlo k rychlým a **významným změnám ve využívání české krajiny** (scelování pozemků apod.). Změny, které nastaly po roce 1989, jsou spojeny především s procesem suburbanizace. Ve vývoji od roku 2000 je trend stavu životního prostředí stagnující s poměrně výraznými meziročními výkyvy – zátěže životního prostředí v ČR se vyvíjejí v úzké vazbě na výkonnost ekonomiky a postupně se svým charakterem a strukturou přibližují stavu v zemích EU-15. Měrná zátěž životního prostředí na jednotku ekonomického výkonu klesá, je však z historických důvodů nadále vyšší než představuje průměr zemí EU-27 a EU-15 (podle Zprávy o životním prostředí ČR 2009. Praha: MŽP, Cenia, 2010).

K nejvýznamnějším změnám posledních dvou desetiletí spojených se **suburbanizací** a pozměněnou lokalizací ekonomických činností patří velmi intenzivní změny funkčního využití příměstských a městských krajín – rozsáhlou výstavbou komerčních zón a residenčních čtvrtí, (se zvýšenými nároky na dopravu spojenou s každodenním dojížděním do zaměstnání) většinou bez přiměřené dopravní a technické infrastruktury a nedostatečnou nabídkou služeb. Se suburbanizací a další výstavbou je spojeno také nekoncepční zabírání kvalitní půdy, omezování přirozených rozlivů povodní v nivách a fragmentace krajiny. Přístup ke krajinné a půdní se odráží ve vysoké větrné a vodní erozi, která za poslední roky velmi zesílila jako následek špatného hospodaření na půdě.

Neřízený rozvoj ekonomických činností včetně ekologických deficitů z minulých desetiletí negativně přispívá k přetrvávání znečištění ovzduší a hlukové zátěže v sídlech a podél komunikací. Plošné znečištění je stále výrazné v části Moravskoslezského a Ústeckého kraje (industriální a postindustriální oblasti), kde špatný stav životního prostředí závažně ohrožuje zdraví obyvatel.

Ke zhoršení kvality životního prostředí (především ovzduší, zatížení hlukem, často dochází i ke znečištění vod) a změně rázu krajiny dochází i díky **těžbě surovin**, avšak paralelně dochází v posledních letech k značným investicím do revitalizací a rekultivací dotčených území. Významnější geologické zásoby a zdroje minerálních energetických surovin na území ČR jsou pouze u uranové rudy, černého (Hornoslezská pánev) a hnědého uhlí (Podkrušnohorská pánev). Ropa a zemní plyn mají spíše lokální význam. Nerudní suroviny (zejména keramické a sklářské suroviny, vápence a cementářské suroviny) představují – po energetických nerostných surovinách – nejvýznamnější skupinu nerostných surovin na území ČR. Těžba většiny dalších surovin byla ve většině případů omezena nebo ukončena.

Přestože se hodnoty většiny ukazatelů o stavu životního prostředí za posledních 20 let zlepšila, je nutné neustále systémově řešit dopady lidské činnosti, kdy přínosy a vyvolané náklady a dopady jsou rozděleny nerovnoměrně. Tyto dopady minimalizovat, a to především prostřednictvím zvýšené péče o chráněná území, půdy a kvalitu vod i snižováním energetické spotřeby a využíváním obnovitelných zdrojů. Měly by být minimalizovány rozpory mezi ochranou přírody a možnostmi využití přírodního potenciálu ke zlepšení sociálních a ekonomických podmínek života obyvatel v chráněných územích.

Území se zvýšenou ochranou přírody zaujímají 16,5 % rozlohy ČR. V rámci soustavy Natura 2000 bylo v ČR vymezeno 41 ptačích oblastí. V Národním seznamu evropsky významných lokalit bylo zařazeno 1 082 lokalit. Plošné zastoupení chráněných území v České republice odpovídá celosvětovému i evropskému standardu, nicméně stav přírodních stanovišť a evropsky významných

druhů živočichů a rostlin je neuspokojivý. Rozložení chráněných území v rámci ČR a krajů je značně nerovnoměrné a koncentruje se v hraničních horských oblastech, což je dáno zejména existencí zvýšených přírodních a krajinných hodnot. Krajem s nejvyšším podílem chráněných území je Jihočeský (40,8 %), nejnižší podíl vykazuje Jihomoravský kraj (5,6 %).

Mezi aktuální témata poslední doby patří bezesporu bezpečnost a ochrana obyvatel, ať už před vlivy antropogenními (např. války, radiační havárie apod.) či přírodními, kdy postupnou změnou klimatu a také často jako důsledek lidských činností narůstá četnost a intenzita případů neočekávaných živelních pohrom (zejména povodně a vichřice, dále také sesuvy půdy, požáry...), proto je třeba předcházet těmto pohromám a v případě jejich výskytu maximálně omezit jejich negativní dopady. Prevence je v těchto případech z ekonomického hlediska nejvýhodnější.

Změna klimatu může zapříčinit celou škálu negativních dopadů, mezi něž patří závažné dopady na hydrologii a vodní hospodářství (pokles průměrných průtoků vodních toků), na zemědělství (pozitivně – prodloužení bezmrazového období i negativně – extrémně vysoké teploty, sucho), na lesní ekosystémy (posun lesních vegetačních stupňů, a tím i k přirozeným změnám druhové skladby) atd.

Veřejné zájmy lokálního i regionálního rozsahu, jako zejména povodňová ochrana (vč. využití protierozních opatření, ochrany přirozených rozlivů, revitalizace vodních toků a údolních niv) a adaptace na klimatickou změnu (vč. nakládání se srážkovými vodami v urbanizovaných územích a obnovy přirozených krajinných struktur) je třeba dostatečně a komplexně zohledňovat při územním plánování a provádění pozemkových úprav i dalších činností v krajině.

STAV JEDNOTLIVÝCH SLOŽEK ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Využití půd

Více než polovina území ČR je využívána pro zemědělskou činnost, jejíž některé vlivy významně zasahují i mimo obhospodařované plochy. K 31. 12. 2010 zaujímala rozloha zemědělské půdy 53 % území ČR, její výměra však dlouhodobě klesá. Lesní pozemky 33,7 %, jejich rozloha pozvolna narůstá. Zbytek rozlohy ČR tvoří vodní plochy, zastavěné plochy a nádvorí a ostatní plochy. Procento zornění dosáhlo hodnoty 71,1 % a dlouhodobě mírně klesá, naopak dochází k rozšiřování ploch trvale travních porostů, výrazný je také nárůst podílu zastavěných ploch. Ve využití ploch jsou v rámci ČR zřetelné výrazné meziregionální rozdíly v závislosti na poloze a způsobu hospodaření v krajině.

Více než polovina orné půdy je v ČR ohrožena a každoročně poškozována **erozí**, aktuální vodní eroze postihuje 40 % orné půdy. Větrnou erozí je potenciálně ohroženo 10,4 % orných půd, především na jižní Moravě a v Polabí. Významná je i plocha zemědělské půdy ohrožená utužením a okyselováním. Degradaci utužením je ohroženo 40 % zemědělské půdy, významná je i plocha půd zranitelných okyselováním (acidifikací). Na druhou stranu se zvyšuje podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy.

Základním nástrojem pro plánování krajiny jsou komplexní pozemkové úpravy, které vytváří podmínky pro zlepšení životního prostředí, ochranu a zúrodnění půdního fondu (např. ochrana před erozí), vodní hospodářství (stabilizace vodního režimu) a zvýšení ekologické stability krajiny, ale zpřístupnění pozemků také zlepšuje propustnost krajiny a zvyšuje její turistický potenciál. I proto by mělo dojít k urychlení komplexních pozemkových úprav a zvýšení jejich efektivity (ke konci roku 2010 byly v ČR ukončeny komplexní pozemkové úpravy pouze na 6,4 % z celkové výměry území ČR, na 5,1 % území ČR jsou rozpracované).

Voda

Jednou ze základních složek životního prostředí je voda. Z hlediska jakosti vody má již jen několik úseků vodních toků nejhůřší, tj. V. třídu jakosti vod podle základní klasifikace ukazatelů, a většina hodnocených úseků vodních toků patří do I. až III. třídy jakosti vod. Z vodohospodářského hlediska jsou významná území chráněných oblastí přirozené akumulace vod (CHOPAV), kterých je v ČR 18 o celkové výměře 18 000 km². Znečišťování povrchových vod se snižuje pokračující výstavbou čistíren odpadních vod, pokles spotřeby vody v průmyslu i v domácnostech se zastavuje a dosahuje rovnovážného stavu mezi úspornými opatřeními a potřebami. Nadále stoupá vybavenost obcí vodohospodářskou infrastrukturou (viz dále).

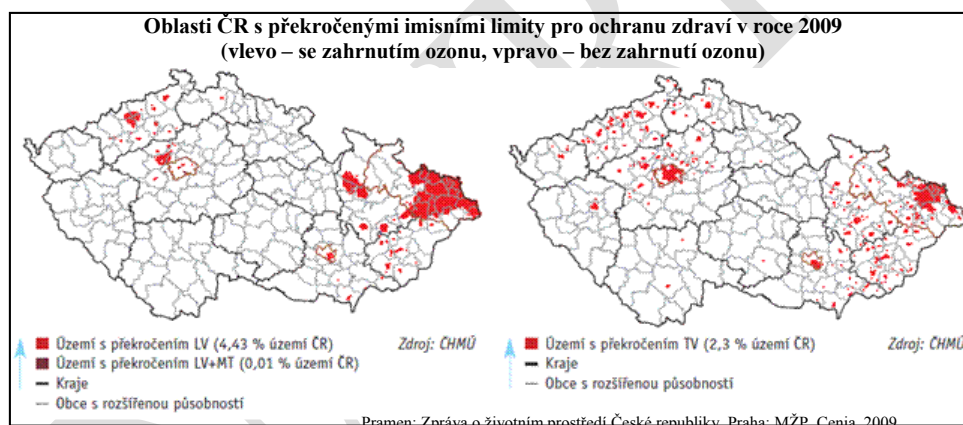
Kvalita podzemních vod v jednotlivých regionech ČR se značně různí, a to především v závislosti na geologickém podkladu a ekonomických činnostech, které v dané oblasti převažují. U většiny sledovaných míst je patrné zasažení vod zejména dusíkatými látkami, které se vyplavují jako důsledek

zemědělské činnosti v krajině (zejména řeka Dyje, Odra, dolní Vltava) a představují významný dlouhodobý indikátor hlavně antropogenního znečištění, neboť ve vodě jsou poměrně stabilní, což dokazuje i jejich výskyt ve všech typech objektů podzemních vod sítě jakosti. Ostatní prvky vyskytující se v podzemních vodách jsou rozptýleny v menším množství spíše bodově.

Hydroekologická funkce krajiny je vážně narušena rozsáhlými vodohospodářskými úpravami, které často nejsou v souladu s přírodě blízkým řešením, a také způsobem hospodaření ve volné i urbanizované krajině. V souvislosti s uvedenými skutečnostmi se rovněž nedaří stabilizovat vodní režim v krajině, což se nadále projevuje snižováním zásob podzemních vod, nepříznivými průtoky, vodní erozí spojenou s eutrofizací vod a z hlediska ekologické stability krajiny celkově nepříznivým stavem vodních toků a údolních niv. Důsledkem snížené schopnosti zadržení vody v krajině jsou mimo jiné ničivé povodně, a to jak na lokálním, tak na velkoplošném území. Fenomémem z poslední doby jsou přívalové povodně, působící místně a s ničivou silou.

Ovzduší

Stav životního prostředí v České republice stále není z hlediska kvality ovzduší na některých místech vyhovující. Oblasti, kde dochází k překročení imisních limitů, nemají plošný, ale územně ohraničený charakter. Jedná se o průmyslově zatížené regiony, oblasti s intenzivní silniční dopravou a malá sídla, kde znečištění pochází především z vytápění domácností. V těchto hustě osídlených regionech, mezi které patří část Moravskoslezského a Ústeckého kraje, Praha, Brno a některé další lokality v ČR, představuje zhoršená kvalita ovzduší riziko dlouhodobých dopadů na zdraví obyvatel. Zatímco znečištění ovzduší z veřejné energetiky a průmyslové výroby se snižuje, tak roste negativní vliv dopravy.

TECHNICKÁ INFRASTRUKTURA

Vodovody, kanalizace

V rozvoji technické infrastruktury – kanalizačních systémů a čistíren odpadních vod – došlo v posledních letech (především s přílivem financí z evropských zdrojů) k výraznému zlepšení. Došlo k výraznému nárůstu počtu obyvatel napojených na kanalizační systémy, počtu čistíren odpadních vod i délky kanalizačních sítí. Přesto řada obcí, především v odlehlejších nebo hůře dostupných oblastech, nemá dosud vodovod a ČOV. V oblastech s členitým terénem nebo s roztržitou sídelní strukturou jsou obvyklé způsoby řešení finančně značně náročné.

Vodou z veřejných vodovodů bylo v roce 2010 zásobeno 93,1 % obyvatel ČR (podíl zásobení v roce 2004 činil 91,6 %). Nejnižší podíl zásobených obyvatel je setrvale v Plzeňském a Středočeském kraji. Růst jejich míry napojení byl mírně nadprůměrný. Největšího pokroku ve výstavbě vodovodů dosáhl Kraj Vysočina, k významnému zlepšení došlo i v krajích Zlínském a Olomouckém.

Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci s ČOV se od roku 2002 do roku 2010 zvýšil ze 71,7 % na 77,0 %, což je sice pozitivní fakt, nicméně zůstává stále značné množství obcí, jejichž odpadní vody nejsou čištěny. Nejvíce je napojených obyvatel (vyjma Prahy) v Karlovarském

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

kraji, kde je obecně vysoký stupeň urbanizace a v Jihomoravském kraji. Nejhorší je situace v Libereckém a Královéhradeckém kraji.

Energetická infrastruktura

Současný energetický mix ČR je založen na vysokém využití domácích zdrojů primární energie. Jejich podíl na konečné spotřebě činí cca 50 %. V případě elektřiny výroba z domácích zdrojů pokrývá cca 96 % domácí spotřeby. Podíl výroby tepla z domácích paliv ve všech zdrojích tepla činí cca 60 %, v centralizovaných zdrojích (teplárnách a výtopnách) je to více než 80 %. Z hlediska zabezpečení výkonové bilance vykazovala ke konci roku 2008 ČR volnou kapacitu na úrovni 30 % maximálního zatížení. Struktura výkonových a regulačních rezerv je plně dostačující pro udržení spolehlivého provozu, ve všech kategoriích regulačních služeb existuje převaha disponibilní kapacity nad potřebami. Strategie Evropa 2020 chce zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie v naší konečné spotřebě energie na 20 %. V roce 2009 činil tento podíl v ČR 6,8 %.

V energetické infrastruktuře vážně systémová provázanost energetických zdrojů při využívání alternativních výrobních elektrické energie větrnými a fotovoltaickými elektrárnami, což ohrožuje energetickou bezpečnost České republiky. Z tohoto důvodu jsou nutná opatření v oblasti výstavby zálohových zdrojů, posilování energetických sítí, změny jsou nutné i v oblasti teplárenství.

Odpadové hospodářství

Celková produkce odpadů v ČR se od roku 2005 pohybuje kolem hodnoty 25 mil. tun, z toho přes 20 mil. tun tvoří odpad podnikový, zbytek odpad komunální, avšak produkce komunálního odpadu na osobu postupně mírně roste. Průměrná produkce komunálního odpadu na obyvatele v ČR dosáhla v roce 2010 hodnoty 317 kg/obyvatele, přičemž nejvyšší produkce na obyvatele byla ve Středočeském kraji (416 kg/obyv.) a dále v krajích Jihočeském a Pardubickém, naopak nejnižší produkce na obyvatele dosahuje kraj Plzeňský (239 kg/obyv.). Nejčastějším způsobem nakládání s komunálními odpady je stále jejich odstraňování skládkováním – v roce 2009 pak činil podíl skládkovaného komunálního odpadu 91,1 %. K pozitivní změně došlo v oblasti materiálového využití, jehož podíl v roce 2009 dosáhl 26,1 %.

Výše produkce podnikového odpadu souvisí s počtem a typem lokalizovaných podniků v území, proto produkce podnikového odpadu výrazně dominuje v Hl. městě Praze (téměř 35 % z celkové produkce podnikových odpadů v ČR), vysoká je rovněž produkce v Moravskoslezském a Jihomoravském kraji.

Rizikem pro životní prostředí, zejména čistotu povrchových a podzemních vod jsou staré ekologické zátěže (SEZ). Jejich systematické odstraňování začalo ve větší míře až po r. 1990, přesto je jich na území ČR stále přes 3 000, z toho cca 17 % s extrémním nebo vysokým rizikem pro životní prostředí. Nejvíce SEZ je lokalizováno v Středočeském a Ústeckém kraji.

2.3.4 VEŘEJNÁ SPRÁVA

Kapitola veřejná správa zachycuje klíčové poznatky o fungování veřejné správy ČR, zejména s ohledem na podporu a realizaci aktivit pro rozvoj regionů.⁹

FUNGOVÁNÍ VEŘEJNÉ SPRÁVY

Veřejná správa vytváří svou činností rámec pro fungování všech ostatních subjektů. Z hlediska regionálního rozvoje jsou zásadní vztahy mezi jednotlivými úrovněmi veřejné správy, tj. mezi státní správou, krajskou samosprávou a obecní samosprávou, a koordinace dopadů různých veřejných politik do území. Pro rozvoj regionů je určující věcné rozdělení kompetencí v oblasti samostatné působnosti. Jde zejména o vlastnictví a financování různých druhů veřejné infrastruktury (dopravní, technické, sociální apod.) a o návaznosti jednotlivých činností při správě státu, regionů a obcí a jejich efektivní koordinaci i řízení, zejména při aplikaci rozvojových záměrů ve spravovaných územích. V rámci reformy veřejné správy se projevil souběžně dva rozporné trendy: jednak snaha zmenšit pravomoci centrálních orgánů veřejné správy a rozšířit pravomoci vznikajících orgánů územní samosprávy, tedy decentralizovat a dekoncentrovat veřejnou správu v České republice, a jednak posílit vliv státu na celou řadu otázek a zajistit tak určitou potřebnou jednotnou kvalitu výkonu veřejné moci.

Výkon státní správy kraji a obcemi v přenesené působnosti je realizován v rámci spojeného modelu veřejné správy, který je poměrně složitý. Existuje sedm kategorií obcí dle výkonu přenesené působnosti, které se vyskytují ve 14 kombinacích funkcí. Rozdělení obcí a pojmenování správních území je nesrozumitelné především pro samotné občany jako koncové uživatele. Problémem je i nejasné oddělení samostatné a přenesené působnosti v řadě oblastí. Negativa spojeného modelu veřejné správy se projevují převážně nedodržováním původních principů reformy veřejné správy a prosazováním dílčích nesystémových rozhodnutí. Tím, že zůstává zachováno také územní členění z roku 1960, vzniká neskladebnost územně správních celků. Existuje tak značný počet územně správních jednotek, kde je veřejná správa vykonávána v různém rozsahu. Tento stav byl při jeho nastolení Ministerstvem vnitra označován za přechodný, přesto však trvá dodnes. Navzdory realizované reformě se tak územní veřejná správa stále potýká s řadou problémů.

Financování výkonu státní správy v přenesené působnosti probíhá formou poskytování příspěvku pro územní samosprávy na výkon státní správy. Není však řešeno, jak se tyto prostředky využívají a není tedy známa zpětná vazba. Zvláště v obcích se základním rozsahem činností v přenesené působnosti nejsou tímto způsobem zdaleka pokryty všechny náklady. Za nejvýhodnější způsob financování lze na základě stávajících poznatků teorie i praxe považovat financování pomocí vytvoření standardů pro jednotlivé činnosti včetně jejich časového a finančního hodnocení. Tyto standardy nebyly dosud vytvořeny.

Specifické problémy se vyskytují při výkonu státní správy v přenesené působnosti v malých obcích.¹⁰ Pro tyto obce, většinou bez úřednického aparátu, je výkon současného rozsahu činností v přenesené působnosti státní správy značnou zátěží (nejen administrativní, ale i finanční) a je pro ně obtížné zajistit kvalitu jejich výkonu. Řada těchto kompetencí ovšem není fakticky vykonávána (z důvodu, že se dané případy v obci nevyskytují, nicméně mohou kdykoliv nastat a obec je musí zvládnout vyřešit). Doporučení ke snížení zátěže malých obcí byla zformulována rovněž v rámci analýzy „Identifikace kompetencí zatěžujících výkon veřejné správy se zvláštním přihlédnutím k malým obcím“ zpracované pro Ministerstvo vnitra v roce 2007. Prozatím nejsou známy dopady jejich realizace.

Nejzávažnějšími problémy fungování veřejné správy z hlediska rozvoje regionů jsou neexistence norem jednotlivých procesních postupů, nízká úroveň horizontální koordinace výkonu státní správy a nedostatečná komunikace ústřední státní správy s územím či špatná koordinace komunikace. Rozdělení kompetencí mezi jednotlivé organizace státní správy ne vždy odráží reálné vazby spravovaných záležitostí.

⁹ Hodnocení hlavních problémů fungování veřejné správy se jako o hlavní zdroj opírá o Analýzu aktuálního stavu veřejné správy zpracovanou Ministerstvem vnitra v roce 2011.

¹⁰ Obce do 1000 obyvatel tvořily v roce 2011 sice více než tři čtvrtiny (cca 78 %) obcí ČR, avšak žije v nich pouze 17 % všech obyvatel ČR.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Problémem výkonu veřejné správy je neexistence jasného rozsahu vykonávaných agend (resp. činností) jednotlivými ústředními správními úřady spolu s nezajištěním vzájemné koordinace a kooperace při řešení zásadních systémových a strategických opatření s dopady do rozvoje územních samosprávných celků.

Praxe poukazuje na nutnost centralizovat informace z jednotlivých správních úřadů do společného místa, které by zajišťovalo komunikaci orgánů ústřední státní správy vzájemně mezi sebou i k územním samosprávným celkům. Hlavní úlohou by pak měla být standardizace procesů ve veřejné správě, zajištění informačních toků ve veřejné správě, zajištění jednotného přístupu k implementaci moderních metod řízení a implementaci vhodných nástrojů.

Veřejná správa se také potýká s nízkou mírou profesionalizace a nejednotně vymezenými právy a povinnostmi úředníků. Negativně se do chodu úřadů promítají časté změny vedení úřadů. Není tak mnohdy zajištěna dostatečná kontinuita realizace agend.

Další bariéry výkonu spočívají v rezistenci veřejné správy vůči jejímu modernímu pojetí jako veřejné služby, jejíž výstupy i procesní postupy jsou měřitelné i hodnotitelné z pohledu účelu, efektivnosti a kvality. Současným světovým trendem je obecně elektronizace procesů a toto téma je řešeno i v oblasti veřejné správy České republiky například v podobě implementace vhodných nástrojů informačních a komunikačních technologií. Rada aktivit na zkvalitnění fungování veřejné správy se děje v rámci realizace Strategie Smart Administration. V období posledních tří let došlo, k výraznému oddělení samotné elektronizace činností veřejné správy (realizací některých strategických infrastrukturních projektů) od modernizace a zefektivnění samotných procesů ve veřejné správě. Vznikly a postupně se rozvíjí procesy (nástroje/aktivity) jako jsou eLegislativa, eSbírka, Hodnocení dopadů regulace (RIA), Hodnocení dopadů korupčních rizik (CIA) a procesní modelování již před vznikem právní regulace s cílem omezení zbytečné a nepotřebné právní regulace.

PLÁNOVÁNÍ A ŘÍZENÍ ROZVOJE

Pro regionální rozvoj je klíčový koncepční a koordinovaný přístup k řešení problémů. Jde zejména o využívání strategického řízení a o vzájemnou spolupráci jednotlivých aktérů rozvoje. Legislativní rámec podpory rozvoje regionů je dán zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. Současná podoba zákona se však jeví pro koncepční řízení rozvoje regionů jako nedostatečná. Některé procesy se v realitě vyvinuly jinak. Problémem je absence bližší úpravy strategického plánování a zejména plánování rozvoje obcí. Nejsou dostatečně vyjasněny vztahy mezi strategickým plánováním, územním plánováním a také nástroji finančního řízení veřejné správy (rozpočty, rozpočtové výhledy).

V souvislosti s různými projekty Smart Administration na státní úrovni a projekty zlepšování kvality řízení na krajské a obecní úrovni došlo v řadě organizací veřejné správy ke zlepšení kvality řízení a plánování. Stále ale neexistuje odpovídající metodická podpora pro tvorbu strategických dokumentů obcí na centrální úrovni. Je to dáno především tím, že nebyl zformulován jednotný metodický postup a vytváření koncepčních dokumentů není pro obce závazné. Jedním z problémů strategického plánování je nedostatečně věcná a časová provázanost vytvářených dokumentů, což souvisí s nedostatečnou metodickou podporou.

Nedostatky v koncepčním přístupu se často projevují v nedostatečné koordinaci relevantních aktérů, kteří tak nemohou efektivně spolupracovat.

SPOLUPRÁCE PŘI ROZVOJI ÚZEMÍ

Koordinace a vzájemná spolupráce různých subjektů při rozvoji území je základem pro jeho udržitelnost a přidanou hodnotu v podobě synergických efektů. V současnosti na území ČR působí velké množství různých subjektů a forem jejich spolupráce.

Základem efektivního fungování ústřední státní správy je horizontální koordinace. Kvalita výstupů ústřední státní správy závisí nejen na odbornosti jednotlivých resortů, ale také na vzájemné provázanosti (komunikaci). Každé ministerstvo je na jedné straně samostatným orgánem s vlastní působností, které řídí ministr. Na druhé straně je ministr členem vlády jako kolektivního orgánu, který by měl zaručit jednotnost a provázanost činností ústřední státní správy jako celku. To se dnes v řadě případů neděje. Značnou podpůrnou roli by v tomto smyslu mohla sehrát i aktualizace relevantní legislativy. Pro účinné naplňování jednotlivých veřejných politik je důležitý vztah státní správy a územní samosprávy. Vertikální koordinace a komunikace napříč veřejnou správou má stále značné rezervy. Vztahy mezi státní správou a územní samosprávou jsou často značně formální a obtížně se hledá shoda nad řešením různých problémů.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Kraje spolupracují v rámci Asociace krajů, pomocí které hájí své zájmy a práva.. Existuje řada bilaterálních či multilaterálních společných aktivit krajů (např. v oblasti dopravy či cestovního ruchu). Nedaří se však nastolit dostatečně účinnou spolupráci při řešení problémů rozvoje území na hranicích krajů. Právě zde se pak následkem nedostačující podpory formují nežádoucí a problémové vnitřní periferie.

Rozmanitost spolupráce se nejvíce projevuje na lokální úrovni. V roce 2010 existovalo v ČR 555 mikroregionů (dobrovolných svazků obcí zabývajících se komplexním rozvojem svého území). Do činnosti mikroregionů bylo zapojeno cca 86 % obcí ČR. Mikroregiony pokrývají většinu území každého z krajů ČR (mimo obvykle stojí velká města). Přístupy krajů k podpoře mikroregionů se liší. V některých krajích jsou vnímány jako důležitá skupina aktérů a jsou partnery kraje, v jiných krajích jsou zcela opomíjeny. Vedle toho existuje i několik stovek „účelových“ svazků obcí – v nich obce nejčastěji spolupracují při budování nějakého typu technické infrastruktury. V praxi jsou velké rozdíly v činnosti jednotlivých svazků obcí. Část z nich působí pouze jako volná podpůrná platforma. Sdružování a spolupráce obcí se zatím nerozvinula takovým způsobem, který by obcím umožnil efektivnější zvládnutí svých úkolů.

Původní činnost svazků obcí se také částečně přenesla do aktivit místních akčních skupin (MAS), kterých jsou často členy. MAS pracující na základě metody LEADER jsou v současné době jedním z nejdůležitějších aktérů rozvoje na místní úrovni. V období 2007–2013 bylo z Programu rozvoje venkova ČR podpořeno 112 MAS z celkového počtu 146 MAS (stav ke konci roku 2011). MAS jsou vzhledem k podpoře z Programu rozvoje venkova intenzivně se rozvíjející formou spolupráce. V souvislosti s novým programovým obdobím EU postupně dochází ke vzniku MAS i v územích, kde dosud nepůsobily.

Význam partnerství a spolupráce aktérů se dále velmi projevuje při rozvoji příhraničních oblastí. Rozvoj partnerství v těchto územích je dlouhodobě metodicky i finančně podporován. Veřejná správa zde vytváří různé formy spolupráce (např. partnerské obce nebo euroregiony), pomocí nichž se daří realizovat velké množství rozvojových projektů, které pomáhají odstraňovat bariéry způsobené hranicemi. Přestože je celá Česká republika již několik let součástí Schengenského prostoru, je nadále potřebné věnovat příhraničním územím velkou pozornost a aktivně je pomocí spolupráce podporovat v rozvoji.

2.4 TYPOLOGIE REGIONŮ

Typologie regionů v rámci strategie regionálního rozvoje zachycují rozdíly mezi regiony z hlediska několika odlišných úhlů pohledu a sestavení určité škály regionů. Vzhledem k tomu, že každá z typologií má jiný cíl, tak jsou způsoby tvorby ukazatelů, jejich sdružení a vyjádření odlišné. Pro vypovídací schopnost jednotlivých typologií je důležité, aby všechny ukazatele v rámci dané typologie byly konzistentní a vypovídaly o situaci z obdobného úhlu pohledu. Ukazatele toto nesplňující, avšak důležité, mohou být využity jako doplňující při interpretaci výsledků typologie. V kapitole 2.4 jsou stručně nastíněny metodické přístupy a jsou uvedeny a interpretovány celkové výsledky jednotlivých hodnocení.

2.4.1 TYPOLOGIE Z HLEDISKA REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

Cílem typologie z hlediska regionální konkurenceschopnosti je zachycení rozdílů mezi regiony, pokud jde o základní atributy konkurenceschopnosti. Hodnocení vychází z metodiky Evropské komise, využitě při zpracování 5. zprávy o hospodářské, sociální a územní soudržnosti, avšak soubor ukazatelů byl přizpůsoben realitě krajské úrovně ČR a úrovně SO ORP. Hodnocení bylo provedeno pro krajskou úroveň, kde stojí v popředí zachycení celkové konkurenceschopnosti, a pro úroveň SO ORP, kde šlo zejména o identifikaci reálných ekonomických rozvojových pólů. Přes specifčnost obou zmíněných úrovní byla snaha o vzájemnou datovou kompatibilitu. Typologie je provedena na základě hodnot indexu regionální konkurenceschopnosti, resp. na základě hodnocení v jednotlivých pilířích konkurenceschopnosti.

Index regionální konkurenceschopnosti je složen ze tří dílčích sub-indexů (basic, efficiency, innovation), které se dále rozpadají do 8 pilířů konkurenceschopnosti. Základní sub-index (basic) zahrnuje pilíře 3 a 4, sub-index efektivnosti (efficiency) pilíře 6, 7 a 8, sub-index inovací (innovation) pilíře 9, 10 a 11.

Pro výpočet indexu regionální konkurenceschopnosti je na krajské úrovni využito 32 ukazatelů (viz níže), na úrovni ORP je v 7 případech použito metodické zjednodušení (*zdůrazněno kurzívou*). Užití ukazatele v členění dle pilířů jsou následující:

3. Infrastruktura

- hustota sítě dálnic a rychlostních komunikací,
- průměrná časová dojezdnost obyvatel do krajského města,
- dostupnost mezinárodních letišť,
- hustota železniční sítě.

4. Zdraví

- kojenecká úmrtnost,
- střední délka života mužů,
- střední délka života žen.

6. Vyšší a celoživotní vzdělávání

- podíl osob s VŠ vzděláním v populaci 15-64 let,
- podíl osob s VŠ vzděláním v populaci 30-34 let,
- podíl osob s neukončeným nebo základním vzděláním v populaci 18-24 let,
- rozpočet veřejných vysokých škol podle VKM na obyvatele.

7. Účinnost trhu práce

- míra zaměstnanosti,
- míra dlouhodobé nezaměstnanosti,
- míra registrované nezaměstnanosti,
- rozdíl mezi mírou nezaměstnanosti mužů a žen.

8. Velikost trhu

- *regionální HDP na obyvatele,*
- *disponibilní důchod domácností,*
- potenciální trh vyjádřený počtem obyvatel v rozvojových osách a oblastech.

9. Technologická připravenost

- počet IT odborníků na 1000 zaměstnaných,
- podíl domácností s PC a internetem na celkovém počtu domácností,
- podíl domácností s PC na celkovém počtu domácností,
- *počet pasivních licencí za patenty a užité vzory.*

10. Sofistikovanost podnikání

- hodnota PZI na obyvatele,
- podíl znalostně náročných služeb na celkové zaměstnanosti,
- podíl znalostně náročných služeb na celkové přidané hodnotě ve sledovaných sektorech,
- počet ústředí firem ve znalostně náročných službách s více než 100 zaměstnanci na 1000 obyvatel.

11. Inovace

- počet aktivních licencí na patenty a užité vzory,
- podíl celkových výdajů na vědu a výzkum v podnikatelském sektoru na HDP,
- počet pracovníků ve výzkumu a vývoji na 1000 zaměstnaných,
- podíl technologicky náročných oborů na celkové zaměstnanosti,
- podíl technologicky náročných oborů na celkové přidané hodnotě ve sledovaných sektorech,
- počet ústředí firem v technologicky náročných oborech s více než 250 zaměstnanci na 1000 obyč.

Hodnoty ukazatelů pro každý zkoumaný region (kraj nebo SO ORP) byly normovány vůči hodnotě ČR. Následně byly provedeny vážené součty jednotlivých ukazatelů do indexů za pilíře, v dalším kroku za sub-indexy a finálně do celkového indexu. Poměr vah sub-indexů činí 20-50-30, v rámci sub-indexů jsou váhy ukazatelů rozděleny proporcčně.

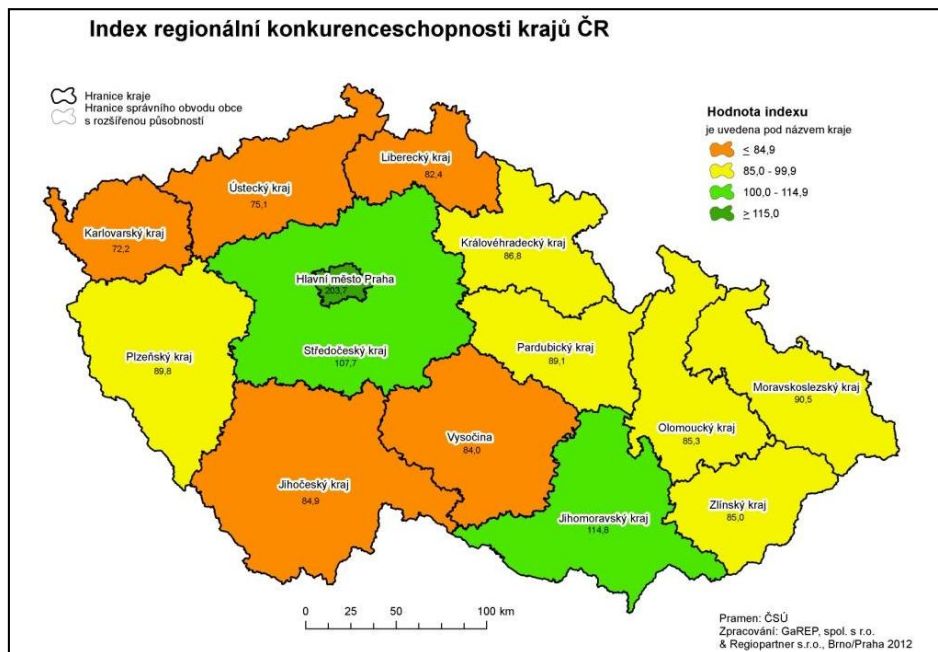
Vzhledem ke komplexnímu a poměrně složitému hodnocení regionální konkurenceschopnosti jsou metodické postupy k této typologii zpracovány v samostatné příloze 2 Metodický přístup k typologii regionální konkurenceschopnosti.

Index konkurenceschopnosti souhrnně indikuje míru konkurenceschopnosti daného regionu resp. mikroregionu. Pro hodnocení na základě podobnosti jednoho faktoru je možno použít ranking krajů v jednotlivých pilířích. Tímto můžeme určit SO ORP resp. kraje „nezdravé“ (strukturálně postižené kraje – Moravskoslezský, Ústecký, Karlovarský), kraje s problematickým trhem práce (Ústecký, Moravskoslezský, Olomoucký) či inovativní kraje (Středočeský, Hl. město Praha, kraj Vysočina) atd.

Je však užitečné zaměřit se i na to, jak byla hodnota indikátoru konkurenceschopnosti konstruována, tedy jak jednotlivé pilíře konkurenceschopnosti přispěly k dané hodnotě indikátoru. Při pohledu na strukturu regionů s ohledem na jejich konkurenceschopnost pak lze vyvodit implikace pro implementaci rozvojových nástrojů, resp. je možné identifikovat, na které z nich je v situaci daného kraje nejlépe klást důraz. To však neznamená, že ostatní rozvojová opatření mohou být opomíjena, avšak pro zvýšení rentability vložených veřejných zdrojů na rozvojové projekty podporujících konkurenceschopnost bude nejužitečnější podpořit právě ta opatření, která budou mít největší multiplikační efekt. Právě z těchto důvodů je vhodné rozčlenit regiony či mikroregiony do typologie na základě kombinace specifických hodnot jednoho či více pilířů konkurenceschopnosti.

TYPLOGIE KRAJŮ Z HLEDISKA REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

Vzhledem k nízkému počtu krajů není třeba pro jejich typologii použít sofistikované statistické metody. Kraje byly proto rozříděny podle hodnot agregátů jednotlivých pilířů regionální konkurenceschopnosti do skupin, které zohledňují současný stav i dynamiku vývoje v posledních letech.

Členění krajů podle hodnot agregátů jednotlivých pilířů je následující:

– Komplexně konkurenceschopné regiony

Jedná se o regiony s komplexně vyvinutými pilíři konkurenceschopnosti. Tyto regiony mají největší potenciál pro další ekonomický růst a i nadále pravděpodobně budou motory české ekonomiky v globální znalostní ekonomice (Hl. město Praha, Středočeský kraj, Jihomoravský kraj). Co se týče rozvojových opatření, investice do podpory inovací zde mají rychlou návratnost.

– Regiony s možností rychlé akcelerace konkurenceschopnosti

Jedná se o regiony se slabou dopravní infrastrukturou, ale relativně dobře vyvinutými ostatními parametry konkurenceschopnosti (Pardubický kraj). Zde by vložené investice do podpory konkurenceschopnosti měly rychlou návratnost, protože v tomto ohledu je nutné doplnit „jen“ chybějící dopravní infrastrukturu.

– Regiony se slabým transferem znalostí do ekonomiky

Jedná se o regiony s dobrými ukazateli vzdělanosti, avšak tento fakt se neprojevuje na jejich ekonomické či inovační výkonnosti (Olomoucký a Zlínský kraj). Zde je potřeba podpořit především zakládání nových podniků (podnikatelské inkubátory, vědeckotechnické parky), protože zde existuje vysoký potenciál v lidských zdrojích.

– Inovativní, avšak celkově průměrné regiony

Jedná se zejména o Kraj Vysočina (ale částečně také o kraj Pardubický). Tyto kraje disponují inovativními či potenciálně inovativními podniky – vykazují tedy silné hodnoty v pilíři 11, avšak v celkovém hodnocení konkurenceschopnosti jsou průměrné a horší. Zde musí být podpořen další růst inovativnost podniků, která by mohla vést k jejich expanzi a rozšiřování počtu pracovních míst.

– Komplexně nekonkurenceschopné regiony

Jedná se o regiony, kde hodnoty jednotlivých pilířů vykazovaly slabé hodnoty. Jako komplexně nekonkurenceschopné regiony je možno jednoznačně určit Ústecký a Karlovarský kraj. Zlepšení situace v tomto ohledu si vyžádá vysoké investice do technologické infrastruktury a především do lidských zdrojů.

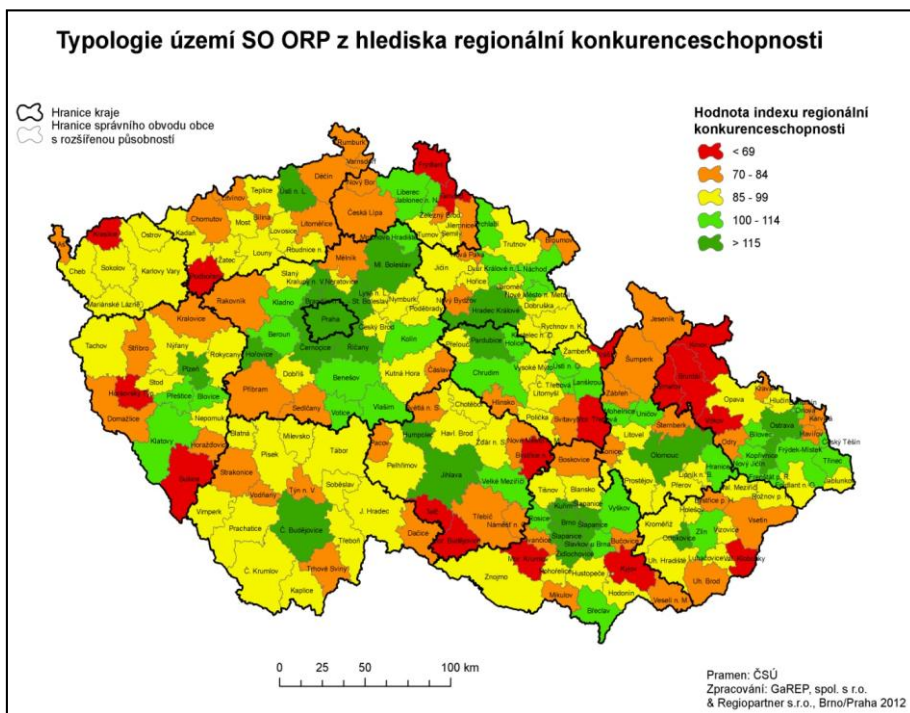
– **Regiony s nejednoznačnými atributy konkurenceschopnosti**

Kraje, které nevykazují specifickou kombinaci hodnot pilířů, která by avizovala nutnost přijetí zvláštních rozvojových opatření. Rozvojová opatření v těchto regionech tedy budou zaměřena především na projekty, které podpoří růst hodnot v pilířích, kde dané kraje vykazovaly nejslabší hodnoty. V podmínkách ČR se jedná o kraje Jihočeský a Plzeňský, Liberecký a Královéhradecký, Moravskoslezský.

TYOLOGIE MIKROREGIONŮ Z HLEDISKA REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

Hodnocení indexu regionální konkurenceschopnosti bylo provedeno i pro mikroregionální úroveň (SO ORP). Nejkonkurenceschopnějšími mikroregiony jsou krajská města (s výjimkou Karlových Varů a částečně Zlína a Liberce). Nejsou to však jen velké městské mikroregiony, které dosáhly největších hodnot konkurenceschopnosti.

Členění správních obvodů obcí s rozšířenou působností podle hodnot agregátů jednotlivých pilířů je následující:

– Komplexně konkurenceschopné mikroregiony

V tomto ohledu se jedná především o makroregionální střediska, jež jsou dle indexu konkurenceschopnosti klasifikována jako silné, a zároveň dosahují průměrných a nižších hodnot jen v max. dvou pilířích. V tomto případě jde o SO ORP (v pořadí od nejsilnějšího níže):

- Brno, Pardubice, Plzeň, Hradec Králové.

Když v tomto srovnání vynecháme pilíř zdraví, spadají za stanovených podmínek do této kategorie také:

- Mladá Boleslav, České Budějovice, Ostrava, Olomouc.

Tato SO ORP výraznými difúzními efekty posilují konkurenceschopnost přilehlých SO ORP.

– Závislé konkurenceschopné mikroregiony

Ekonomický úspěch významných SO ORP se nezastaví na jejich administrativních hranicích, proto z hospodářské vyspělosti makroregionálních center těží i okolní SO ORP, a to prostřednictvím procesů suburbanizace obytných a ekonomických aktivit. Mezi taková SO ORP je možné zařadit (klasifikována celkově jako silné, v pořadí od nejsilnějšího):

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

- Říčany, Černošice, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav a Kralupy nad Vltavou (v zázemí Prahy);
- Šlapanice, Kuřim a Židlochovice (v zázemí Brna).

I přesto, že v míře ekonomické závislosti se některá z těchto SO ORP liší (např. Kralupy nad Vltavou či Kuřim budou vzhledem k umístění významných podniků více soběstačná), u těchto SO ORP je třeba optimalizovat propustnost hlavních dopravních tepen do jádra, na kterém jsou dané mikroregiony závislé. Rovněž je třeba dbát na udržitelnost kvality života v těchto oblastech, neboť jsou vystaveny velkému tlaku na využití orné půdy pro stavební účely.

– Mikroregiony s možností rychlé akcelerace konkurenceschopnosti

Jedná se o silné a nadprůměrné regiony s průměrnou hodnotou dopravní infrastruktury, ale jinak nadprůměrnými a silnými hodnotami ve více než 3 pilířích konkurenceschopnosti. Jedná se o:

- SO ORP České Budějovice, Zlín, Benešov, Holice.

Ve všech těchto SO ORP je plánována dostavba rychlostních silnic či dálnic, která by tak výrazně mohla přispět k dalšímu růstu konkurenceschopnosti. Dále se jedná o:

- SO ORP Blovice, Vrchlabí, Nové Město nad Metují a Uničov,

kde však v dohledné době není plánován výrazný zásah do dopravní infrastruktury, a proto nelze v nejbližší době očekávat výrazné posílení konkurenceschopnosti.

– Mikroregiony se slabým transferem znalostí do ekonomiky

V tomto případě lze mluvit o nadprůměrných mikroregionech v pilíři 6 (vzdělanost obyvatelstva), jejichž kvalitní lidský kapitál není valorizován v podobě nadprůměrné konkurenceschopnosti. Jde o:

- SO ORP Opava, Luhačovice, Frýdlant nad Ostravicí, Uherské Hradiště, Rožnov pod Radhoštěm, Valašské Meziříčí, Blansko, Tábor, Nové Město na Moravě, Lipník nad Bečvou, Žďár nad Sázavou, Havlíčkův Brod, Písek, Ústí nad Orlicí, Strakonice a Hlučín.

U některých z těchto SO ORP mohou být důvodem nepoměrných hodnot tzv. amenitní migranti (imigrace movitého a především vzdělaného obyvatelstva do environmentálně atraktivních oblastí), kteří dané území využívají pro bydlení a rekreaci a své ekonomické aktivity realizují ve větších městských oblastech. To může být příklad beskydských SO ORP (např. Frýdlant n. O., částečně Rožnov p. R.).

– Mikroregiony nevyužívající svůj dopravní potenciál

Mnohé mikroregiony mají výbornou dopravní dostupnost, avšak nejsou schopny tohoto potenciálu využít pro zvýšení konkurenceschopnosti. V tomto ohledu jmenujme:

- SO ORP Rosice, Lipník nad Bečvou, Hustopeče, Karlovy Vary, Prostějov, Litovel (všechny mají silnou dopravní infrastrukturu, ale jen průměrnou konkurenceschopnost) či Odry (nadprůměrná dopravní infrastruktura, ale podprůměrná celková konkurenceschopnost).

Ze strany veřejné správy je v těchto případech nutné podpořit zakládání podniků, nabízet vhodné plochy pro lokalizaci ekonomických činností, podporovat zvyšování lidského kapitálu apod.

– Inovativní, avšak celkově průměrné mikroregiony

Jedná se o mikroregiony, které disponují inovativními či potenciálně inovativními podniky – vykazují tedy silné hodnoty v pilíři 11, avšak v celkovém hodnocení konkurenceschopnosti jsou průměrné a horší. V tomto případě jmenujme:

- SO ORP Lanškroun, Blatná, Stod, Tachov, Žamberk, Rožnov pod Radhoštěm, Kaplice, Kadaň, Přeštice, Lovosice, Ústí nad Orlicí, Varnsdorf, Vsetín, Vysoké Mýto, Kolín, Frýdlant a Boskovice.

Zde musí být podpořen další růst inovativnosti podniků, který by mohl vést k jejich expanzi a rozšiřování počtu pracovních míst. Obzvláště u celkově podprůměrných mikroregionů:

- SO ORP Boskovice, Varnsdorf (silný pilíř 11); Šternberk, Dačice, Světlá nad Sázavou a Česká Lípa (nadprůměrný pilíř 11)

a slabých mikroregionů:

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

- SO ORP Frýdlant (silná hodnota pilíře 11), Rumburk a Podbořany (nadprůměrné hodnoty pilíře 11)

je tato forma podpory více než nutná.

– Komplexně nekonkurenceschopné mikroregiony

Slabé mikroregiony, kde hodnoty jednotlivých pilířů vykazovaly slabé, podprůměrné či maximálně ve 3 pilířích průměrné hodnoty.

- Dva vůbec nejslabší mikroregiony jsou lokalizovány v Moravskoslezském kraji (SO ORP Rýmařov a Vítkov),
- dále se jedná o SO ORP Horšovský Týn, Telč, Kraslice, Bystřice nad Pernštejnem, Králíky, Valašské Klobouky, Moravský Krumlov, Moravské Budějovice, Moravská Třebová, Krmov, Tanvald, Kyjov, Broumov, Veselí nad Lužnicí, Vodňany, Mikulov, Horažďovice.

V těchto mikroregionech bude nutné přijmout celou řadu opatření, za účelem zvýšení jejich konkurenceschopnosti – podpora lidských zdrojů, cestovního ruchu, podnikatelských subjektů, doplnění potřebné infrastruktury atd.

– Mikroregiony s nejednoznačnými atributy konkurenceschopnosti

Mikroregiony, které nevykazují specifickou kombinaci hodnot pilířů, která by avizovala nutnost přijetí zvláštních rozvojových opatření. Rozvojová opatření v těchto regionech tedy budou zaměřena především na projekty, které podpoří růst hodnot v pilířích, kde dané SO ORP vykazovaly nejslabší hodnoty. V tomto ohledu se jedná o SO ORP, které nebyly zasazené do typů zmíněných výše.

2.4.2 TYPOLOGIE Z HLEDISKA ÚZEMNÍ SOUDRŽNOSTI

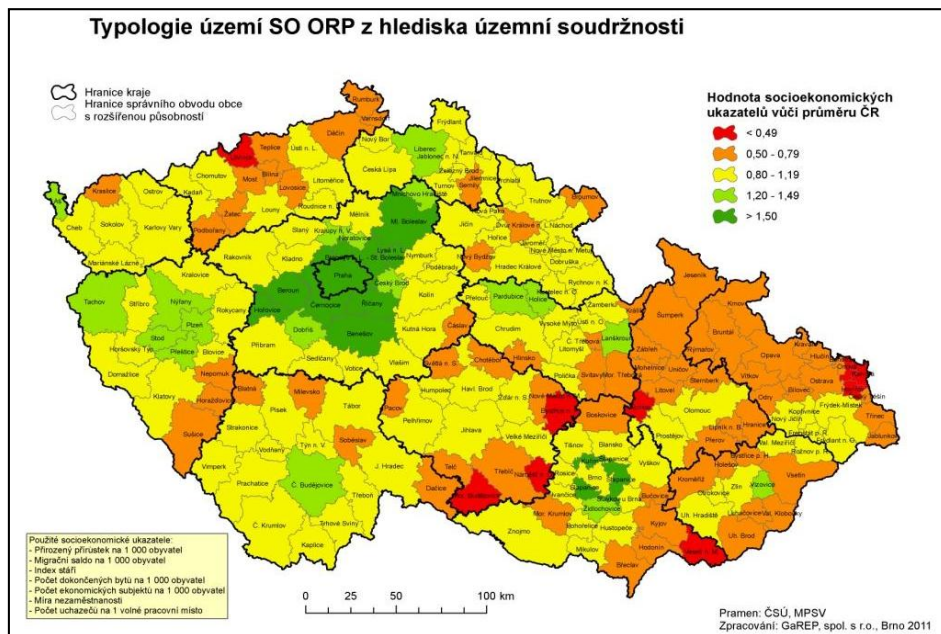
Cílem typologie z hlediska územní soudržnosti je zachycení rozdílů mezi regiony, pokud jde o základní předpoklady socioekonomického rozvoje. Důraz je kladen na charakteristiky obyvatelstva a na jevy odrážející jejich životní podmínky. Tato typologie odráží základní disparity regionálního rozvoje. Zachycuje problémy spojené s úbytkem počtu obyvatel, se stárnutím obyvatelstva a s ekonomickým uplatněním obyvatelstva. Tyto ukazatele jsou nepřímým odrazem témat hodnotitelných jen se značným zjednodušením (např. územní podmínky, dopravní charakteristiky apod.).

Typologie je založena na **následujících ukazatelích**:

- přirozený přírůstek (rozdíl živě narozených a zemřelých) na 1000 obyvatel,
- migrační saldo (rozdíl mezi přistěhovaletými a vystěhovaletými) na 1000 obyvatel,
- index stáří (poměr počtu obyvatel starších 65 let a obyvatel ve věku 0–14 let),
- počet dokončených bytů v přepočtu na 1000 obyvatel,
- počet ekonomických subjektů v přepočtu na 1 000 obyvatel,
- míra nezaměstnanosti (poměr dosažitelných uchazečů o zaměstnání a počtu EAO),
- počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání v přepočtu na 1 volné pracovní místo.

Všechny ukazatele jsou spočteny jako průměry za pětileté časové období (2006–2010), aby byly eliminovány krátkodobé výkyvy hodnot a zohledněny vývojové trendy. U každého SO ORP je vypočten prostý průměr hodnot vyjadřujících stav ukazatele ve vztahu k úrovni ČR – dosažené hodnoty jsou za účelem odstranění deformací extrémními hodnotami normovány v intervalu 0 – 1 (hranice jsou přiřazeny nejhorším a nejlepším hodnotám). Normování proběhne dle vzorce $y = (x - \text{Min}) / (\text{Max} - \text{Min})$. Celkový průměr vypočtený z takto získaných hodnot jednotlivých ukazatelů je vztážen vůči normované hodnotě za ČR – výsledná hodnota vyjadřuje souhrnné hodnocení úrovně socioekonomické situace daného SO ORP vůči průměru ČR.

Typologie z hlediska územní soudržnosti ukazuje na výrazně horší situaci moravských regionů. Území pod průměrem ČR jsou obvykle ve vnitřních periferiích (na hranicích krajů) či v horských oblastech. Souvislá ohrožená území se koncentrují na hranici se Slovenskem a na Jeseníku. Na základě typologie lze identifikovat míru vlivu velkých center na celkovou socioekonomickou situaci jejich zázemí. Praha akceleruje rozvoj území i relativně vzdálených, rozvíjející se prstenců území lze vidět kolem Brna, pozitivně vystupují i území krajských měst v Čechách. Potvrzuje se úzký vztah mezi územími zachycenými v rámci typologie jako prostory s kumulací problémů a různými způsoby vymezovanými periferními územími ČR.

Periferní území jasně vystupují i při pohledu na alokaci prostředků ze strukturálních fondů na realizaci rozvojových projektů, kdy do nich směřovalo výrazně méně finančních prostředků. Vedle objektivních příčin (např. odlišná velikost a investiční náročnost projektů) značnou roli sehrává menší „síla“ a finanční kapacity subjektů z periferních regionů. V oblasti cestovního ruchu (s nižšími objemy projektů) je alokace prostředků do periferních oblastí, i vzhledem k jejich rekreačnímu potenciálu, vyváženější.

Tab. 5: Vývoj regionálních rozdílů ČR – Variační koeficienty vybraných ukazatelů v letech 2006–2010

	variační koeficient	2006	2007	2008	2009	2010	změna 2010/2006
Index stáří	mezi ORP	13,7	13,6	13,7	13,7	13,9	+ 1,5 %
	mezi kraji	10,6	10,1	9,6	9,1	8,7	- 17,3 %
Intenzita bytové výstavby	mezi ORP	85,0	94,1	75,3	73,8	58,3	- 31,4 %
	mezi kraji	38,1	51,5	39,5	38,4	41,6	+ 9,2 %
Míra nezaměstnanosti	mezi ORP	41,5	41,8	35,4	27,4	25,7	- 38,1 %
	mezi kraji	35,1	33,8	27,7	22,7	20,6	- 41,4 %
Počet uchazečů na 1 VPM	mezi ORP	97,1	93,8	91,9	188,0	201,2	+ 107,3 %
	mezi kraji	56,6	58,8	46,9	48,2	38,1	- 32,8 %
HDP na obyvatele	mezi kraji	35,4	37,1	37,6	39,8	–	+ 12,3 %*
	mezi kraji bez Prahy	7,9	7,9	8,8	9,3	–	+17,7 %*

Pramen: Český statistický úřad; pozn.: * změna 2009/2006

S územní soudržností úzce souvisí vývoj regionálních disparit. Uvedená tabulka přibližuje vývoj rozdílů hodnot vybraných ukazatelů využitých k vytvoření typologií z hlediska územní soudržnosti mezi ORP a kraji. K zachycení těchto rozdílů byl využit variační koeficient. Na obou prostorových úrovních se snížily rozdíly pouze u míry nezaměstnanosti (a to výrazně). Výrazně vzrostly rozdíly ORP v počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo. Při pohledu na vývoj disparit nelze zachytit jednoznačný trend ukazatelů spojených s obyvatelstvem. Dle HDP je ale zřejmé, že rozdíly v ekonomické produkci regionů se zvyšují.

2.4.3 TYPOLOGIE Z HLEDISKA ENVIRONMENTÁLNÍ UDRŽITELNOSTI

Cílem typologie z hlediska environmentální udržitelnosti je zachytit území s kumulací různých typů ohrožení životního prostředí.

Typologie je založena na následujících ukazatelích: ohrožení větrnou erozí, ohrožení vodní erozí, překročení imisních limitů s dopadem na lidské zdraví, ohrožení záplavami, ohrožení sesuvy, narušení velké části povrchu těžbou. Zdrojem podkladů k zachycení ukazatelů je CENIA, Česká informační agentura životního prostředí (www.cenia.cz).

Základním problémem většiny ukazatelů zvolených pro typologii z hlediska environmentální udržitelnosti je fakt, že (na rozdíl od socioekonomických ukazatelů) nepostihují situace za celé území, ale jsou založena na hodnotách množství bodových měření. Zde logicky muselo dojít ke generalizaci – za ohrožená území byla vybrána ta, v nichž byla zvýšená kumulace měřících bodů s nepříznivými hodnotami. V dalším kroku byla území podle počtu výskytu negativních jevů rozčleněna do tří skupin: území bez významnějších ohrožení (žádné významnější ohrožení), území s mírným ohrožením (jeden významnější typ ohrožení) a území se závažným ohrožením (více typů ohrožení).

Při interpretaci výsledků lze využít koeficient ekologické stability, který do jisté míry nepřímo odráží míru ohrožení jednotlivými nepříznivými přírodními procesy, a ukazatel fragmentace krajiny. Ve vztahu k územím s koncentrací ohrožení je třeba vzít v úvahu i rozložení velkoplošných chráněných území.

Typologie z hlediska environmentální udržitelnosti je poměrně specifická. Přibližuje, které správné obvody ORP musí čelit přírodním ohrožením a je spíše volnějším interpretačním rámcem. Výskyt určitého ohrožení neznačí stejnou míru ohrožení území, ale je signálem o koncentraci problémových míst. Překročení imisních limitů je nejvýraznější na Ostravsku a v Praze. Ohrožení záplavami se ve vyznačených regionech týká pouze rozlivových pásů podél řek. Širších území se týká ohrožení větrnou a vodní erozí – jde převážně o oblasti s intenzivním zemědělstvím. Sesuvy jsou rizikovější v širokém pruhu v severní a severovýchodní části Čech a podél hranice se Slovenskem. Pokusíme-li se o souhrnnější hodnocení, tak více typů ohrožení nalezneme v Ústeckém kraji, v Praze, na Ostravsku a v jižních částech Jihomoravského a Zlínského kraje.

Na základě kumulace environmentálních rizik můžeme rozlišit území bez významnějších ohrožení, území s mírným ohrožením (jeden významnější typ ohrožení) a území se závažným ohrožením (více typů ohrožení).

2.4.4 Typologie území ČR z hlediska syntézy ukazatelů rozvojových podmínek obcí a struktury osídlení

ÚČEL TYPOLOGIE

Typologie slouží k sjednocení oblastí reálných potřeb rozvoje a k diferencovanému vymezení priorit a opatření pro účely regionální politiky ČR v jednotlivých typech regionů. Porovnává rozvojové znaky obcí resp. ORP i ve vazbě na podmínky osídlení a prostorovou strukturu sociálně ekonomických jevů. Hladinu pro vymezení typologie (typy území) určuje variační rozpětí od kladných hodnot přes přechodné pásmo k záporným hodnotám.¹¹

METODA VYMEZENÍ

Za (pozitivní) rozvojové znaky územní jednotky lze považovat situaci, kdy územní jednotka

- a) **vykazuje znaky a charakteristiky obvykle tvořící předpoklad (potenciál) relativně příznivého rozvoje** (populačního, ekonomického, sociálního, stavebního, aj.), a to z hlediska
- sociálně ekonomické struktury obyvatelstva (tj. sociálně ekonomického potenciálu),
 - polohového potenciálu,
- b) **anebo již v současnosti se rozvíjí zřetelně dynamičtěji než jiné jednotky.**

Protiklad pak vymezuje jednotky s negativními rozvojovými znaky představující periferní území. Průměrný nebo nevyrovnaný stav, např. značné kolísání jednotlivých indikátorů, určuje územní jednotky stabilizovaných oblastí.

Identifikace rozvojových, resp. nerozvojových znaků územních jednotek tak spočívá ve třech rovnocenných sektorech:

A) sociálně-ekonomický potenciál jednotky (měřený ve srovnání s průměrem ČR) vyjádřen těmito indikátory:

- koncentrace osídlení (ORP), resp. populační velikost (za obce) – stav k 1. 1. 2011,
- míra registrované nezaměstnanosti (stav k 31. 12. 2010) ve srovnání s průměrem ČR,
- počet podnikatelských subjektů na 1000 obyvatel (stav k 31. 12. 2010) ve srovnání s průměrem ČR,
- roční daňové příjmy na 1 obyvatele v Kč (stav k 31. 12. 2010) ve srovnání s průměrem ČR.

B) polohový potenciál jednotky (vztahený k centrům osídlení a hlavním dopravním cestám).

Má originální konstrukci spočívající v přiřazení každé obce do jednoho ze 7 definovaných stupňů. Hodnota za ORP je vypočtena jako vážený průměr hodnot za obce. Je nejlépe zachycen dopravními možnostmi a prostřednictvím času stráveného na cestě. Předmětem určení jsou izochrony dostupnosti motorovými vozidly z obce do střediska osídlení a k významným dopravním cestám a nabídka četnosti vlaků osobní přepravy, které je možno použít v železniční stanici v obci.

C) Dynamika vývoje jednotky v určitém aktuálním období (měřená ve srovnání s průměrem ČR). Je vyjádřena vývojovými řadami ukazatelů:

- index vývoje počtu obyvatel v období 2001–2011
- přírůstek/úbytek míry registrované nezaměstnanosti v období 2001–2010
- index vývoje počtu podnikatelských subjektů v období 2001–2010
- počet dokončených bytů v období 2011–2011 na 100 obyvatel ve srovnání hodnotou za ČR.

¹¹ Pozice územních jednotek v hodnotách indikátorů je relativizována v poměru k celostátní střední hodnotě.

TYPY REGIONŮ

Na základě výše uvedené metody hodnocení je území České republiky rozděleno na tři **základní typy z hlediska rozvojových znaků**:

- 1) ROZVOJOVÁ ÚZEMÍ
- 2) STABILIZOVANÁ ÚZEMÍ
- 3) PERIFERNÍ ÚZEMÍ

a dále v kombinaci s ukazateli hustoty zalidnění a počtu obyvatel jsou tyto **typy dle stupně urbanizace území** rozděleny na **urbanizované oblasti** a **venkov** (rozlišujícím kritériem je hustota zalidnění 100 obyvatel na km²).

Ad 1) Rozvojová území (dále jen RÚ)

- **Metropolitní oblasti** (oblasti s koncentrací nad 400 tis. obyvatel).

Jejich jádry jsou největší města v České republice (Praha, Brno, Ostrava, Plzeň). V těchto oblastech se tvoří více jak 40 % HDP ČR, žije zde cca 25–30% obyvatel a mají klíčový význam pro ČR z hlediska ekonomického růstu a mezinárodní konkurenceschopnosti. Jsou zde koncentrovány funkce nejvyššího řádu (administrativa, finanční sektor, věda a výzkum, vysoké školství, infrastruktura, manažerské struktury). Výrazným trendem ve vývoji jejich prostorové struktury je intenzivní suburbanizace, ovšem s řadou negativních důsledků, ovlivňujících jejich celkový vývoj. Pražská metropolitní oblast svým významem ovlivňuje podstatnou část území státu, prostorový vliv Brněnské, Ostravské a Plzeňské metropolitní oblasti je omezený na příslušné části republiky.

- **Sídelní aglomerace** (území s koncentrací více než 100 000–400 000 obyvatel)

Jedná se o aglomerace, jejichž jádry jsou zbývající krajská města. Tato centra jsou se svým zázemím poměrně intenzivně propojena hospodářsky, infrastrukturně, dojížděnou za prací a službami. Na druhé straně jsou zde u většiny sídelních aglomerací patrné výraznější rozdíly mezi jejich centry a zázemím z hlediska charakteru osídlení i ekonomické základny. Některé aglomerace patří mezi významná dynamicky se rozvíjející růstová centra, jiné se naopak vyznačují koncentrací problémových socioekonomických charakteristik.

- **Regionální centra** a jejich zázemí (území s koncentrací 25 000–100 000 obyvatel)

Patří sem hospodářská střediska regionálního významu a jejich zázemí s vyšší koncentrací obyvatel, větším počtem podnikatelských subjektů. Jejich jádra často představují v daném regionu dominantní centra zaměstnanosti.

Tyto tři typy území lze svodně charakterizovat jako vysoce urbanizovaná území, v nichž prioritně budou převažovat problémy a předpoklady spojené s urbánním rozvojem.

Ad 2) Stabilizovaná území (dále také SU)

Území ČR, která se nacházejí mimo aglomerace a regionální centra a jejich zázemí a zároveň tvoří periferní území. Jde spíše o mikroregionální centra – ekonomická a sídelní střediska s omezeným regionálním významem, která tvoří se svým zázemím relativně funkční oblasti). Jedná se o území, která v dlouhodobém hledisku nevykazují významné negativní socioekonomické charakteristiky (např. nezaměstnanost, vylidňování, environmentální zátěže nebo nedostatečná vybavenost), ale zároveň nejsou „hybatelem“ socioekonomického rozvoje v regionu, což předurčuje skutečnost, že část místního obyvatelstva musí vyjíždět za prací a do škol mimo tyto funkční oblasti.

AD 3) Periferní území (dále také PU)

Území geograficky odlehlá a dlouhodobě se potýkající s kumulací problémů (např. horské oblasti, příhraniční oblasti, vnitřní periferie nebo území se specifickými problémy). Jedná se o území, ve kterých se kumulují negativní charakteristiky, které spočívají například v nedostatečné vybavenosti území, v často velmi špatné dopravní dostupnosti či vysoké nezaměstnanosti. Hlavním znakem pro

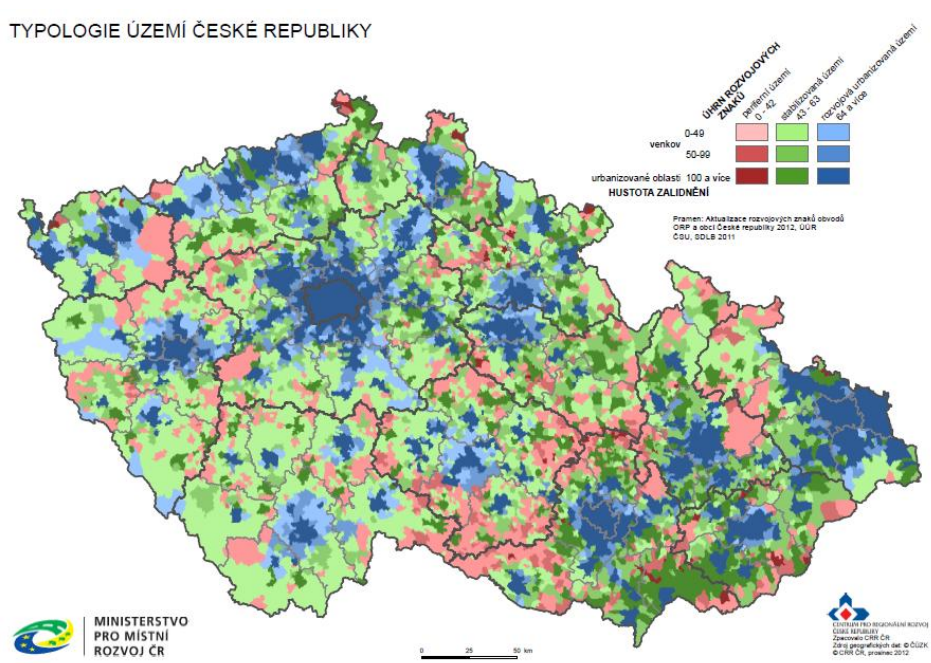
Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

tato území je většinová vyjížďka místních obyvatel za prací a do škol mimo tato území a nezřídka i pokračující vylidňování.

Stabilizovaná území a periferní území vyznačující se podprůměrnou hustotou zalidnění (pod 100 obyvatel na km²) lze shrnout pod společný pojem venkov.

Hranice mezi těmito typy oblasti není ostrá a někde dochází k prolínání jednotlivých typu území podle jejich funkcionality, zejména v důsledku vazeb ovlivňujících pravidelnou vyjížďku a dojížďku obyvatel, za prací, službami a rekreací. Konkrétní vymezení může být provedeno se zdůvodněním pouze v rámci konkrétních programů a opatření podpory jejich rozvoje.

TYPOLOGIE ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

2.4.5 STÁTEM PODPOROVANÉ REGIONY

Mezi specifické úkoly regionální politiky ČR patří vymezení státem podporovaných regionů. Vymezení státem podporovaných regionů se provádí na základě § 4 odst. 2 zákona o podpoře regionálního rozvoje.

Na základě analýzy sociálně ekonomických podmínek rozvoje území v úrovni ORP byly identifikovány **regiony, které ve svém sociálně ekonomickém rozvoji významně zaostávají za ostatními územními celky, případně se vyznačují velmi negativními charakteristikami svého rozvoje tj. hospodářsky problémové regiony.** S ohledem na vyvážený rozvoj státu a vyrovnávání rozdílů mezi jeho jednotlivými částmi se jedná o území, do kterých by měla být soustředěna podpora státu. Z hlediska kritériálního byla při identifikaci těchto území zajištěna kontinuita se Strategií regionálního rozvoje 2007–2013. Analýza s ohledem na víceméně shodné charakteristiky negativního vývoje (registrovaná míra nezaměstnanosti, průměrné saldo migrace na 1000 obyv. v letech 2008-2010, průměr zadluženosti ORP na 1 obyvatele v období 2008-2011, průměr výdajů dávek hmotné nouze obyv. ve skupině 15–64 let v Kč za roky 2008-2011) nerozlišuje oblasti tzv. strukturálně postižené a hospodářsky slabé.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Vymezení regionů sleduje z hlediska diferencované územní aplikace regionální politiky a podpory regionálního rozvoje dva základní cíle:

- *prorůstový cíl* – jde o aktivizaci socioekonomického potenciálu regionů, diverzifikaci rozvojových aktivit a podporu perspektivních regionů (center) s očekávaným pozitivním akceleračním rozvojovým dopadem
- *disparitní cíl* – snižování a zmírňování výrazných socioekonomických meziregionálních rozdílů.

V souhrnu v těchto územích žije 25 % obyvatel České republiky a v porovnání se Strategií regionálního rozvoje 2007–2013 nedošlo k významné územní změně.

Pro stanovení státem podporovaných regionů jsou v SRR vymezeny následující **dvě základní kategorie regionů**, jejichž rozvoj je třeba s ohledem na vyvážený rozvoj státu a vyrovnávání rozdílů mezi úrovněmi jeho jednotlivých územních celků podporovat, a to:

i. HOSPODÁŘSKY PROBLÉMOVÉ REGIONY

Oproti SRR 2007-2013 se v rámci regionů se soustředěnou podporou státu¹² vymezují pouze **HOSPODÁŘSKY PROBLÉMOVÉ REGIONY**, které v rámci republikového srovnání vykazují z hlediska vybraných hospodářských a sociálních ukazatelů podstatně nižší úroveň, než je průměrná úroveň v ČR. Tyto regiony jsou charakterizované nízkou životní úrovní, nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti, nízkým stupněm ekonomické výkonnosti a nízkým průměrným příjmem obyvatel, a nepříznivým demografickým vývojem. Tato kategorie v sobě zahrnuje podle § 4 odst. 2 strukturálně postižené regiony a hospodářsky slabé regiony.

ii. OSTATNÍ REGIONY

Vymezení ostatních regionů zahrnuje dva typy regionů, a to

- 1) **bývalé vojenské prostory a jejich části**
- 2) **Sociálně znevýhodněných oblastí**

Mimo regiony se soustředěnou podporou státu mohou existovat regiony podporované na úrovni a v působnosti krajů¹³.

Základní územní jednotkou pro vymezení obou typů státem podporovaných regionů jsou **správní obvody obcí s rozšířenou působností** (dále jen „ORP“). Volba územní úrovně vymezení regionů odpovídá/koreluje kontextu zpracování analytické a návrhové části SRR.

1. HOSPODÁŘSKY PROBLÉMOVÉ REGIONY

Vymezení hospodářsky problémových regionů se opírá o tyto ukazatele:

Zdrojové ukazatele pro vymezení hospodářsky problémových regionů ČR

	Ukazatel za ORP	Časové období	Zdroj	Váha
U1	Odhad výkonnosti ekonomiky - hrubý domácí produkt (HDP)	průměr za tři roky (2008–2010)	expertní odhad MMR	k ₁ 25%
U2	Míra nezaměstnanosti	průměr za tři roky (2009–2011)	MPSV, dopočet MMR	k ₂ 55%
U3	Zadluženost ORP na 1 obyvatele	Průměr za 2008-2011	MF	k ₃ 5%
U4	Dávky v hmotné nouzi – příspěvek na živobytí, bydlení, mimořádná okamžitá pomoc	průměr za 2008–2011	MPSV	k ₄ 10%

¹² §4 odst. 2a zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje

¹³ Dle § 8, §9 a § 10, zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

	Ukazatel za ORP	Časové období	Zdroj	Váha
U5	Saldo migrace na 1000 obyvatel	průměr za posledních šest let (2006–2011)	Český statistický úřad, MMR	k ₅ 5%

Charakteristika jednotlivých ukazatelů:

U1 – ukazatel odhadu výkonnosti ekonomiky (odhad HDP) za ORP je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období. Ukazatel spočten produkční metodou. Pro dílčí agregaci z úrovně obcí na SO ORP se použily údaje o počtu zaměstnanců.

U2 - ukazatel počtu nezaměstnaných osob podle metodiky Mezinárodní organizace práce (ILO)-

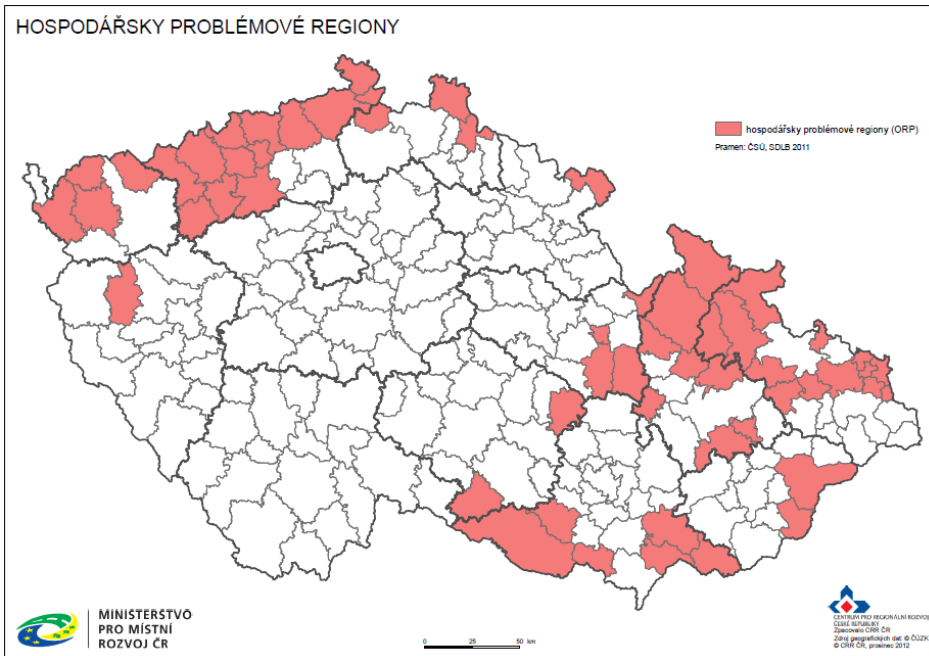
U3 – hodnota dluhu vykázaná podle metodiky využívané pro potřeby Státního závěrečného účtu. Údaje zahrnují dluh obcí a jimi zřizovaných příspěvkových organizací (nekonsolidovaný). Hodnota dluhu agregována do úrovně ORP

U4 – ukazatel dávek v hmotné nouzi ukazuje objem finančních prostředků osobám či rodinám, které nemají dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Zahrnují příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou pomoc.

U5 – ukazatel salda migrace vyjadřuje rozdíl počtu přistěhovalých a vystěhovalých osob za stejné období a území. Počítáno na 1000 obyvatel.

Algoritmus výpočtu

Na základě následného multikriteriálního hodnocení bylo stanoveno pořadí regionů (ORP) s nárokem na zařazení do kategorie hospodářsky problémové regiony. Hodnoty ukazatelů za ORP byly nejprve porovnány k průměru za ČR a následně upraveny (vynásobeny) dle stanovených vah významnosti uvedených v tabulce výše. Výsledné hodnoty jednotlivých ukazatelů za ORP byly sečteny a seřazeny dle pořadí. Určující hranice, do které spadají hospodářsky problémové regiony byla stanovena na 25% kumulativního součtu obyvatelstva podle pořadí celkového výsledku.

Na základě výše uvedeného postupu bylo vymezeno jako hospodářsky problémové regiony těchto 58 regionů (ORP). Níže je uveden jejich seznam a mapové vyjádření. Tyto ORP představují dohromady 2 621 740 obyvatel, což odpovídá 24,8 % počtu obyvatel ČR při rozloze 24,7% ČR.

SEZNAM HOSPODÁŘSKY PROBLÉMOVÝCH REGIONŮ

KÓD ORP	PLNÝ NÁZEV	NUTS III	Rozloha v km ²	Obyvatelstvo (SLDB 2011)
3213	Stříbro	Píseňský kraj	431	17 100
4104	Kraslice	Karlovarský kraj	265	13 844
4106	Ostrov	Karlovarský kraj	318	29 692
4107	Sokolov	Karlovarský kraj	489	78 244
4201	Bílina	Ústecký kraj	124	20 898
4202	Děčín	Ústecký kraj	554	78 760
4203	Chomutov	Ústecký kraj	486	82 183
4204	Kadaň	Ústecký kraj	449	44 040
4206	Litvínov	Ústecký kraj	236	39 573
4207	Louny	Ústecký kraj	473	43 605
4209	Most	Ústecký kraj	231	75 638
4210	Podbořany	Ústecký kraj	338	15 904
4212	Rumburk	Ústecký kraj	266	33 824
4213	Teplice	Ústecký kraj	345	107 975
4214	Ústí nad Labem	Ústecký kraj	405	120 943
4215	Varnsdorf	Ústecký kraj	89	20 544
4216	Žatec	Ústecký kraj	307	27 176
5102	Frýdlant	Liberecký kraj	349	24 921
5106	Nový Bor	Liberecký kraj	201	26 582
5108	Tanvald	Liberecký kraj	191	21 586
5201	Broumov	Královéhradecký kraj	259	16 926
5301	Česká Třebová	Pardubický kraj	80	18 633
5305	Králíky	Pardubický kraj	159	8 996
5308	Moravská Třebová	Pardubický kraj	417	26 938
5312	Svitavy	Pardubický kraj	352	31 875
6101	Bystřice nad Pernštejnem	Kraj Vysočina	348	20 409
6106	Moravské Budějovice	Kraj Vysočina	414	24 111
6113	Třebíč	Kraj Vysočina	838	76 060
6206	Hodonín	Jihomoravský kraj	286	61 705
6210	Kyjov	Jihomoravský kraj	470	56 005
6211	Mikulov	Jihomoravský kraj	244	19 614
6212	Moravský Krumlov	Jihomoravský kraj	348	22 194
6218	Veselí nad Moravou	Jihomoravský kraj	343	39 242
6220	Znojmo	Jihomoravský kraj	1 242	90 996
7102	Jeseník	Olomoucký kraj	719	40 657
7103	Konice	Olomoucký kraj	178	11 140
7104	Lipník nad Bečvou	Olomoucký kraj	119	15 370
7106	Mohelnice	Olomoucký kraj	188	18 774
7109	Přerov	Olomoucký kraj	401	83 417
7110	Šternberk	Olomoucký kraj	307	23 751
7111	Šumperk	Olomoucký kraj	857	71 345
7112	Uničov	Olomoucký kraj	207	22 906

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

7113	Zábřeh	Olomoucký kraj	267	33 771
7209	Valašské Klobouky	Zlínský kraj	259	23 729
7212	Vsetín	Zlínský kraj	662	66 985
8101	Bílovec	Moravskoslezský kraj	162	26 026
8102	Bohumín	Moravskoslezský kraj	48	29 195
8103	Bruntál	Moravskoslezský kraj	629	38 367
8104	Český Těšín	Moravskoslezský kraj	44	26 377
8108	Haviřov	Moravskoslezský kraj	88	94 351
8111	Karviná	Moravskoslezský kraj	106	70 793
8113	Kravaře	Moravskoslezský kraj	101	21 271
8114	Krnov	Moravskoslezský kraj	574	42 001
8116	Odry	Moravskoslezský kraj	224	17 481
8118	Orlová	Moravskoslezský kraj	70	44 663
8119	Ostrava	Moravskoslezský kraj	331	332 433
8120	Rýmařov	Moravskoslezský kraj	332	16 303
8122	Vítkov	Moravskoslezský kraj	280	13 898
Celkem			19 501	2 621 740

2. OSTATNÍ REGIONY

Kategorie „ostatních regionů“ je tvořena

- bývalými vojenskými prostory nebo jejich částmi – *bude popsáno*
- Sociálně znevýhodněných oblastí

Typ a) bude doplněn

ad b) Sociálně znevýhodněné oblasti

Mezi sociálně znevýhodněné oblasti jsou řazeny ORP vykazující dlouhodobou nezaměstnanost a výskyt sociálně vyloučených lokalit a lokalit ohrožených sociálním vyloučením. Toto je spojeno mimo jiné s potenciálním sociálním napětím a s vyšším výskytem sociálně-patologických jevů (drogy, lichva, gamblerství).

Pro vymezení „ostatních regionů“ typu b) byly použity následující ukazatele.

Zdrojové ukazatele pro vymezení b)

	Ukazatel za ORP/kraj	Časové období	Zdroj	Váha
U1	Míra dlouhodobé nezaměstnanosti za ORP	průměr za tři roky (2008–2010)	MPSV,	k ₁ 65 %
U2	Počet vyplacených dávek/počtu obyvatel 15–64 let za ORP	Průměr za 2008–2011	MPSV	k ₂ 30 %
U3	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyloučených lokalit v kraji	2005–2006	Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti	k ₃ 5 %
U4	počet obcí s POÚ v rámci ORP s výskytem sociálně vyloučených lokalit	2006-2011	MPSV, ASZÍ	filtr

Charakteristika jednotlivých ukazatelů:

U1 – ukazatel dlouhodobé míry nezaměstnanosti vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných jeden rok a déle na celkové pracovní síle (v procentech), kde v čitateli je počet nezaměstnaných jeden rok a déle a ve jmenovateli je celkový počet osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním plus celkový počet nezaměstnaných.

U2 – ukazatel udává průměrný počet dávek v hmotné nouzi vyplacený osobám či rodinám, které nemají dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Zahrnují příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou pomoc.

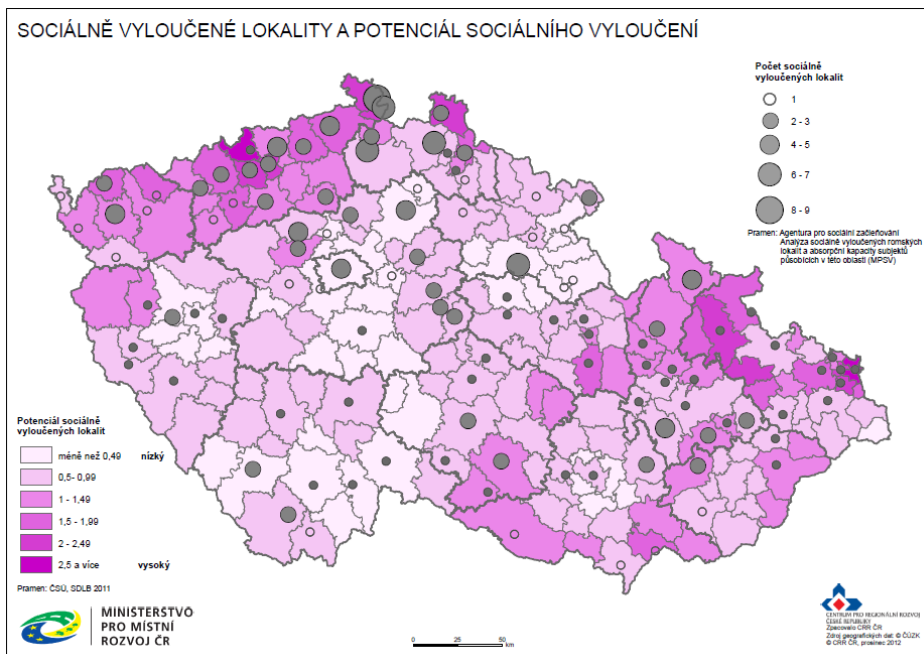
U3 – Ukazatel se opírá o údaje z projektu „Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti „ v rámci něhož byl zmapován orientační odhad (v rozmezí) celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyloučených lokalitách v kraji. Ukazatel jako jediný neodpovídá úrovni ORP, neboť v rámci zmíněného projektu se nepodařilo do této úrovně získat relevantní data.

U4- Ukazatel vyjadřuje počet obcí s POÚ v rámci ORP, ve kterých byly lokalizovány sociálně vyloučené lokality. Sociálně vyloučenou lokalitu lze definovat jako souvislou lokalitu na území obce, jejíž obyvatelé vykazují dlouhodobou nezaměstnanost níže kvalifikovaných obyvatel, nízkou kvalitu domovního a bytového fondu, nevyhovující infrastrukturu, jsou často prostorově vyloučené a stigmatizovány „špatnou adresou“. Odhadem v těchto podmínkách žije 100 000 lidí, a to převážně Romové.

Algoritmus výpočtu

Na základě následného multikriteriálního hodnocení bylo stanoveno pořadí regionů (ORP) s nárokem na zařazení mezi regiony s výskytem sociálně znevýhodněných oblastí. Hodnoty ukazatelů U1 a U2 za ORP byly nejprve porovnány k průměru za ČR a následně upraveny (vynásobeny) dle stanovených vah významnosti uvedených v tabulce výše. K ukazatelům U3 a U4 byly přiřazeny váhy významnosti. Výsledné hodnoty ukazatelů za ORP byly sečteny a seřazeny dle pořadí. Určující hranice, do které spadají tyto regiony, byla stanovena na XX % kumulativního součtu obyvatelstva podle pořadí celkového výsledku.

Na základě výše uvedeného postupu bylo vymezeno jako ORP s výskytem sociálně znevýhodněných oblastí těchto XY(počet) regionů (ORP). Níže je uveden jejich seznam a mapové vyjádření. Tyto ORP představují dohromady XX obyvatel, což je XY % počtu obyvatel při rozloze XY % ČR.

2.5 ANALYTICKÉ ZÁVĚRY

REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOST

Rozvojový potenciál území a atributy regionální konkurenceschopnosti se v podmínkách nejen ČR, ale obecně **koncentrují do oblastí s vyšší hustotou osídlení**. Pro nastavení regionální dimenze SRR z toho vyplývá nezbytnost jednoznačně vymezit území s nejvyšším rozvojovým potenciálem a zde uplatnit nástroje tento potenciál posilující.

Póly růstu, identifikované analytickou částí SRR se profilují ve třech úrovních:

- Zcela nesouměřitelným územím s ostatními částmi republiky, a to nejen z hlediska ekonomického potenciálu a konkurenceschopnosti, je „**metropolitní oblast**“ hlavního města Prahy, včetně bezprostředně navazujícího území správních oblastí ORP.
- Druhou úrovní území z hlediska ekonomického potenciálu a konkurenceschopnosti jsou „**regionální sídelní aglomerace**“ reprezentované většími krajskými městy a navazujícím územím.
- Třetí úrovní, zastoupenou logicky největším počtem, jsou území „**regionálních center a jejich zázemí**“. Zde se jedná zejména o území okolo menších krajských měst a bývalých okresních center.

Důležitým faktorem regionální konkurenceschopnosti je kvalitní **dopravní infrastruktura**, zejména napojení regionu na dálnici či rychlostní komunikaci, případně železniční koridor. Rostoucí význam pro konkurenceschopnost a šíření inovací má v posledních letech také letecká doprava. V regionech, kde tato strategická propojení center chybí, je rozvoj území a šíření inovací pomalejší a měl by být podpořen např. rozšiřováním integrovaných systémů veřejné dopravy včetně městské hromadné dopravy, přestupních terminálů či budováním infrastruktury pro dopravu v klidu.

Informační technologie jsou základním předpokladem pro rozvoj podniků produkujících zboží a služby s vysokou přidanou hodnotou, jež jsou základem pro regionální konkurenceschopnost.

Metropolitní oblasti jsou hnacími prvky české ekonomiky, je zde koncentrován značný podíl ekonomických činností, z nichž řada je propojena s univerzitním výzkumem a vývojem. Podpora kvalitativního **rozvoje univerzit a výzkumných center**, zlepšování podmínek a ICT vybavení a výuky může být dalším faktorem k nastartování rozvojového potenciálu regionu, a to i v regionálních centrech, v nichž už v současné době rozvíjejí univerzity a vysoké školy řadu svých aktivit. Transfer znalostí a inovací by měl probíhat intenzivněji i ve spolupráci s podnikatelským sektorem. Integrace ČR do globální ekonomiky klade vysoké nároky na inovace a schopnosti využívat nové znalosti a informace.

Dlouhodobě se jeví problematickým **nesoulad** mezi nabídkou a poptávkou **na trhu práce**, ať už z hlediska kvantity, tak i kvality. Pro rozvoj konkurenceschopnosti české ekonomiky je třeba kvalitní pracovní síla, která by měla být podpořena optimalizací škol, podporou dalšího vzdělávání i zvýšením investiční atraktivit problémových regionů. Flexibilita pracovní síly, znalosti a inovativnost obyvatelstva regionu rozhoduje o tom, jak daný region dokáže reagovat na ekonomické impulsy z národní i globální úrovně, a tím i přitahovat zahraniční investice.

ÚZEMNÍ SOUDRŽNOST

Jedním z přístupů k realizaci regionální politiky je podpora rozvojových pólů, druhým – neméně důležitým – je zajištění vyváženého rozvoje celého území státu. Tento druhý přístup předpokládá jak zachování, případně zlepšení současné úrovně rozvoje území, tak také cílenou podporu rozvoje regionů s kumulací problémů, jimiž jsou obecně nejen periferní regiony, ale i některé části měst.

Sídelní struktura ČR je značně rozdrobena. Celkový počet obcí je vysoký (6 251 obcí k 1. 1. 2011), ale velmi vysoký je i podíl malých obcí (89 % obcí má méně než 2 000 obyvatel). To vytváří problémy při správě území i při zajišťování dopravní obslužnosti a dalších veřejných služeb. Periferní oblasti se potýkají také s úbytkem obyvatel.

Intenzita **bytové výstavby** v roce 2010 poklesla, mezi kraji se však vyskytují značné rozdíly.

Obecným problémem ČR je **demografické stárnutí**, které má negativní důsledky v oblasti ekonomiky (snižování podílu ekonomicky aktivních osob, zvyšování podílu osob pobírajících starobní důchod) i veřejných služeb (rostoucí tlak na zdravotní a sociální služby). Dostupnost ambulantní **zdravotní péče** se zvyšuje, ale klesá počet nemocnic a odborných léčebných ústavů, přibývají hospice. V perifériích je problémem dostupnost zdravotní péče, zejména dlouhodobé, a doba dojezdnosti zdravotnické záchranné služby. Podobně jsou v periferních oblastech obtížně dostupné i **sociální služby**. Zařízení jsou rozložena nerovnoměrně a poptávka po místech v nich roste rychleji než nabídka. Kromě služeb sociální péče je nutné rozvíjet také služby sociální prevence a sociálního poradenství.

V oblasti **školsví** pokračují demografické změny, na které musejí reagovat kapacity škol. Důraz je kladen na zvýšení kvality výuky a rozvoj dalšího vzdělávání a celoživotního učení.

Pro kvalitu života obyvatel je důležitou oblastí také **kultura a trávení volného času**. Kulturní instituce národního a nadnárodního významu se koncentrují především do velkých měst, vlastní iniciativy obyvatel se projevují spíše na venkově (často souvisejí s lokálními tradicemi). Zejména ve městech jsou nedostatečně rozvinuty možnosti neformálních volnočasových aktivit.

Nezaměstnanost obyvatel od roku 2008 roste. Problémy s nezaměstnaností i s dlouhodobou nezaměstnaností se projevují zejména v Moravskoslezském a Ústeckém kraji, nepříznivá situace je také v Olomouckém a Karlovarském kraji; bráno z jiného pohledu v příhraničních oblastech a ve vnitřních perifériích. Jedním z významných důvodů vysoké nezaměstnanosti je absence významnějších zaměstnavatelů a celkově slabé podnikatelské aktivity. Uplatňování aktivní politiky zaměstnanosti je spíše plošné a nezohledňuje regionální specifika, málo se dosud uplatňují moderní formy zaměstnávání (flexibilní formy zaměstnání, prostupné zaměstnávání atd.).

Problémy řady regionů souvisejí s nedostatečným napojením na páteřní **dopravní sítě** a s nízkou kvalitou stávajících komunikací. Periferní regiony jsou obecně hůře obsluhované i veřejnou dopravou (v rámci regionu i spojení s regionálním centrem), což pro obyvatele vytváří potřebu využívat spíše individuální automobilovou dopravu. V malých obcích a periferních oblastech je také celkově slabší vybavenost **technickou infrastrukturou**.

V souvislosti s ekonomickou recesí se v posledních letech prohloubily problémy různých **znevýhodněných skupin obyvatelstva**. Zejména se zvyšuje jejich ohrožení chudobou a je ztížen jejich přístup na trh práce. Zvláště jsou ohroženy skupiny obyvatel žijících v sociálně vyloučených

lokality na celém území ČR (v urbanizovaných oblastech, stabilizovaných i periferních územích), v nichž se problémy výrazně kumulují. Znevýhodněné skupiny obyvatel je nutné cíleně integrovat do většinové společnosti na všech úrovních – formou vzdělávání, volnočasových aktivit, specifických forem bydlení, vytváření pracovních míst a podpory sociálního podnikání atd.

ENVIRONMENTÁLNÍ UDRŽITELNOST

Ze vstupní analýzy environmentální části vychází zásadní problémy, se kterými musí být počítáno v návrhové části dokumentu. Je důležité respektovat **principy udržitelného rozvoje** a podporovat vhodné a šetrné využití krajinného potenciálu. Je třeba zohlednit vliv člověka na přírodu a krajinu a mírnit jeho negativní působení. Návrhová část by měla počítat s principem **prevence**, zejména pak v důsledku vzniku škod příčinou živelných pohrom. Ty jsou s největší pravděpodobností způsobeny probíhajícími změnami klimatu a narušením přirozených autoregulačních funkcí krajiny. Díky nim se území České republiky potýká čím dále častěji s extrémními výkyvy počasí. Tento stav je dobré reflektovat a případně budoucí škody eliminovat pomocí vhodných **preventivních a adaptačních opatření**.

Negativní vlivy na životní prostředí působí mimo jiné koncentrace ekonomických a sídelních aktivit v krajině (zejména pak vznik suburbii). Stav životního prostředí kolísá podle výkonnosti ekonomiky a měrná zátěž je i z historických důvodů v České republice nadále vyšší, než představuje průměr zemí EU 27 i EU 15. Celkově se však hodnoty většiny ukazatelů stavu životního prostředí v posledních 20 letech podstatně zlepšily a průměru se přibližují. Proto je důležité podporovat současné přístupy a nadále pokračovat v zlepšování mechanismů podporující principy udržitelného rozvoje na místní i regionální úrovni. Budoucí navrhovaná opatření musí koordinovat s nástroji podpory hospodářského růstu a sociální stability.

V oblasti obnovitelných zdrojů má Česká republika stále prostor pro zvýšení objemu produkce tzv. zelené energie. Využívání obnovitelných zdrojů musí ovšem respektovat jak současný technologický pokrok, tak možnosti aktuální energetické infrastruktury. V tomto ohledu je nutné nastavit vhodná opatření nejen podporující výstavbu alternativních zdrojů energie, ale také výstavbu zálohových zdrojů a posílení energetických sítí. Změny jsou nutné i v oblasti teplárenství. Rovněž nové přístupy **úspory energie**, vycházející z masivnějšího využití novějších šetrnějších technologií zvyšující energetickou účinnost a podporující přechod na nízkouhlíkové hospodářství ve všech odvětvích včetně sektoru bydlení, nejsou uplatňovány v dostatečné míře.

Analýza poukázala také na stálou **existenci starých ekologických zátěží**. Rozsah ekologických zátěží plynoucích z nedostatečného řešení této problematiky v minulosti je značný. Proto je nutná urychlená likvidace zátěží majících dopad na zdravotní stav obyvatelstva a životní prostředí. V případě brownfields, které neohrožují své okolí přímo, je vhodné tyto lokality navrátit prospěšnému využití, ať už se nacházejí v urbanizovaných oblastech nebo ve stabilizovaných či periferních územích.

Vážným problémem je **rostoucí množství komunálního odpadu a způsoby jeho likvidace**. Česká republika patří mezi země EU s vyšší mírou třídění, přesto nakládání s odpadem patří mezi důležité priority environmentální udržitelnosti. Řešení vyžaduje **uplatňování moderních technologií třídění odpadu**, jeho zpracování a dalšího využití a nových, efektivních technologií spalování komunálního odpadu nezátěžujících životní prostředí.

Současným velkým problémem řady míst České republiky je **znečištěné ovzduší**. Charakter znečištěných lokalit se mění v závislosti na jeho původce. Těmi jsou nejčastěji průmysl, doprava a malá sídla. Zatím co negativní dopady průmyslu se daří snižovat, vliv dopravy jako znečišťovatele stále roste, proto by mělo být s omezením negativních dopadů dopravy v návrhové části počítáno. Vliv malých sídel závisí především na způsobu vytápění. Různorodost původců je velká, přesto budoucí opatření musí poskytovat možná východiska ke všem významným zdrojům znečištění.

Díky v minulosti uskutečněným rozsáhlým terénním úpravám a vlivu zemědělství na krajinu došlo k poškození **retenční schopnosti krajiny**. Ta není v současné době často schopna pojmout nadprůměrné množství srážek a narůstá vliv eroze, která se v rámci České republiky ukázala jako další podstatný environmentální problém, v jehož implikaci klesá úrodnost půdy a vznikají velké ekonomické škody v důsledku svahových pohybů. Na tento fakt musí budoucí strategie regionálního rozvoje reagovat a podpořit snižování výskytu vodní i větrné eroze. Vhodným nástrojem k předcházení vzniku výše zmíněných škod jsou doposud nedostatečně využívané **komplexní pozemkové úpravy**. Ty pomáhají nejen stabilizovat vodní režim, ale i vybudovat celkový systém ekologické stability,

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

zpřístupnit pozemky a omezit vznik eroze. Proto by měli být v návrhové části zejména v rizikových oblastech podpořeny.

Z analýzy vyplývá, že potřebná bude u všech nápravných opatření vhodná systémová koordinace, aby docházelo k potřebným synergickým efektům a podpořily se posilující ekologické funkce krajiny. Dále rozvíjen by měl být také současný trend rozvoje mimoprodukčních funkcí krajiny, jenž napomáhá obnovit přirozenou biodiverzitu krajiny a krajinu stabilizovat. Klíčové je efektivní využívání krajinného potenciálu a šetrné nakládání s přírodními zdroji, posilování ekologických funkcí krajiny, ochrany přírodních zdrojů, přírodních památek a krajinných hodnot.

VEŘEJNÁ SPRÁVA

Analytické závěry v oblasti veřejné správy se týkají celého území ČR. Z hlediska regionální politiky je nezbytné zaměřit se na **koordinaci a spolupráci mezi státní správou, krajskou samosprávou a obecní samosprávou**. Vertikální koordinace a komunikace napříč veřejnou správou má stále značné rezervy. Vztahy mezi státní správou a územní samosprávou jsou často značně formální a obtížné se hledá shoda nad řešením různých problémů. Veřejná správa musí podporovat aktivity ostatní aktérů rozvoje, je proto důležité, aby byly vytvořeny vhodné legislativní a ekonomické podmínky pro činnost aktérů. S tím souvisí snižování administrativní zátěže. Významným nástrojem je **využití nových informačních technologií**.

Současná podoba zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje je pro koncepční řízení rozvoje regionů jako nedostatečná. Problémem je absence bližší úpravy strategického plánování a zejména plánování rozvoje obcí. Nejsou dostatečně vyjasněny vztahy mezi strategickým plánováním, územním plánováním a také nástroji finančního řízení veřejné správy (rozpočty, rozpočtové výhledy). Nedostatečné metodické vedení oslabuje koncepční řešení rozvoje území. SRR se musí zaměřit na zkvalitnění systémového rámce podpory rozvoje území.

Důsledkem nedostatečné legislativní i metodické podpory strategického plánování je omezené **uplatňování nástrojů strategického řízení**, a to zejména na obecní úrovni. Mnohé problémy jsou řešitelné pouze v širším územním kontextu. Příkladem mohou být aglomerace, či mikroregiony. Významnou roli hrají integrované přístupy. Nutné je **posílení vazeb mezi koncepčními dokumenty** na národní, krajské a obecní úrovni.

Ve vztahu k návaznosti kompetencí, omezeným finančním prostředkům a potřebě komplexnějších řešení problémů je důležité zkvalitnění **spolupráce**. Existuje řada struktur na lokální, regionální i národní úrovni efekty ze spolupráce jsou však často nedostatečné.

Ve vztahu k řešení problémů státem podporovaných regionů a periferních území je nezbytná účinná spolupráce krajů, protože právě zde se nejčastěji problémy kumulují.

Zvýšená pozornost partnerství a spolupráci aktérů musí být věnována v periferních územích, a to zejména při rozvoji příhraničních oblastí, aby došlo ke zmírnění bariér způsobených hranicemi.

2.6 SWOT ANALÝZA

SILNÉ STRÁNKY

Regionální konkurenceschopnost

- **Nárůst HDP na obyvatele v období 2006–2010 ve všech krajích (vyjma Libereckého kraje).**
- **Masivní rozvoj infrastruktury pro vědu, výzkum a inovace ve vybraných centrech.**
- **Malé disparity v komplexně pojaté regionální konkurenceschopnosti (s výjimkou Prahy).**
- **Integrované dopravní systémy jsou rozvíjeny již téměř ve všech krajích ČR (vyjma Kraje Vysočina).**
- **Rostoucí podíl technologicky náročných oborů na celkových tržbách ve zpracovatelském průmyslu.**
- **Úspěšnost ČR v lákání přímých zahraničních investic (především pak Prahy, Středočeského a Moravskoslezského kraje)**
- Nárůst počtu ekonomických subjektů ve všech krajích.
- Rostoucí spolupráce veřejného a soukromého sektoru při budování vědeckotechnických parků, podnikatelských inkubátorů apod.
- Vysoká vybavenost domácností internetem v metropolitních oblastech.
- Difuze ekonomické výkonnosti z městských jader (především Praha, Brno, Ostrava).
- Nadprůměrně hustá silniční a železniční síť v rámci Evropy.
- V rámci středoevropského prostoru významné a stále se rozvíjející letiště v Praze Ruzyni.
- Intenzivní rozvoj nemotorové dopravy jak za účelem bezpečné cesty za prací, tak i za účelem turismu.
- Česká republika patří mezi významné evropské destinace cestovního ruchu a Praha mezi top světové atraktivity.

Územní soudržnost

- **Významná rozvojová role malých a středních měst.**
- **Rozsáhlá meziobecní spolupráce – pokrytí území téměř celé ČR svazky obcí.**
- **Trvalý růst celkového počtu obyvatel všech krajů (vyjma Moravskoslezského kraje).**
- **Vzdělanost české populace se stále zvyšuje, zejména v počtu osob se SŠ a VŠ – nejvýznamněji v oblastech s koncentrací univerzit.**
- **Poměrně nízká míra chudoby (ve srovnání s ostatními evropskými státy)**
- Zvyšování počtu obyvatel na venkově
- Rovnoměrné pokrytí území nemocnicemi akutní péče
- Snížení regionálních rozdílů v míře nezaměstnanosti.
- Zvýšení návštěvnosti památkových objektů
- Hustá síť knihoven

Environmentální udržitelnost

- Zvyšující se podíl výroby elektrické energie z obnovitelných zdrojů energie.
- Zlepšení v oblasti čištění odpadních vod – počet obyvatel napojených na kanalizaci s ČOV vzrostl ve většině krajů.

- Rostoucí produktivita práce v zemědělství.

Veřejná správa

- Postupné zkvalitňování výkonu veřejné správy, zejména v souvislosti s realizací Strategie Smart Administration.
- Intenzivní meziobecní spolupráce při rozvoji území.

SLABÉ STRÁNKY

Regionální konkurenceschopnost

- **Rozdíly v HDP na obyvatele se mezi kraji zvyšují.**
- **Nedostatečný transfer výsledků VaV do podnikatelské sféry.**
- **Nedokončená silniční síť páteřních komunikací (dálnice a rychlostní silnice) – chybí zejména R35.**
- **Problematická dopravní dostupnost vnitřních periferií (na hranicích krajů).**
- **Superdominance Prahy v převážné většině rozvojových ukazatelů a z toho plynoucí gravitační tendence.**
- Vysoká energetická náročnost zpracovatelského průmyslu.
- Velké rozdíly ve výdajích na vědu a výzkum – nejvíce Praha a Středočeský kraj, nejméně Karlovarský kraj.
- Absence vysokorychlostních železničních tratí v ČR včetně neexistence plánů na jejich vybudování v blízké budoucnosti (do roku 2020).
- Špatný technický stav silniční a železniční sítě zejména nižších řádů.
- Velké rozdíly v návštěvnosti jednotlivých krajů – dlouhodobě slabá návštěvnost krajů Olomouckého, Vysočina, Pardubického a Ústeckého.
- Nedostatečná schopnost zvýšit atraktivnost jednotlivých turistických regionů ČR pro zahraniční návštěvníky – problém v kvalitě služeb, marketingu a organizaci.
- Nedostatečná síť cyklostezek především ve městech.

Územní soudržnost

- **Velké množství malých sídel – zejména v krajích Vysočina, Pardubickém, Jihočeském a Středočeském.**
- **Výrazný úbytek obyvatel v periferních horských oblastech (např. Krkonoše, Orlické hory nebo oblast Jeseníků).**
- **Slabá spolupráce krajů při řešení problémů vnitřních periferií.**
- **Nízká vzdělanostní úroveň především Karlovarského a Ústeckého kraje.**
- **Stárnutí obyvatelstva** – nejvíce ve vnitřních periferiích krajů a ve velkých městech.
- Negativní projevy suburbanizace – zejména v zázemí Prahy a některých atraktivních střediscích cestovního ruchu.
- Značné zvýšení míry nezaměstnanosti v téměř všech krajích ČR (ke snížení mezi roky 2006 a 2010 došlo v Ústeckém a Moravskoslezském kraji – v těchto krajích je ale dlouhodobě nadprůměrná míra nezaměstnanosti). Zvyšující se míra dlouhodobé nezaměstnanosti.
- Extrémní zvýšení počtu registrovaných uchazečů na volné pracovní místo ve většině krajů a značné zvýšení rozdílů mezi ORP.
- Neúčinné uplatňování nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti.
- Nesoulad mezi nabídkou a poptávkou kvalifikací a strukturou absolventů, které produkují školy

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

(nedostatek absolventů zejména v technických oborech).

- Snižující se úroveň kvality školství a jeho absolventů.
- Výrazné zpomalení intenzivně rozběhlé bytové výstavby ve všech krajích. Dlouhodobě nízká intenzita bytové výstavby v periferních regionech – zejména v Krušnohoří a na Jesenicku. Zvýšení rozdílů v bytové výstavbě mezi ORP.
- Chybějící kapacity mateřských škol a nenaplněné kapacity některých středních škol v souvislosti s demografickým vývojem.
- Nerovnoměrná dostupnost zdravotní a sociální péče ve většině krajů – koncentrace zařízení do omezeného množství míst, obtížná dostupnost z vnitřních periferií.
- Neuspokojivý stav zařízení v oblasti školství, zdravotnictví a sociálních služeb.

Environmentální udržitelnost

- Neuspokojivý stav vybraných složek životního prostředí – ovzduší (zejména Moravskoslezský a Ústecký kraj a města Praha a Brno), kvalita vod, eroze půdy (zemědělsky intenzivně využívané oblasti – jižní Morava, Polabí), množství podzemních vod.
- Intenzivní změna rázu příměstských a městských krajinných výstavbou komerčních zón a residenčních čtvrtí. Omezování prostupnosti krajiny, fragmentace krajiny.
- Komplexní pozemkové úpravy jsou zpracované pouze pro menší část ČR – nejnižší podíl obcí s KPÚ je v krajích Libereckém, Moravskoslezském a Zlínském.
- Nekoncepční zábory zemědělské půdy pro výstavbu – silný tlak v zázemí měst a okolo dálničních tahů.
- Zvyšující se podíl obyvatel ohrožených zvýšenou hlukovou zátěží – zejména v okolí dopravních tahů a ve městech.
- V posledních letech velmi častý výskyt povodňových stavů – zejména dolní toky řek Moravy, Dyje, Labe, Lužnice, Odry, střední tok Moravy a Bečvy.
- Zvyšující se frekvence atmosférických poruch bez rozdílu na celém území České republiky (extrémních stavů počasí – vichřice, bleskové povodně...).
- Využití volné i urbanizované krajiny nezadržuje dostatečně srážkové vody, což přispívá k extrémním hydrologickým jevům (povodně, sucho) a poklesu hladin podzemních vod.

Veřejná správa

- Nízká úroveň horizontální koordinace výkonu státní správy.
- Nedostatečná komunikace a koordinace státní správy se samosprávou.
- Nepřehledný výkon veřejné správy.
- Nedostatečný legislativní rámec strategického plánování.
- Slabý koncepční přístup k řízení regionálního rozvoje.

PŘÍLEŽITOSTI

Regionální konkurenceschopnost

- **Zlepšení strategického plánování a řízení ve veřejné správě.**
- **Fungování ekonomik jednotlivých regionů opírající se o své komparativní výhody.**
- **Propojování a dobudování mezinárodních silničních komunikací, které spojují území České republiky se sousedními státy.**
- Budování a propojování vysokorychlostních tratí železniční dopravy s křížením v České republice.
- Přesun nízkonákladových dopravců s cílem snižování provozních nákladů z hlavních

mezinárodních letišť světa spíše k regionálním letištím (Brno, Pardubice...).

Územní soudržnost

- **Zahraniční imigrace v podobě vzdělaného a ekonomicky aktivního obyvatelstva.**
- **Efektivnější využití dotační podpory v rámci evropské kohezní politiky a společné zemědělské politiky EU.**
- Rozvoj flexibilních forem zaměstnávání a odměňování.
- Dopracování, schválení a realizace zákona o cestovním ruchu v praxi.
- Celosvětový důraz na udržitelnost cestovního ruchu a ochranu životního prostředí s ním spojenou.
- Rostoucí význam value for money (cena vs. výkon) v oblasti cestovního ruchu.
- Další rozvoj a podpora aktivit cestovního ruchu na obou stranách hranice ČR a sousedních států.
- Využití poptávky narůstající skupiny seniorů.
- Propojování zdravotní a sociální péče – následná péče, zdravotně sociální služby.
- Rozvoj terénních služeb (zdravotní, sociální, obchod atd.) zajišťujících základní životní podmínky v periferních oblastech.
- Optimalizace struktury středních a vysokých škol v návaznosti na demografické změny (vyřešení nadbytečných kapacit vzhledem k ubývání obyvatel v daném věku).

Environmentální udržitelnost

- Využití pozitivních dopadů klimatických změn (delší vegetační období rostlin, dostatečné teplotní zajištění pro pěstování teplomilných kultur...).
- Přijetí nového zákona o ochraně ovzduší.
- Spolupráce s Polskou republikou na společném postupu ke zlepšení kvality ovzduší v příhraničních regionech s důrazem na Moravskoslezský kraj.
- Nastavení Společné zemědělské politiky EU v souladu s potřebami českého agrárního sektoru a sektoru životního prostředí.

Veřejná správa

- Nové informační a komunikační technologie.
- Novelizace zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje.
- Zavádění prověřených standardů v oblasti zvyšování kvality lidských zdrojů ve veřejné správě.
- Nabytí účinnosti zákona č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon).

OHROŽENÍ

Regionální konkurenceschopnost

- **Pokračování ekonomické recese.**
- **Rozpad evropské měnové unie.**
- Tlak asijských trhů.
- Rostoucí produktivita v okolních státech.
- Budování vysokorychlostních tratí mezi Berlínem a Vídní mimo stávající I. tranzitní koridor trasy: Berlín – Děčín – Praha – Pardubice – Brno – Břeclav – Vídeň, tj. mimo území ČR.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

- Úbytek zahraničních návštěvníků v ČR a díky ekonomické recesi i jejich dlouhodobě nižší útraty.
- Neprovozanost evropské, státní a regionální podpory cestovního ruchu, zejména v oblasti jeho marketingové a investiční podpory.
- Vyspělejší konkurenční destinace cestovního ruchu ve středoevropském prostoru.

Územní soudržnost

- **Nastavení regionální (kohezní) politiky EU neodpovídající specifickým potřebám ČR.**
- Nekoordinované a skokové zahraniční vlny migrace (nekoordinovanost politik imigrace ve státech EU)
- Celkové stárnutí evropské populace povede ke ztrátě evropské konkurenceschopnosti.
- Pokračující kvantitativní růst počtu a kapacit vysokých škol vedoucí ke snížení jejich kvality.
- Rostoucí tlak na zdravotní péči a sociální služby v důsledku pokračujícího stárnutí obyvatel.

Environmentální udržitelnost

- **Zvyšující se riziko zahraničních mimořádných událostí i s možným dopadem na Českou republiku (mezinárodní terorismus, radiační nebo chemické havárie, výpadky energetických sítí – blackout, organizovaný zločin...).**
- Negativní dopady klimatických změn (sucho, riziko záplav, rozšíření teplomilných zemědělských škůdců a chorob...).

Veřejná správa

- Politická nestabilita způsobená vnějšími neovlivnitelnými faktory (např. rozpad Eurozóny).
- Nesystémové legislativní změny.

3 NÁVRHOVÁ ČÁST

3.1 DLOUHODOBÁ VIZE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČR

Strategie regionálního rozvoje ČR (SRR) je koncepčním dokumentem, který formuluje přístupy k rozvoji regionů ČR, vytváří základ regionální politiky ČR a směřuje územní zaměření ostatních rozvojových politik na období 2014–2020.

Pro rozvoj regionů a dosažení cílů SRR je nezbytné koncipovat rozvojové činnosti v delším časovém horizontu. Představa o dlouhodobém směřování rozvoje je zformulována ve vizi regionálního rozvoje ČR.

Česká republika chce být v dlouhodobém horizontu

- ❖ **zemí konkurenceschopnou, využívající kvalitní lidské zdroje a vzdělávací, výzkumnou a inovační infrastrukturu pro rozvoj znalostní ekonomiky;**
- ❖ **zemí využívající svoji geografickou polohu k prohloubení vazeb a spolupráce ve středoevropském prostoru;**
- ❖ **zemí rozvíjející udržitelným způsobem pozitivní specifika jednotlivých regionů a podporující jejich vnitřní hospodářskou, sociální a environmentální soudržnost;**
- ❖ **zemí s funkčními vazbami mezi venkovskými a městskými oblastmi, chránící své přírodní, krajinné a kulturní hodnoty a vhodně využívající jejich potenciál.**

Dlouhodobá vize regionálního rozvoje ČR zahrnuje období realizace dvou sedmiletých střednědobých strategií regionálního rozvoje, které svými cíli budou směřovat k dosažení dlouhodobé vize.

Hlavní důraz dlouhodobé vize SRR je kladen na (i) *rozvoj regionální konkurenceschopnosti* (založené na využití vědeckotechnických, sociálně-ekonomických, kulturních a přírodních předpokladů regionů) a (ii) *zajištění územní soudržnosti* podpořené dynamickým rozvojem územní vyváženosti. Současně s tím je nezbytné reflektovat hlavní sociální vývojové tendence (stárnutí obyvatel, sociální vyloučení, trendy demografického vývoje, změny životního stylu apod.) a globální výzvy (ekonomické i environmentální).

3.2 CÍLE A PRIORITY REGIONÁLNÍ POLITIKY ČR NA OBDOBÍ 2014–2020

3.2.1 Východiska regionální politiky ČR na období 2014–2020

Regionální politika ČR je významnou průřezovou koordinační státní politikou, která definuje soubor intervencí zaměřených podle konkrétní situace státu a jeho regionů a podle očekávaných vývojových tendencí na podporu opatření vedoucích k ekonomickému růstu a vyváženému rozvoji regionů. **Staví na vazbách s ostatními veřejnými politikami** a vytváří hlavní východiska pro formulaci regionálních přístupů v rámci sektorových a odvětvových politik a je jedním z hlavních nástrojů pro koordinaci územního rozvoje na celostátní úrovni.

Regionální politika je úzce provázána na regionální (kohezní) politiku Evropské unie, částečně i na Společnou zemědělskou a rybářskou politiku EU a jsou na ní navázány regionální politiky krajských samospráv.¹⁴

SRR se zabývá regionálními průřezovými veřejnými politikami zejména z hlediska:

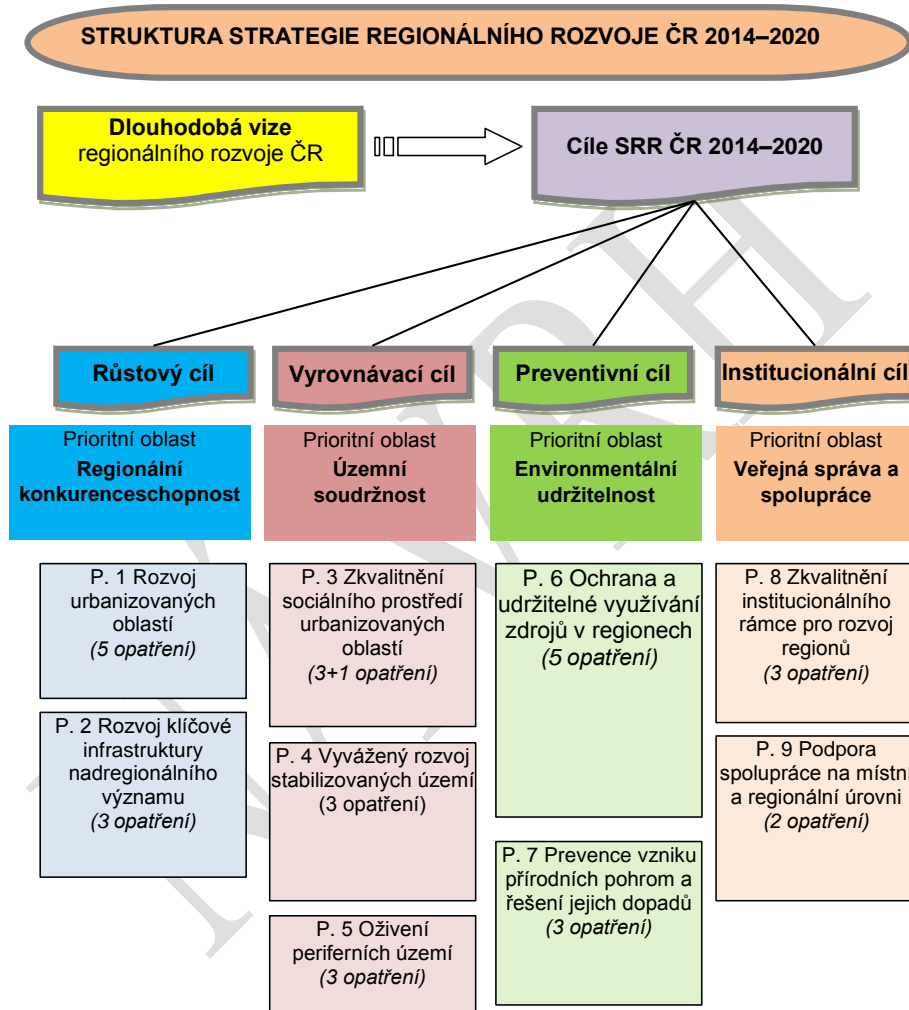
- vnitřní diferenciaci typů/úloh regionů a jejich součástí v závislosti na konkurenceschopném rozvojovém potenciálu,
- rozdílné dynamiky socio-ekonomického rozvoje regionů a jejich územních celků a prevence vzniku disparit,
- vlivu na sociální soudržnost a prevenci sociálního vyloučení,
- vlivu na životní prostředí a udržitelného rozvoje regionů,
- požadavků na zabezpečování veřejných služeb,
- role regionálních aktérů.

¹⁴ Podrobněji jsou vazby řešeny v rámci kapitoly 3.4.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Definování priorit SRR a určení rámce pro koncentraci prostředků na tyto priority vychází ze syntézy analytických podkladů a předurčuje prostředí pro implementační fázi.

Hlavní zdroje pro realizaci regionální politiky prostřednictvím navržených priorit a opatření budou představovat prostředky z fondů Společného strategického rámce, dále pak finanční prostředky z národních a krajských zdrojů. Zároveň však je nezbytné aktivně využívat i další zdroje a finanční nástroje, jako jsou partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP), úvěry, záruky, daňové pobídky a úlevy apod.

Při formulování cílů SRR (i dílčích cílů v rámci jednotlivých priorit) se primárně vychází z předpokládaných vývojových trendů specifikovaných v analytické části.

Z hlediska vnějšího a globálního prostředí je obtížné predikovat dlouhodobý ekonomický vývoj EU jako celku, nicméně z analýzy dat lze očekávat minimálně v nejbližších letech značné rozpočtové úspory a spíše stagnaci či pozvolný ekonomický růst EU potažmo ČR. Regionální politika je proto postavena před náročný úkol podpořit aktivity vedoucí ke zvýšení regionální konkurenceschopnosti a současně se vypořádat se selektivními dopady hospodářského vývoje a hrozbou prohlubování regionálních disparit a narušením územní a sociální soudržnosti.

Z výše uvedeného vyplývá potřeba koncentrovaného zacílení dostupných prostředků, což ve zvýšené míře posouvá důraz na optimalizační procesy a také na významnější využití synergicky působících integrovaných přístupů ve srovnání s dosavadní implementací.

Na významu nabývají následující otázky:

- vztah mezi národní a regionální konkurenceschopností,
- reálné šance využití specifického potenciálu regionů (existence rozvojových pólů a os¹⁵, vazby a vztahy mezi městy navzájem a mezi městy a venkovem),
- environmentální udržitelnost, prevence a řešení sociálních problémů a
- celkové fungování institucionálního prostředí (zejména veřejné správy) v ČR.

S ohledem na výši finančních toků v rámci veřejné správy sílí potřeba dořešení způsobu zajišťování veřejných služeb ve vztahu k rozdělení kompetencí mezi státní správou, krajskou samosprávou a obecní samosprávou.

Vedle procesů úzce souvisejících s ekonomickým vývojem je třeba reagovat prostřednictvím SRR na další, na hospodářském cyklu relativně nezávislé, negativní „regionální“ faktory, které představují zejména nepříznivé demografické trendy a mimořádné události (zejména živelní pohromy).

V současné době se také projevuje tlak na zvýšení pracovní mobility spojené s intenzivnějším využíváním disponibilních pracovních příležitostí (s možnou značnou variabilitou v čase a místě), což bude v podmínkách regionů vyžadovat vytvoření podmínek pro zlepšení dopravní obslužnosti území, větší flexibilitu zejména v oblasti bydlení a prevence sociální exkluze.

3.2.2 Cíle regionální politiky ČR na období 2014–2020

Cíle regionální politiky ČR na období 2014–2020 odráží základní funkce regionální politiky a vychází z analytických závěrů a vývojových tendencí v oblasti regionálního rozvoje.

GLOBALNÍ CÍL:

- **zajistit dynamický a vyvážený rozvoj území České republiky se zřetelem na kvalitu života a životního prostředí,**
- **příspěk ke snižování regionálních rozdílů a zároveň umožnit využití místního potenciálu pro posílení konkurenceschopnosti jednotlivých územně správních celků.**

Globální cíl je rozveden ve čtyřech základních cílech regionální politiky korespondujících s prioritními oblastmi SRR.

ZÁKLADNÍ CÍLE a jejich zdůvodnění:

Cíl 1: Podpořit zvyšování konkurenceschopnosti a využití ekonomického potenciálu regionů (růstový cíl)

Ekonomický růst v objemu, který by umožňoval realizaci cílů regionální politiky, je podmíněn identifikací regionálních pólů růstu a koncentrací úsilí na zvyšování jejich konkurenceschopnosti. Analytické závěry potvrzují, že v důsledku difuzních efektů se v návaznosti na ekonomický růst určitého regionálního centra zvyšuje i ekonomický potenciál v jeho zázemí. Nutnou podmínkou pro takový proces je však odpovídající infrastruktura, jejíž absence může růst regionální konkurenceschopnosti výrazně zpomalit. Návrh cíle reflektuje hlavní trendy a požadavky na současný charakter konkurenceschopnosti, které spočívají například v podpoře výzkumu, vývoje a inovací a rozvoje lidských zdrojů nebo budování vyšších typů infrastruktury. Na základě zmíněných skutečností je v rámci tohoto růstového cíle ve vztahu k podpoře územní vyváženosti kladen zejména důraz na zlepšení podmínek pro využití ekonomického potenciálu jednotlivých dílčích území.

Cíl 2: Zmírnit prohlubování negativních regionálních rozdílů (vyrovnávací cíl)

Při vývoji české společnosti dochází v posledních letech k její stále větší diverzifikaci, a to zejména v jednotlivých územních úrovních. Vedle dlouhodobé dominance Prahy nad ostatními regiony se ale

¹⁵ Difuzní efekty rozvojových pólů jsou zatím omezené a závislé na přirozených vazbách daného prostoru. Rozvojové osy nevykazují odpovídající ekonomický rozvoj a působí spíše jen jako prostorové koridory spojující jednotlivé póly.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

začínají projevovat i výrazné rozdíly mezi městy a periferními regiony. Nerovnosti se v území projevují v celém spektru oblastí, vedle demografického vývoje například v kapacitě a dostupnosti veřejných služeb, v absenci pracovních příležitostí nebo v postupném nárůstu sociální exkluze. Tento vyrovnávací cíl má za úkol odpovídajícím způsobem reagovat na tyto prohlubující se socioekonomické nerovnosti a krizové situace s důrazem na nejvíce postižené regiony ČR.

Cíl 3: Posílit environmentální udržitelnost (preventivní cíl)

Koncentrace ekonomických a sídelních aktivit způsobuje významné změny krajiny a životního prostředí. V intenzivně hospodářsky i populačně využívaných oblastech dochází ke kumulaci negativních dopadů rozvoje ovlivňujících životní prostředí i život v něm. Tyto změn spolu s některými globálními, klimatickými jevy přispívají k nárůstu počtu různých živelních pohrom. V reakci na tyto problémy je v preventivním cíli akcentován environmentální pilíř udržitelného rozvoje území, ve kterém je žádoucí, aby docházelo ke sladění socioekonomického rozvoje s limity a možnostmi životního prostředí v daných územích.

Cíl 4: Optimalizovat institucionální rámec pro rozvoj regionů (institucionální cíl)

Institucionální cíl je koncipován jako průřezový, neboť se zaměřuje na vytváření podmínek, které jsou nezbytné pro realizaci cílů 1, 2 a 3.

3.2.3 Prioritní oblasti a priority regionální politiky ČR na období 2014–2020

Prioritní oblast Regionální konkurenceschopnost

Priorita 1: Rozvoj urbanizovaných oblastí

Priorita 2: Rozvoj klíčové infrastruktury nadregionálního významu

Prioritní oblast Územní soudržnost

Priorita 3: Zkvalitnění sociálního prostředí urbanizovaných oblastí

Priorita 4: Vyvážený rozvoj stabilizovaných území

Priorita 5: Oživení periferních území

Prioritní oblast Environmentální udržitelnost

Priorita 6: Ochrana a udržitelné využívání zdrojů v regionech

Priorita 7: Ochrana přírody a krajiny, kvalitní a bezpečné prostředí pro život

Prioritní oblast Veřejná správa a spolupráce

Priorita 8: Zkvalitnění institucionálního rámce pro rozvoj regionů

Priorita 9: Podpora spolupráce na místní a regionální úrovni

Vazba členění území pro potřeby regionální politiky a priorit (regionální zaměření priorit)

Prioritní oblast	Priorita	Rozvojové oblasti	Stabilizovaná území	Periferní území
PO1	P.1	X		
	P.2	X		
PO2	P.3	X p	p	p
	P.4		X	
	P.5			X
PO3	P.6	X	X	X
	P.7	X	X	X
PO4	P.8	X	X	X
	P.9	X	X	X

Pozn.: p – průřezové opatření

Prioritní oblast Regionální konkurenceschopnost

Priorita	Opatření
P. 1 Rozvoj urbanizovaných oblastí	1.1 Podpora transferu znalostí mezi výzkumným a podnikatelským sektorem
	1.2 Rozvoj univerzit a výzkumných institucí
	1.3 Podpora integrace dopravních systémů
	1.4 Rozšíření a zkvalitnění infrastruktury
	1.5 Adaptabilita trhu práce
P. 2 Rozvoj klíčové infrastruktury nadregionálního významu	2. 1 Modernizace silniční infrastruktury
	2.2 Modernizace železniční sítě
	2.3 Rozšíření a modernizace energetických sítí

Prioritní oblasti Územní soudržnost

Priorita	Opatření
P. 3 Zkvalitnění sociálního prostředí urbanizovaných oblastí	Průřezové opatření 3.X Podpora integrace sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených skupin obyvatelstva
	3.1 Zvýšení kvality a vybavenosti veřejnými službami
	3.2 Rozvoj a zlepšování podmínek pro volnočasové aktivity obyvatel a pro využití kulturního potenciálu
	3.3 Podpora bydlení jako nástroje sociální soudržnosti
P. 4 Vyvážený rozvoj stabilizovaných území	4.1 Zajištění odpovídající kapacity infrastruktury veřejných služeb
	4.2 Zlepšení vnitřní a vnější obslužnosti území
	4.3 Podpora inovací v podnikání
P. 5 Oživení periferních území	5.1 Podpora rozvoje lokální ekonomiky
	5.2 Podpora zvýšení kvality pracovní síly
	5.3 Zajištění základních služeb a obslužnosti

Prioritní oblasti Environmentální udržitelnost

Priorita	Opatření
P. 6 Ochrana a udržitelné využívání zdrojů v regionech	6.1 Odstraňování starých ekologických zátěží, revitalizace brownfields a území po bývalé těžbě nerostných surovin
	6.2 Podpora inovativních technologií v oblasti odpadového hospodářství
	6.3 Využívání obnovitelných zdrojů energie a podpora úspor energie ve vazbě na místní podmínky
	6.4 Omezování negativních vlivů dopravy (hluk, prach atd.) na obyvatelstvo a na krajinu
P. 7 Ochrana přírody a krajiny, kvalitní a bezpečné prostředí pro život	65 Udržitelné užívání vodních zdrojů
	7.1 Zlepšení kvality prostředí v sídlech, ochrana a rozvoj krajinných hodnot
	7.2 Posílení preventivních opatření proti vzniku živelních pohrom
7.3 Obnova území po vzniku živelních pohrom	

Prioritní oblasti Veřejná správa a spolupráce

Priorita	Opatření
P. 8 Zkvalitnění institucionálního rámce pro rozvoj regionů	8.1 Zkvalitňování administrativních kapacit veřejné správy
	8.2 Zkvalitnění systémového rámce podpory regionálního a místního rozvoje
	8.3 Informační a komunikační podpora fungování územní veřejné správy
P. 9 Podpora spolupráce na místní a regionální úrovni	9.1 Posílení strategických a koncepčních nástrojů a přístupů k místnímu a regionálnímu rozvoji
	9.2 Podpora meziobecní a regionální spolupráce

3.3 SPECIFIKACE PRIORIT REGIONÁLNÍ POLITIKY ČR NA OBDOBÍ 2014–2020

Priority SRR jsou koncentrovány na hlavní problémová témata regionálního rozvoje a úzce propojena s jednotlivými typy území (regionalizace témat), pro které je dané rozvojové téma nejdůležitější. Priority jsou definovány s důrazem na koordinační úlohu ministerstva pro místní rozvoj ve vztahu k relevantním rezortním tématům. Nezahrnuje však některá plošně formulovaná opatření, jež jsou obsažena v tematických koncepcích v gesci jednotlivých ministerstev.

Prioritní oblast Regionální konkurenceschopnost

P. 1 Rozvoj urbanizovaných oblastí

Cíl:

Posílit urbanizované oblasti jako dynamické rozvojové póly růstu s odpovídající infrastrukturou pro lokalizaci progresivních ekonomických činností založených na inovacích, výzkumu a vývoji a efektivním využívání lidského potenciálu. Nezanedbatelnou součástí priority je také posílení difúzních efektů, aby se rozvojové impulsy vycházející z pólu růstu přenášely i do jeho zázemí.

Zdůvodnění:

Přirozenými póly růstu v podmínkách ČR jsou zejména největší města – Praha, Brno a Ostrava (aglomerace s nejvyšší koncentrací vědy, výzkumu, technologických služeb apod.).

Rozvojovými póly růstu celého regionu se stávají také vedle výše zmíněných sídelních aglomerací i další regionální centra, především ostatní krajská města a další větší města se svým zázemím představující ekonomická střediska i centra zaměstnanosti regionálního významu s vyšší koncentrací obyvatel, větším počtem podnikatelských subjektů a služeb.

Koncentrace inovací, znalostního potenciálu a rozvinutější trh práce i širší nabídka vyššího typu vzdělávání v uvedených pólech růstu pozitivně ovlivňuje i okolní území, proto je důležité podporovat difúzi informačních toků a ekonomických aktivit do jejich regionálního zázemí.

Póly růstu s jejich přirozeným zázemím vytvářejí konkurenceschopný potenciál v rámci ČR, a mají také předpoklady k tomu, aby se úspěšně vyrovnávaly s prostředím globální ekonomické soutěže.

Vysoká koncentrace obyvatelstva v regionálních centrech a jejich zázemí však způsobuje také četné problémy způsobené vlivem nadměrné dopravy, vyšší zátěží životního prostředí, vyššími cenami nemovitostí a nárůstem a segregací znevýhodněných skupin obyvatelstva. V případě venkovských oblastí v zázemí regionálních center se také často objevují nedostatečné kapacity v technické i sociální infrastruktuře, zejména vlivem vysokého nárůstu počtu obyvatel.

Charakteristika priority:

Priorita je zaměřena zejména na podporu podnikání především v technologicky náročných výrobních oborech a ve znalostně náročných službách, na využívání výsledků vědy, výzkumu, vývoje a inovací v praxi a na posílení vazeb trhu práce se vzdělávacím systémem a rozvoj komplexního systému vzdělávání v oblastech podmiňujících socioekonomický rozvoj. Ve vztahu k zázemí regionálních center je prioritou zaměřena na optimalizaci dopravních systémů a na budování chybějící infrastruktury.

Opatření:

1.1 Podpora transferu znalostí mezi výzkumným a podnikatelským sektorem

Opatření je zaměřeno na podporu podnikatelských inkubátorů, inovačních center, inovací samotných, vědecko-technologických parků, center pro transfer technologií a klastrů, a jejich propojování s univerzitami, včetně podpory rozšíření jejich mezinárodní spolupráce apod.

1.2 Rozvoj univerzit a výzkumných institucí

Opatření je zaměřeno na zvyšování kvality výuky a zlepšování podmínek a ICT vybavení pro rozvoj nadaných studentů na univerzitách a jejich přednostní orientaci na obory spojené s rozvojem daného regionu a jeho rozvojového potenciálu, dále na podporu výzkumu a vývoje ve veřejných i soukromých institucích, jejich kooperaci apod.

1.3 Podpora integrace dopravních systémů

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Opatření je zaměřeno zejména na rozšiřování integrovaných systémů veřejné dopravy, přestupních terminálů, na budování infrastruktury pro dopravu v klidu, infrastruktury pro městskou dopravu (železniční, tramvajová a trolejbusová doprava), infrastruktury pro nemotorovou dopravu. Opatření je zaměřeno také na budování uzlů integrované dopravy, na výstavbu multimodálních terminálů a veřejných logistických center, rozvoj mezinárodních letišť apod.

1.4 Rozšíření a zkvalitnění infrastruktury

Opatření je zaměřeno na posílení fungování urbanizovaných oblastí jako funkčních regionů, tj. na doplnění chybějící dopravní (obchvaty, uliční sítě) a technické infrastruktury a různých typů podnikatelské infrastruktury, včetně infrastruktury pro cestovní ruch. Součástí opatření je také řešení veřejných prostranství a zeleně, revitalizace zanedbaných částí města apod.

1.5 Adaptabilita trhu práce

Opatření je zaměřeno na zvýšení flexibility a zefektivnění vzdělávací soustavy tak, aby korespondovala s předpokládaným demografickým vývojem a v předstihu reagovala na oborovou strukturu (středních, vyšších odborných i vysokých) škol poptávanou regionálními trhy práce. Opatření je zaměřeno také na podporu zapojení zaměstnavatelů do odborné přípravy, odborného vzdělávání a motivace žáků a studentů zejména tam, kde lze předpokládat vazby na konkrétní segmenty místních trhů práce, včetně opatření posilujících pružnost pracovních trhů apod.

P. 2 Rozvoj klíčové infrastruktury nadregionálního významu

Cíl:

Zlepšit podmínky pro přeměnu aglomerací a regionálních center na rozvojové póly růstu a střediska se vzájemným propojením, odpovídající dopravní infrastrukturou, jejíž absence, či stav nejvýrazněji limituje konkurenceschopnost a rozvoj jednotlivých regionů v kontextu celé ČR.

Zdůvodnění:

Při hodnocení úrovně regionální konkurenceschopnosti se zjevně ukazuje pozitivní vliv kvalitní infrastruktury. Mikroregiony protínané komunikacemi vyšších řádů jednoznačně z této skutečnosti profitují. Dobré dopravní napojení na ekonomická centra je jednou z podmínek pro rozvoj podnikání, mobilitu pracovní síly.

Páteřní dopravní infrastruktura má pro růst konkurenceschopnosti svůj nezastupitelný význam¹⁶. Zejména je nutné zaměřit pozornost na oblasti, kde absence v hustotě a propustnosti komunikací či kvalitě železniční sítě přímo limituje rozvoj ekonomických aktivit. Rovněž rozvoj (modernizace) infrastruktury v oblasti energetiky zajistí energetickou nezávislost, bezpečnost a udržitelnost. **Charakteristika priority:**

Priorita se zabývá podporou rozvoje páteřní silniční a železniční infrastruktury v území.

Opatření:

2.1 Modernizace silniční infrastruktury

Opatření je zaměřeno na dobudování chybějících úseků dálnic, rychlostních komunikací a opatření na zkvalitnění a zvýšení propustnosti klíčových silničních komunikací I. třídy zajišťujících strategické propojení regionálních center.

2.2 Modernizace železniční sítě

Opatření je zaměřeno na dostavbu konkrétních úseků železniční sítě, rekonstrukce nevytíženějších železničních tratí.

2.3 Rozšíření a modernizace energetických sítí Opatření je zaměřeno na zajištění bezpečnosti dodávek energií, zkvalitnění napojení energetických sítí na evropské. V rámci opatření bude podporována výstavba, modernizace a rozvoj energetických sítí (v návaznosti na TEN-E) tak, aby docházelo k zajištění tří významných prvků – energetické nezávislosti, energetické bezpečnosti a energetické udržitelnosti.

¹⁶ Problematiku budou řešit Dopravní sektorové strategie, 2. fáze v gesci Ministerstva dopravy.

Prioritní oblast Územní soudržnost

Priorita 3 Zkvalitnění sociálního prostředí urbanizovaných oblastí

Cíl:

Zajistit odpovídající podmínky pro kvalitní život obyvatel aglomerací, regionálních center a jejich zázemí a eliminovat jejich sociální problémy.

Zdůvodnění:

Agglomerace a regionální centra se vzhledem ke své velikosti potýkají s jinými typy problémů než malá města či venkovské obce. Obecně jsou města a jejich zázemí sice lépe vybavena službami (klíčovými veřejnými službami jsou školství, zdravotní a sociální péče), ale tlak na kvalitu a kapacity těchto služeb je značný, protože slouží i pro obyvatele z širokého okolí či dokonce i z jiných měst. Obecným jevem některých center/měst je úbytek počtu obyvatel často ve prospěch jejich zázemí, zejména z důvodu nižší ceny a vyšší kvality bydlení. Ve městech se také významně projevuje a koncentruje sociální exkluze s tendencí vytváření ghet se všemi svými negativními dopady.

Charakteristika priority:

Priorita se zaměřuje na vytváření kvalitních podmínek pro život obyvatel s ohledem na všechny aspekty jejich života (např. obslužnost službami, trávení volného času, bydlení atd.).

Průřezové opatření:

3.X Podpora integrace sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených skupin obyvatelstva

Opatření jde napříč jednotlivými typy území ČR, tj. týká se urbanizovaných oblastí, stabilizovaných i periferních území (priority 3, 4 a 5) avšak v různém stupni intenzity a lokální koncentrace (s důrazem na sociálně vyloučené lokality definované mezi státem podporovanými regiony).

Opatření je zaměřeno na integraci a aktivizaci uvedených skupin obyvatel, zejména prostřednictvím specifického vzdělávání, volnočasových aktivit, vytváření pracovních míst, rozvoje sociálního podnikání, prostupného zaměstnávání a dalších aktivit.

Opatření:

3.1 Zvýšení kvality a vybavenosti veřejnými službami

Opatření je zaměřeno na zvyšování kvality a vybavenosti optimálně dimenzované sítě škol, zdravotnických zařízení a zařízení sociálních služeb s ohledem na demografické trendy ve věkové struktuře obyvatel a adekvátní aktuální i budoucí potřeby moderní společnosti za účelem zvýšení kvality života obyvatel v urbanizovaných oblastech.

3.2 Rozvoj a zlepšování podmínek pro volnočasové aktivity obyvatel a pro využití kulturního potenciálu

Opatření je zaměřeno na povzbuzení iniciativ obyvatel a na zvyšování kvality volnočasových aktivit – zejména nabídky sportovního a kulturního vyžití, ale i možností provozovat neformalizované aktivity, s důrazem na aktivity cílené na mládež (jako prevence kriminality a sociálně patologických jevů) a seniory. Opatření je dále zaměřeno na rozšiřování spektra aktivit a zvyšování jejich kvality nabízených kulturními institucemi, rovněž na „oživení“ těchto institucí pořádáním různých akcí, festivalů, beneficí atd., které zvýší atraktivitu kulturního prostředí pro obyvatele i návštěvníky v urbanizovaných oblastech.

3.3 Podpora bydlení jako nástroje sociální soudržnosti

Opatření je zaměřeno na budování, úpravy či rozšiřování kapacity bytového fondu v urbanizovaných oblastech pro vybrané typy znevýhodněných skupiny obyvatel – např. rozvoj startovacích, sociálních bytů, malometrážních bytů či prostupného bydlení (pro mladé rodiny, seniory, sociálně vyloučené osoby apod.).

Priorita 4 Vytvářený rozvoj stabilizovaných území

Cíl:

Podpořit endogenní rozvoj stabilizovaných území ČR a využít místního rozvoje potenciálu. Snižit územní nerovnosti v dostupnosti a kvalitě veřejných služeb. Sladit kapacity veřejných služeb a jejich dostupnost nejen ve stabilizovaných územích, ale i s ohledem na potřeby a možnosti jejich spádových území periferních. Snižit nesoulad mezi regionální nabídkou a poptávkou v oblasti trhu práce na regionální (krajské) úrovni. Zvýšit technologickou a inovační úroveň podnikatelského sektoru.

Zdůvodnění:

Regiony, které nelze zařadit mezi aglomerace a regionální centra a zároveň nepatří mezi periferní území, vyplňují v České republice co do rozlohy významnou část území. Tato území nepředstavují lokality s vysokou koncentrací negativních socio ekonomicko environmentálních jevů (např. odliv obyvatel, vysoká míra nezaměstnanosti, nedostatečný rozvoje potenciál nebo nedostatek veřejných služeb, či významné environmentální problémy). Na druhou stranu však infrastruktura veřejných služeb zastarává a její kapacita často nereflexuje místní potřeby, míra vzdělanosti obyvatel nijak dramaticky neroste, trh práce nemá potřebnou dynamiku s ohledem na současný, globální vývoj a snaha o zkvalitnění životního prostředí a krajiny nepatří mezi nejvyšší priority klíčových aktérů těchto území. Podnikatelský sektor nedostatečně využívá potenciál pro větší využití modernějších technologií, IT řešení a využití inovací ve výrobě, řízení i službách.

Charakteristika priority:

Priorita usiluje o vytvoření kvalitních podmínek pro život obyvatel regionů s ohledem na vazby mezi jednotlivými sídly (obcemi) různé velikosti. Důraz je kladen na rozvoj funkčních regionů a posilování přirozených vazeb. Priorita věnuje pozornost adekvátní kapacitě a dostupnosti veřejných služeb a dopravní dostupnosti a obslužnosti. Zároveň podporuje inovační a technologický rozvoj firem.

Opatření:

4.1 Zajištění odpovídající kapacity infrastruktury veřejných služeb

Opatřením se zaměřuje na zajištění územní dostupnosti a adekvátních kapacit pro vzdělávání (včetně dalšího vzdělávání a celoživotního učení), základní zdravotní péči (akutní i následnou) a na snížení nerovností v územní dostupnosti tzv. dlouhodobé péče¹⁷, posílení služeb sociální prevence a sociálního poradenství a posílení koordinace sociálních služeb na místní úrovni. Podpora je rovněž orientována na zkvalitnění služeb podporujících trh práce a zajištění kapacit a inovativního poskytování veřejných¹⁸ a neveřejných služeb¹⁹ ve stabilizovaných územích.

4.2 Zlepšení vnitřní a vnější obslužnosti území

Opatření zahrnuje zajištění odpovídající veřejné dopravy spojující stabilizovaná území s regionálními centry, dále pak zkvalitnění regionálních a místních dopravních sítí (silnice II. a III. třídy, místní komunikace, cyklostezky) a nezbytné dostupnosti a kapacity technické infrastruktury jako základní podmínky pro další rozvoj těchto území.

4.3 Podpora inovací v podnikání

Opatření se zaměřuje na podporu zvýšení technologické úrovně firem pořízením moderních strojů, zařízení, know-how a licencí nutných k jejich realizaci umožňující zkvalitňování a zvyšování samotné produkce i produktivity práce, dále na podporu většího využívání inovací ve výrobě, managementu řízení a marketingu i v sektoru služeb pro rozvoj a zvýšení konkurenceschopnosti stabilizovaných území.

¹⁷ Pozn.: Připravuje se zákon o dlouhodobé péči, který má integrovat některé zdravotní a sociální služby.

¹⁸ Může být využito při řešení zajištění služeb v malých sídlech, kde bude tlak na jejich slučování či rušení – jde o to nabídnout vhodné **formy** např. mateřských škol (rodinné školky atd.).

¹⁹ Např. „one-stop-shop“, kde budou služby poskytovány třeba jen jedním pracovníkem (např. účetní obecního úřadu) ve více oblastech, nejen veřejné služby, ale i např. poštovní služby, obchod apod.

Priorita 5 Oživení periferních území

Cíl:

Zabránit prohlubování negativních disparit v periferních územích s cílem jejich dlouhodobé stabilizace a snaha o jejich následný rozvoj s ohledem na místní potenciál. Snížit míru nezaměstnanosti v regionech s výrazně nadprůměrnými hodnotami.

Zdůvodnění:

V ČR se nacházejí mnohé regiony, ve kterých se i díky jejich geografické poloze dlouhodobě projevují významné problémy (např. vysoká nezaměstnanost nebo odliv obyvatel). Obecně se jedná o regiony, které se v delším časovém horizontu potýkají s kumulací problémů hospodářského, sociálního či environmentálního charakteru, jež mají za důsledek deprivaci celého území. Jedním z klíčových indikátorů socioekonomické problémovosti takových regionů je nezaměstnanost. Dlouhodobě zvýšená míra nezaměstnanosti je častou příčinou vzniku, resp. prohloubení různých sociálně patologických jevů, a ohrožení sociálně vyloučených skupin obyvatelstva. V těchto periferních územích již často není ani z důvodu nedostatku jejich uživatelů lokalizována potřebná vybavenost. Tato skutečnost významně ovlivňuje kvalitu života místních lidí a stav celého území, kdy například dostupnost veřejných služeb ovlivňuje migrační chování obyvatel a celkový populační vývoj.

Situaci se prozatím dílčími nástroji a podporami nedaří zcela zvrátit, spíše se naopak zhoršuje. Je proto nezbytné těmto územím věnovat aktivnější a cílenější podporu, která bude založena na aplikaci a kombinaci rozvojových nástrojů finančního i nefinančního charakteru.

Charakteristika priority:

Priorita se zaměřuje na podporu rozvojových aktivit v periferních územích ČR. Východiskem je využití specifických dispozic území, podpora drobného podnikání a sociální aktivizace obyvatel.

Opatření:

5.1 Podpora rozvoje lokální ekonomiky

Opatření zahrnuje podporu rozvoje a diverzifikace malého a středního podnikání (včetně podpory sociálního podnikání) s ohledem na rozvojový potenciál periferního regionu, podporu podnikatelských investic s ohledem na tvorbu pracovních míst, rozvoj cestovního ruchu.

5.2 Podpora zvýšení kvality pracovní síly

Aktivizace místního obyvatelstva (např. lokální iniciativy, kultura, tradice) jako prostředek ke zvyšování pocitu sounáležitosti s územím a prevence vůči sociálnímu vyloučení ohrožených skupin obyvatel. Vzdělávání sociálně vyloučených a ohrožených skupin obyvatelstva (formální vzdělávání i neformální učení). Posílení aktivní politiky zaměstnanosti, podpora zvýšeného uplatnění flexibilních forem zaměstnání a tzv. prostupného zaměstnávání v regionech s vysokou mírou nezaměstnanosti.

5.3 Zajištění základních služeb a obslužnosti

Zajištění adekvátní dopravní dostupnosti a obslužnosti v periferních územích ve vazbě na příslušná regionální centra. Specifické způsoby zajištění veřejných služeb. Zajištění dostupnosti zdravotnické záchranné služby i v odlehlých částech krajů (např. i ve spolupráci se sousedními zeměmi).

Prioritní oblast Environmentální udržitelnost

Cíl:

Zajistit zdravé a kvalitní životní prostředí pro občany. Výrazně přispět k efektivnímu využívání zdrojů a minimalizovat negativní dopady lidské činnosti a přírodních hrozeb na životní prostředí. Koordinovaně s opatřeními hospodářského a sociálního pilíře zlepšit environmentální složku udržitelného rozvoje na místní a regionální úrovni. Identifikace priorit a opatření na regionální úrovni musí vycházet z místních a regionálních podmínek, přičemž by měly být v souladu s národní

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

stanovenými prioritami a opatřeními ve Strategickém rámci udržitelného rozvoje ČR 2010 a aktualizované Státní politice životního prostředí ČR 2012 – 2020.

Zdůvodnění:

Aktuální stav životního prostředí kolísá podle výkonnosti ekonomiky a měrná zátěž je i z historických důvodů v ČR nadále vyšší, než představuje průměr zemí EU 27 i EU 15. Celkově se však hodnoty většiny ukazatelů stavu životního prostředí v posledních 20 letech podstatně zlepšily a průměru se přibližují. Cíle a opatření navržená pro ochranu a rozvoj hodnot kulturní krajiny vycházejí z pojetí krajiny dle Evropské úmluvy o krajině (13/2005 Sb. m. s.), zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje [§3 písm. j) zákona] a zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu.

Priorita 6 Ochrana a udržitelné využívání přírodních zdrojů v regionech

Cíl:

Na místní a regionální úrovni zajistit ochranu a udržitelné využívání půdního a horninového prostředí, prevenci a omezování vzniku odpadů a jejich negativního vlivu na životní prostředí, efektivní a šetrné využívání obnovitelných zdrojů energie, ochranu a zlepšení stavu vod a snižování úrovně znečištění ovzduší a emisí skleníkových plynů.

Zdůvodnění:

Rozsah ekologických zátěží (tj., kdy potenciální příjemce podpory není původcem kontaminace nebo původce již neexistuje) plynoucích z nedostatečného řešení této problematiky v ČR v minulosti je stále značný. Urychlená likvidace těchto zátěží vzhledem k dopadům na zdravotní stav obyvatelstva a životní prostředí je nezbytná. Součástí intervence by měla být i sanace vážně kontaminovaných lokalit (průmyslové objekty, vojenské a zemědělské areály, lokality typu brownfields s výskytem SEZ) přímo ohrožujících složky životního prostředí a zdraví člověka.

V případě ostatních brownfields (jedná se o plochy, které jsou dotčeny předcházejícím užíváním a užíváním okolních pozemků, jsou opuštěné, nebo nedostatečně využívány) je nutné je vrátit prospěšnému využití ať už se nacházejí převážně v urbanizovaných oblastech nebo ve stabilizovaných či periferních územích. Z územního hlediska se jedná především o historicky průmyslové regiony a města s průmyslovou tradicí. Staré ekologické zátěže jsou koncentrovány především do Ústeckého, Libereckého, Karlovarského a Moravskoslezského kraje. V rámci ostatních krajů se jedná pouze o jednotlivé lokality.

Vázným problémem je rostoucí množství komunálního odpadu a způsoby jeho likvidace. I když Česká republika patří mezi země EU s nejvyšší mírou třídění, likvidace (včetně zpracování tříděného odpadu) patří mezi důležité priority environmentální udržitelnosti. Jeho řešení vyžaduje také uplatňování moderních technologií třídění odpadu, jeho zpracování a dalšího využití a nových, efektivních technologií spalování komunálního odpadu nezátěžujících životní prostředí.

Neméně důležitá je i problematika využití obnovitelných zdrojů. Přestože se jejich podíl na celkovém objemu neustále zvětšuje, jejich využití s ohledem na různorodý místní potenciál není adekvátní a dostatečné. Rovněž úspory energie, vycházející z masivnějšího využití novějších šetrnějších technologií zvyšující energetickou účinnost a podporující přechod na nízkouhlíkové hospodářství ve všech odvětvích včetně sektoru bydlení, nejsou uplatňovány v dostatečné míře.

Kvalita ovzduší v některých lokalitách je snížena zejména poléťavým prachem, aromatickými uhlovodíky a oxidem síry. Z hlediska zasažení se jedná o územně ohraničené oblasti, především regiony zatížené velkotěžbou, některými druhy průmyslové výroby a hustě osídlené oblasti (aglomerace) s intenzivní silniční dopravou. Konkrétně se jedná především o oblast pražské aglomerace, Brna a části Ústeckého a Moravskoslezského kraje, kde kvalitu ovzduší zhoršují i zahraniční zdroje (přenos z Polska).

V souvislosti s klimatickými změnami je předpokládán významný dopad naoběh vody v krajině a na podzemní vody. Cílem v oblasti vodní politiky je umožnění udržitelného užívání vodních zdrojů snižováním nadměrných odběrů vody. Snižování množství znečištěné vypouštěné do vod je také základním prostředkem ke zlepšování jakosti vod. Dostupnost kanalizace a stupeň čištění odkanalizovaných odpadních vod má vliv na množství a charakter vypouštěných znečišťujících látek a tedy i jakost vodních útvarů.

Charakteristika priority:

Priorita je zaměřena na podporu udržitelného rozvoje na místní a regionální úrovni. Jedná se zejména o efektivní využívání místních a obnovitelných zdrojů, úspory energie a zvyšování energetické účinnosti, o omezování negativních vlivů starých zátěží na krajinu a zdraví obyvatelstva, udržitelné užívání vodních zdrojů, dalšího využití brownfields a omezení negativních vlivů dopravy a průmyslové činnosti na životní prostředí.

Opatření:

6.1 Odstraňování starých ekologických zátěží, revitalizace brownfields a území po bývalé těžbě nerostných surovin

Opatření je zaměřeno na odstraňování starých ekologických zátěží, revitalizaci brownfields a rekultivaci území po bývalé těžbě nerostných surovin v městských i venkovských oblastech tak, aby tyto lokality mohly být dále využívány pro aktivity výrobní, volnočasové apod.

6.2 Podpora inovativních technologií v oblasti odpadového hospodářství

Opatření je zaměřeno na řešení likvidace komunálního odpadu, podporu inovativních přístupů k jeho dalšímu využití a to zejména s ohledem na specifika obcí (malé obce, obce v členitých územích) apod.

6.3 Využívání obnovitelných zdrojů energie a podpora úspor energie ve vazbě na místní podmínky

Opatření je zaměřeno na podporu využívání obnovitelných zdrojů energie a úspor energie ve vazbě na místní podmínky a krajinný potenciál, se zaměřením na zvyšování energetické účinnosti a snížení emisí znečišťujících látek, produkovaných domácnostmi, a na aplikaci inovativních technik v průmyslových sektorech a úspory energie včetně sektoru bydlení apod.

6.4 Omezování negativních vlivů dopravy (hluk, prach atd.) na obyvatelstvo a na krajinu

Opatření je zaměřeno na snižování koncentrace emisí, provádění protihlukových opatření a zklidňování dopravy zejména v urbanizovaných oblastech. Realizace opatření na silnicích ve správě krajů a obcí, zlepšující jejich migrační propustnost zejména pro menší savce a živočichy vázané na vodní ekosystémy (podchody, propustky apod.).

6.5 Udržitelné užívání vodních zdrojů

Opatření je směřováno ke snížení odběrů vod, omezení úniků z vodovodní sítě, šetření vodou, nakládání se srážkovými vodami zlepšením kvality používaných technologií.

P. 7 Ochrana přírody a krajiny, prevence vzniku živelních pohrom a řešení jejich dopadů

Cíl:

Ochranou a obnovou hodnot a přirozených funkcí přírody a krajiny omezit rizika vzniku a zmírnit dopady pohrom přírodního a antropogenního původu. Zajistit provázanost a harmonické vazby pilířů udržitelného rozvoje dle hodnot a potenciálu krajiny na místní a regionální úrovni a tím přispět ke kvalitě života místních obyvatel. Podpořit provádění komplexních pozemkových úprav v rizikových oblastech.

Zdůvodnění:

V důsledku současného trendu dlouhodobě neudržitelného využívání jednotlivých složek krajiny, dochází k celkovému zhoršení jejich přirozených funkcí. K nejvýznamnějším jevům, které působí negativně na ekologickou stabilitu krajiny, patří její rostoucí fragmentace včetně fragmentace říčních toků související s rozvojem sídel, dopravní a další infrastruktury, snížení retenční schopnosti krajiny, nešetrné využívání přírodních zdrojů, intenzivní způsoby zemědělského a v některých případech i lesnického hospodaření. Tyto procesy, ve vazbě na klimatické výkyvy, geomorfologické a geologické poměry způsobují nejen degradaci krajinného prostředí, ale ve svých důsledcích také zvyšují rizika spojená s přírodními katastrofami, které se projevují rozsáhlými škodami na veřejném i soukromém majetku. Významnou hrozbou plošného rozsahu je v České republice narušení hydrologických funkcí krajiny a degradace půdy. Jedním z nástrojů podporujícím komplexní preventivní opatření jsou komplexní pozemkové úpravy, které jsou zatím realizovány pouze na necelých 10 % území ČR.

Charakteristika priority:

Hlavními hrozbami vzniku krizových situací jsou jednak hrozby přírodního původu (zejména rozsáhlé povodně, závažný nedostatek vody, dlouhodobá inverzní situace, sněhové kalamity, sesuvy půd, silné větry, šíření invazních rostlin a živočichů) a jednak hrozby způsobené činností člověka, (zejména rozsáhlé úniky nebezpečných látek, závažné průmyslové havárie, terorismus a poruchy kritické infrastruktury). Je tedy nezbytné usilovat o prevenci takových hrozeb, případně omezení jejich negativních dopadů. Jednou z podmínek eliminace dopadů přírodních hrozeb je ochrana a zachování nezbytných ekologických funkcí krajiny, a to jak zachování existujících ekologicky stabilních ploch, tak podpora rozšiřování a funkčního propojování takových ploch v krajině, realizace preventivních opatření a omezení destabilizujících zásahů do krajiny. Zajištění kvalitního prostředí a zvyšování kvality života obyvatel lze naplňovat mj. zvýšením celkové variability urbanizovaných území s důrazem na zakládání a údržbu ploch zeleně, resp. vegetačních prvků a zapojením přírodních nebo přírodě blízkých prvků do struktury systému zeleně, zlepšením hospodaření vodou, a to jak s pitnou, tak s povrchovou (srážkovou). Vzhledem k minimálním plošným rezervám pro nové plochy zeleně ve stávající zástavbě je nezbytné zajistit ochranu a zvýšit kvalitu a funkční účinnost zeleně stávající a v rámci revitalizací brownfields realizovat funkční plochy a prvky zeleně v návaznosti na systémy sídelní zeleně a urbanistickou strukturu sídel. Proto je potřeba vytvářet prostorové a funkční podmínky pro uplatňování ekologických procesů při naplnění funkčních a estetických požadavků obyvatel a zlepšit stav zeleně v sídlech.

Opatření:

7.1 Zlepšení kvality prostředí v sídlech, ochrana a rozvoj krajinných hodnot

Opatření podpoří obnovu a péči o veřejná prostranství a realizaci nových, podpoří obnovu a péči o systémy sídelní zeleně zahrnující i přírodní a krajinné prvky v zázemí sídel (se zahrnutím funkčně související infrastruktury, mobiliáře a staveb) a jejich rozšiřování v návaznosti na urbanistickou strukturu rozvíjejících se sídel (obcí). Dále je opatření zaměřeno na podporu plánování a koordinaci zásahů do krajiny na místní i regionální úrovni především ve vztahu k územím ohroženým přírodními riziky (včetně provádění pozemkových úprav), na realizaci aktivit posilujících ekologické funkce a stabilitu území, rozvoj mimoprodukčních funkcí krajiny, omezení a zmírnění dopadů fragmentace krajiny, omezení negativního vlivu nepůvodních invazních druhů na biodiverzitu apod.

7.2 Posílení preventivních opatření proti vzniku živelních pohrom

Opatření je zaměřeno na dokončení vymezení záplavových území na vodních tocích, dobudování vhodných protipovodňových opatření s důrazem na komplexnost řešení, a na přírodě blízkých řešeních zahrnující i problematiku svahových pohybů apod. Opatření přispěje k obnově základních funkcí v území zabezpečovaných v působnosti územních samosprávných celků nebo místních samospráv. Realizaci opatření se dále sleduje odstranění nebo omezení možných důsledků pohrom, spočívající v narušení plynulosti, dostupnosti a kvality výkonu veřejné správy.

7.3 Obnova území po vzniku živelních pohrom

Opatření přispěje k obnově základních funkcí v území zabezpečovaných v působnosti územních samosprávných celků nebo místních samospráv. Realizaci opatření se dále sleduje odstranění nebo omezení možných důsledků pohrom, spočívající v narušení plynulosti, dostupnosti a kvality výkonu veřejné správy.

Prioritní oblast Veřejná správa a spolupráce

Priorita 8 Zkvalitnění institucionálního rámce pro rozvoj regionů

Cíl: Zefektivnit činnosti veřejné správy a posílit její odborné kapacity, zlepšit řízení místního a regionálního rozvoje, zkvalitnit procesy strategického a územního plánování, dosáhnout většího zohlednění prostorových aspektů v rezortních politikách.

Zdůvodnění:

Veřejná správa vytváří svou činností rámec pro fungování všech ostatních subjektů. Výsledky různých analytických prací ale definují v rámci fungování veřejné správy několik významných bariér a problémů. Složitost společenských procesů vyžaduje rovněž koordinaci různých rezortů a společných témat. Mezi zásadní problémy veřejné správy (zejména ústřední státní správy) se ale řadí hlavně neexistence jasného rozsahu vykonávaných agend (resp. činností) jednotlivými ústředními správními úřady spolu s nezajištěním vzájemné koordinace a kooperace při řešení zásadních systémových a strategických opatření s dopady do rozvoje územních samosprávných celků. Další bariéry fungování spočívají v rezistenci veřejné správy vůči jejímu modernímu pojetí jako veřejné služby, jejíž výstupy i procesní postupy jsou měřitelné i hodnotitelné z pohledu účelu, efektivity a kvality. Současným světovým trendem je obecně elektronizace procesů a toto téma je nutné řešit i v oblasti veřejné správy České republiky například v podobě implementace vhodných nástrojů ICT.

Charakteristika priority:

Priorita se zabývá fungováním veřejné správy a koordinačními, metodickými a technologickými aspekty podpory regionálního rozvoje.

Opatření:

8.1 Zkvalitňování administrativních kapacit veřejné správy

Opatření zahrnuje např. legislativní změny s ohledem na potřeby rozvoje regionů (zejména novela zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje) a fungování obcí, institucionální a procesní změny ve veřejné správě, nastavení hodnocení kvality institucionálního prostředí a veřejné správy v území, zvyšování kvalifikace a kompetenčních dovedností úředníků veřejné správy, podpora optimalizace procesů v územní veřejné správě.

8.2 Zkvalitnění systémového rámce podpory regionálního a místního rozvoje

Opatření zahrnuje zejména metodické vedení v oblasti regionálního a místního rozvoje, nastavení indikátorů a zavedení monitoringu regionálního rozvoje s ohledem na jeho udržitelnost, důsledný monitoring přínosů dotací, zejména s ohledem na cíle kohezní politiky, posílení a koordinaci vazeb mezi veřejnými politikami a podpora integrovaných přístupů v rozvoji území.

8.3 Informační a komunikační podpora fungování územní veřejné správy

Opatření se zaměřuje na rozvíjení informačních a komunikačních technologií v územní veřejné správě (služby e-governmentu pro občany a podniky, e-zdravotnictví, e-justice atd.) a na zvyšování provázanosti a prostupnosti informací mezi jednotlivými oblastmi a úrovněmi veřejné správy a informovanosti veřejnosti a jednotlivých aktérů regionálního rozvoje.

Priorita 9 Podpora spolupráce na místní a regionální úrovni

Cíl: Zvýšit kvalitu²⁰ a reálné využívání strategických dokumentů zpracovaných na úrovni obcí a regionů, systematizovat spolupráci obcí a měst a zvýšit efekty spolupráce.

Zdůvodnění:

²⁰ Kvalita strategického dokumentu znamená, že dokument pojímá danou problematiku komplexně a využívá vhodné analytické nástroje, shrnutí analýzy dle metody SWOT, zřetelnou a jednoznačnou identifikaci potřeb, kvalitní a strukturovanou návrhovou část (od vize, globálního a strategických cílů ke konkrétnímu opatření), finanční a odpovědnostní závazky pro plnění opatření, definování provádění a aktualizace dokumentu, monitoringu, evaluace a časování atd., dokument je provázaný s nadřazenými strategickými dokumenty a reflektuje ostatní strategické dokumenty, do zpracování dokumentu byli zapojeni relevantní aktéři rozvoje, dokument má nastavené implementační mechanismy apod.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Koordinace a vzájemná spolupráce různých subjektů při rozvoji území je základem pro jeho udržitelnost a přidanou hodnotu v podobě synergických efektů. V současnosti ale na území ČR působí velké množství různých subjektů a forem jejich spolupráce. Absence některých legislativních opatření nebo koncepčního plánování se často projevuje v nedostatečné koordinaci relevantních aktérů, kteří tak nemohou efektivně spolupracovat.

Na druhé straně v oblasti veřejné správy dochází zejména na centrální a regionální úrovni ke stálému růstu byrokratické zátěže a vlivu agend obslužného charakteru právě v řadě případů na úkor odborných činností koncepčního, strategického, metodického nebo legislativního charakteru.

Charakteristika priority:

Priorita se zaměřuje na zvýšení významu a kvality plánování ve veřejné správě a na rozvoj spolupráce při rozvoji území.

Opatření:

9.1 Posílení strategických a koncepčních nástrojů a přístupů k místnímu a regionálnímu rozvoji

Opatření zahrnuje zejména posílení a zkvalitnění strategického plánování krajských a obecních samospráv, posílení vazeb mezi koncepčními dokumenty na národní, krajské a obecní úrovni, propojování strategického a územního plánování v rozvoji obcí a regionů, posílení spolupráce při plánování na úrovni regionálních center a jejich zázemí.

9.2 Podpora meziobecní a regionální spolupráce

Opatření zahrnuje zejména vytváření partnerství veřejného, podnikatelského a neziskového sektoru na místní a regionální úrovni, vytváření podmínek pro intenzivnější zapojování obyvatel a sdružení do rozvoje území v souvislosti s posilováním identity regionů, vytváření podmínek pro realizaci rozvoje „zdola“ (uplatňování principů Leader) – podpora svazků obcí, místních akčních skupin, destinačních managementů atd., uplatňování principů Místní Agendy 21, rozvíjení přeshraniční a nadnárodní spolupráce regionů ČR s regiony EU.

3.4 VAZBY PRIORIT

3.4.1 Vazby na regionální politiku EU

STRATEGIE EVROPA 2020

Dne 3. března 2010 přijala Evropská komise sdělení ke strategii Evropa 2020. Strategie je v současnosti hlavní hospodářskou reformní agendou Evropské komise a nahrazuje tzv. Lisabonskou strategii, jejíž platnost vypršela v roce 2010. Strategie Evropa 2020 navrhuje tři vzájemně provázané a posilující se priority:

- Inteligentní růst: rozvíjet ekonomiku založenou na znalostech a inovacích.
- Udržitelný růst: podporovat konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiku méně náročnou na zdroje.
- Růst podporující začlenění: podporovat ekonomiku s vysokou zaměstnaností, jež se bude vyznačovat sociální a územní soudržností.

V rámci těchto priorit Evropská komise předkládá sedm stěžejních iniciativ spadajících do výše zmíněných priorit:

- Inteligentní růst
 - „Inovace v Unii“ – zlepšení rámcových podmínek a přístupu k financování výzkumu a inovací, čímž by se zajistilo, aby se z inovativních nápadů staly výrobky a služby vytvářející růst a pracovní místa.
 - „Mládež v pohybu“ – posílení výkonu systémů vzdělávání a usnadnění vstupu mladých lidí na pracovní trh.
 - „Digitální program pro Evropu“ – urychlení rozvoje vysokorychlostního internetu a využití jednotného digitálního trhu domácnostmi a podniky.
- Udržitelný růst

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

- „Evropa méně náročná na zdroje“ – podpora oddělení hospodářského růstu od využívání zdrojů, podpora přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku, větší využití obnovitelných zdrojů energie, modernizace odvětví dopravy a podpora energetické účinnosti.
- „Průmyslová politika pro éru globalizace“ – zlepšení podnikatelského prostředí, zejména pro malé a střední podniky, podpora rozvoje silné a udržitelné průmyslové základny, která by byla konkurenceschopná v celosvětovém měřítku.
- Růst podporující začlenění
 - „Program pro nové dovednosti a pracovní místa“ – modernizace pracovních trhů a posílení postavení občanů rozvojem jejich dovedností v průběhu celého života za účelem zvýšení účasti na trhu práce a lepšího vyrovnání nabídky a poptávky na trhu práce, mimo jiné prostřednictvím mobility pracovních sil.
 - „Evropská platforma pro boj proti chudobě“ – zajištění sociální a územní soudržnosti tak, aby výhody vyplývající z růstu a zaměstnanosti byly ve velkém měřítku sdíleny a lidem postiženým chudobou a sociálním vyloučením bylo umožněno žít důstojně a aktivně se zapojovat do společnosti.

STRATEGIE EVROPA 2020 A STRATEGIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČR PRO OBDOBÍ 2014–2020

Strategie Evropa 2020 je hlavním dokumentem určující priority a směry EU do roku 2020. Tyto priority a směry členské státy zohledňují ve svých obdobných strategiích. V případě České republiky se jedná o Národní plán reforem ČR, do kterého jsou promítány regionální priority prostřednictvím Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014+ .

Vazby SRR ČR pro období 2014–2020 na strategii Evropa 2020

STRATEGIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČR PRO OBDOBÍ 2014–2020		PRIORITY A INICIATIVY STRATEGIE EVROPA 2020						
		Inteligentní růst		Udržitelný růst		Růst podporující začlenění		
PRIORITY OBLASTI	PRIORITY	Inovace v Unii	Mládež v pohybu	Digitální program pro Evropu	Evropa méně náročná na zdroje	Průmyslová politika pro éru globalizace	Program pro nové dovednosti a prac. místa	Evropská platforma pro boj proti chudobě
Regionální konkurenceschopnost	P. 1 Rozvoj urbanizovaných oblastí	xxx	xx	x			xxx	
	P. 2 Rozvoj klíčové infrastruktury nadregionálního významu	x		x	xxx			
Územní soudržnost	P. 3 Zkvalitnění sociálního prostředí urbanizovaných oblastí		xxx				xx	xxx
	P. 4 Vyvážený rozvoj stabilizovaných území	x			x		x	xx
	P. 5 Oživení periferních území			x		x	xx	xx

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Environ- mentální udržitelost	P. 6 Obnova a využívání krajinného potenciálu v regionálním rozvoji	x			xx	xx		
	P. 7 Prevence vzniku přírodních pohrom a řešení jejich dopadů				x			
Veřejná správa a spolupráce	P. 8 Zkvalitnění institucionálního rámce pro rozvoj regionů			xxx		x		
	P. 9 Podpora spolupráce na místní a regionální úrovni					x		x

Pozn.: xxx – silná vazba, xx – střední vazba, x- slabá vazba

Každá z priorit SRR má silnou vazbu na patřičné iniciativy strategie Evropa 2020. Výjimkou jsou priority z prioritní oblasti Environmentální udržitelnost, protože ve SRR mají poněkud odlišný charakter než ve strategii EU. V evropské strategii je charakter iniciativ v rámci environmentálně zaměřené priority Udržitelný růst výrazně propojen na ekonomické cíle a to na úkor preventivních environmentálních opatření bez přímých vazeb na ekonomiku. Vzhledem k českým problémům týkajících se životního prostředí však nelze mluvit o Prioritách 6 a 7 jako o přebytečných, proto je jejich zařazení do SRR oprávněné.

Ve vztahu k identifikaci priorit a opatření SRR, která lze zahrnout do jednotlivých operačních programů bude nezbytné posoudit soulad se Společným strategickým rámcem (Community Strategic Framework). CSF promítá záměry a cíle strategie Unie pro inteligentní a udržitelný růst podporující učlenění do klíčových opatření týkajících se fondů SSR s cílem podpořit harmonický, vyrovnaný a udržitelný rozvoj Unie.

VAZBA PRIORIT SRR NA NÁRODNÍ PROGRAM REFORM

Platnými národními dokumenty, které zásadním způsobem ovlivní budoucí architekturu programů financovaných z fondů Společného strategického rámce, jsou „Národní rozvojové priority ČR pro budoucí kohezní politiku po roce 2013“ a „Národní program reform ČR“ (NPR).

Materiál „*Souhrnný návrh zaměření budoucí kohezní politiky EU po roce 2013 v podmínkách České republiky, obsahující i návrh rozvojových priorit pro čerpání fondů EU po roce 2013*“, schválila vláda ČR v srpnu 2011 (usnesení vlády č. 650). Druhý klíčový dokument „Národní program reform ČR 2012“ schválila vláda ČR v dubnu 2012.

Oba materiály shodně specifikují pět národních rozvojových priorit pro budoucí intervence z fondů politiky soudržnosti EU:

- Zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky včetně zvyšování kvality a efektivnosti veřejné správy;
- Dobudování páteřní infrastruktury;
- Vzdělávání, výzkum, vývoj a inovace;
- Efektivní trh práce, sociální začleňování, boj s chudobou a rozvoj systému péče o zdraví;
- Integrovaný rozvoj území.

Průnik priorit SRR 2014+ a národních rozvojových priorit pro období 2012 až 2020

Národní rozvojová priorita 2012–2020	Priorita SRR								
	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9
Zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky včetně zvyšování kvality a efektivnosti veřejné správy	xxx	x		x				xxx	xxx
Dobudování páteřní infrastruktury		xxx							
Vzdělávání, výzkum, vývoj a inovace	xxx		x	x	x				
Efektivní trh práce, sociální začleňování, boj s chudobou a rozvoj systému péče o zdraví			xx	xx	xx				
Integrovaný rozvoj území	xx	x	x	x	x	xx	xx	x	x

Vysvětlivky: x – slabá vazba, xx – střední vazba, xxx – silná vazba

VAZBA PRIORIT SRR NA TEMATICKÉ CÍLE KOHEZNÍ POLITIKY EU 2014–2020

V říjnu 2011 vydala EK návrh nové legislativy vztahující se ke kohezní politice EU, resp. vymezující pravidla pro fondy SSR. S cílem maximalizovat dopad kohezní politiky při dosahování evropských priorit bude kladen důraz na strategické plánování. Návrh nařízení proto vymezuje, v souladu se strategií Unie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění, celkem 11 tematických cílů. Jedná se o následující²¹:

- 1) Posílení výzkumu, technologického rozvoje a inovací.
- 2) Zlepšení přístupu k informačním a komunikačním technologiím, jejich využití a kvality.
- 3) Zvýšení konkurenceschopnosti malých a středních podniků, odvětví zemědělství a rybnářství a akvakultury.
- 4) Podpora přechodu na nízkouhlíkové hospodářství ve všech odvětvích.
- 5) Podpora přizpůsobení se změně klimatu, předcházení rizikům a řízení rizik.
- 6) Ochrana životního prostředí a podpora účinného využívání zdrojů.
- 7) Podpora udržitelné dopravy a odstraňování překážek v klíčových síťových infrastrukturách.
- 8) Podpora zaměstnanosti a podpora mobility pracovních sil.
- 9) Podpora sociálního začleňování a boj proti chudobě.
- 10) Investice do vzdělávání, dovedností a celoživotního učení.
- 11) Posilování institucionální kapacity a účinné veřejné správy.

Z hlediska tematického zaměření se SRR nevztahuje celé škále výše uvedených tematických oblastí, ale pouze těm, které jsou relevantní z hlediska dalšího rozvoje v podmínkách ČR.

Průnik priorit SRR 2014+ a tematického zaměření fondů SSR.

Tematický cíl fondů SSR	Priorita SRR								
	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9
Posílení výzkumu, technologického rozvoje a inovací	xxx			x					
Zlepšení přístupu k informačním a komunikačním technologiím, jejich využití a kvality	xx	xx							
Zvýšení konkurenceschopnosti malých a středních podniků, odvětví zemědělství a rybnářství a akvakultury	x	x			xx				
Podpora přechodu na nízkouhlíkové hospodářství ve všech odvětvích	x					xx			
Podpora přizpůsobení se změně klimatu, předcházení rizikům a řízení rizik					x	x	xx		
Ochrana životního prostředí a podpora účinného využívání zdrojů						xx	x		
Podpora udržitelné dopravy a odstraňování překážek v klíčových síťových infrastrukturách	x	xx		x		x			
Podpora zaměstnanosti a podpora mobility pracovních sil			x	x	x				
Podpora sociálního začleňování a boj proti chudobě			xx	x	x				
Investice do vzdělávání, dovedností a celoživotního učení			x	xx	x				
Posilování institucionální kapacity a účinné veřejné správy							x	xxx	xxx

Vysvětlivky: x – slabá vazba, xx – střední vazba, xxx – silná vazba

Jak vyplývá z výše uvedené tabulky, některé tematické cíle mohou být naplňovány více prioritami SRR. Operační programy v období 2014–2020 proto musí umožňovat integrované přístupy a být komplexně pojaté.

²¹ článek 9 návrhu nařízení KOM (2011) 615

Z hlediska metodického přístupu ke strategickému plánování regionálního rozvoje v ČR představuje Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 klíčový rozvojový dokument, který je plně kompatibilní s Národním programem reforem a tematickými cíli fondů SSR EU.

Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 zahrnuje cíle a priority rozvoje území v komplexním měřítku, s předpokladem financování nejen z fondů SSR, případně dalších finančních nástrojů EU, ale i z národních, krajských či privátních zdrojů.

3.4.2 VAZBY NA SEKTOROVÉ POLITIKY ČR

Vazby na sektorové politiky nebyly identifikovány dle již existujících sektorových strategií, ale dle kompetencí jednotlivých ministerstev, a to z důvodu zastřešujícího charakteru Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014–2020. To znamená, že tvorba sektorových politik bude reflektovat a následovat Strategii regionálního rozvoje ČR. Z důvodu přehlednosti níže uvádíme vazby SRR na sektorové politiky.

Vazby jednotlivých priorit SRR na sektorová témata a kompetentní ministerstva

Sektorové téma	Priorita (opatření) SRR	Kompetentní orgán
Brownfields	P.6 (6.1)	MŽP, MMR, MPO, MZe
Bydlení	P.3 (3.3) P.6 (6.3)	MMR
Cestovní ruch	P.1 (1.4), P.3 (3.2), P.5 (5.1)	MMR
Doprava	P.1 (1.3, 1.4) P.2, P.4 (4.2), P.5 (5.3), P.6 (6.4)	MD
Informační a telekomunikační technologie	P.8 (8.3)	MV
Koncepční podpora regionálního rozvoje	P.8, P.9	MMR
Kultura	P.3 (3.2),	MK
Ochrana přírody a krajiny	P.6, P.7	MŽP
Podnikání	P.1 (1.1, 1.2, 1.5), P.4 (4.3), P.5 (5.1)	MPO
Rozvoj venkova	P.5 (5.1), P.7 (7.1), P.9 (9.2)	MZe
Sociální služby a sociální integrace	P.3 (3.X.), P.4 (4.1), P.5 (5.3)	MPSV
Strukturální fondy	P.8 (8.2), P.9 (9.1)	MMR
Školství, vzdělávání	P.1 (1.2, 1.5), P.3, P.4, P.5	MŠMT
Technická infrastruktura	P.1 (1.4),	MPO
Trh práce	P.1 (1.5), P.3, P.4, P.5	MPSV
Výzkum a inovace	P.1 (1.1, 1.2),	MŠMT, MPO
Veřejná správa	P.8	MV
Zdravotnictví	P.3 (3.1), P.4 (4.1), P.5 (5.3)	MZ
Zemědělství	P.5 (5.1), P.7 (7.1, 7.2)	MZe

V tabulce výše jsou identifikovány odpovědnosti (gestoři) dle jednotlivých témat a priorit. Jejich konkrétní zapojení do procesu implementace SRR je uvedeno v následující kapitole SRR.

3.5 NÁVRH STRUKTURY PROGRAMŮ

Realizace Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014–2020 je úzce svázána s nastavením podpory v rámci kohezní politiky EU. Vzhledem k omezeným disponibilním prostředkům z veřejných rozpočtů ČR nabývá na významu sladění podpory ze strukturálních fondů EU, resp. programů Společného strategického rámce (dále také jen SSR) a národních programů podpory tak, aby se tyto dva zdroje maximálně doplňovaly, podporovaly a působily synergicky.

3.5.1 NÁVRH PROVÁZANOSTI S PROGRAMY FONDŮ SPOLEČNÉHO STRATEGICKÉHO RÁMCE²²

Z hlediska efektivní realizace cílů SRR budou uplatněny komplexní přístupy. S ohledem na vyrovnávací cíl musí vybrané oblasti podpory operačních programů výrazněji podporovat řešení problémů zdůrazněných SRR.

Níže uvedené návrhy a doporučení se zaměřují na tematické zdůraznění podpory z fondů SSR a na nastavení programů s ohledem na územní potřeby SRR.

Prioritní oblast Konkurenceschopnost a její programová podpora

Územně je tato prioritní oblast zaměřena na aglomerace a regionální centra se svým zázemím, jako na oblasti stěžejní pro růst konkurenceschopnosti ČR.

Opatření v rámci priority P. 1 „Rozvoj urbanizovaných oblastí“ zaměřená na konkurenceschopnost implikují potřebu propojení a posílení různých kombinací atributů konkurenceschopnosti. SRR zdůrazňuje úzkou vazbu mezi rozvojem podnikání, institucemi, výzkumem a inovacemi.

S ohledem na cíle priority P. 2 „Rozvoj klíčové infrastruktury nadregionálního významu“ i růstového cíle jako celku je nezbytné, aby v rámci operačních programů bylo úzce propojeno téma podpory výzkumu a vývoje a podpory vazeb mezi těmito oblastmi.

Dopravní infrastruktura a také další infrastrukturní sítě jsou v SRR pojímány jako nástroje ke snížení limitů konkurenceschopnosti.

Prioritní oblast Územní soudržnost a její programová podpora

Územně je tato prioritní oblast zaměřena přísně diferencovaně, a každá z priorit se zaměřuje na problémy charakteristické pro určitý typ regionu. Výjimku v tomto smyslu tvoří opatření zaměřená na posilování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti, která se týkají celého území.

Prioritní oblast Územní soudržnost se v prioritě P. 3 „Zkvalitnění sociálního prostředí urbanizovaných oblastí“ zaměřuje na komplexní řešení urbánní problematiky. Toto téma bude dle dosavadních diskuzí o zaměření nového programového období hrát významnější roli. Pojetí tématu musí umožňovat komplexní řešení městských území a aglomerací.

Rozvoj území, charakterizovaného jako mikroregionální centra a jejich zázemí, staví v rámci priority P. 4 „Vyvážený rozvoj stabilizovaných území“ na specifickém přístupu k rozvoji lokálních center (měst) významných pro daný sociálně, ekonomicky a geograficky vymezený mikroregion.

Řešení venkovského území staví v P.5 „Oživení periferních území“ na vazbě mezi Programem rozvoje venkova a ostatními operačními programy fondů SSR. Specifická témata, jako jsou rozvoj lokálních ekonomik, využití specifík a tradic apod. jsou spojena spíše s Programem rozvoje venkova. Rozvoj lidských zdrojů, aktivity v oblasti zaměstnanosti apod. nalezne významný prostor v operačním programu zaměřeném na rozvoj lidských zdrojů.

Prioritní oblast Environmentální udržitelnost a její programová podpora

Tato prioritní oblast je zaměřena na celé území bez ohledu na jeho regionální charakter.

²² Ke konci března, kdy byl níže uvedený text zpracován, nebyly zpracovateli k dispozici oficiální materiály obsahující architekturu budoucí kohezní politiky v ČR, resp. návrh operačních programů ČR pro programové období 2014–2020.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Priority a opatření prioritní oblasti Environmentální udržitelnost zahrnují soubor environmentálních témat s úzkou vazbou na ostatní pilíře udržitelnosti, oblasti ekonomickou a sociální, významné je téma bezpečnosti a prevence. Všechna témata níméně s životním prostředím souvisejí a dávají konzistentní základ operačního programu zaměřeného na environmentální udržitelnost a životní prostředí.

Prioritní oblast Veřejná správa a její programová podpora

Tato prioritní oblast je rovněž zaměřena na celé území bez ohledu na jeho regionální charakter a soustřeďuje se zejména na podporu institucím veřejné správy.

Priority a opatření prioritní oblasti Veřejná správa a spolupráce jsou, pokud jde o realizaci, součástí dlouhodobého procesu zkvalitňování fungování veřejné správy jako celku.

Návrhová část SRR přistupuje k regionalizaci jednotlivých rozvojových témat jednotně pro celou ČR a směřuje k diferenciaci území na úrovni správních obvodů s rozšířenou působností. Nejsou zde tedy přímo zformulovány soubory opatření pro jednotlivé kraje, resp. pro regiony soudržnosti.

3.5.2 NÁVRH NÁRODNÍCH PROGRAMŮ

Návrh národních programů v oblasti regionálního rozvoje (v kompetenci MMR):

- **Podpora rozvoje státem podporovaných regionů** – program by podporoval strategické plánování, strategický management a projektovou v těchto regionech. Klíčovým cílem programu by byla podpora absorpční kapacity daných regionů tak, aby byly schopné získat dotační podporu ze strukturálních fondů. Program by hrál významnou roli v plnění vyrovnávacího a institucionálního cíle SRR.
- **Podpora rozvoje specifických regionů státu** – program by byl zaměřen na komplexní podporu specifických regionů (regiony se zvýšenou koncentrací sociálně vyloučených či ohrožených skupin obyvatel a přírodních či kulturních hodnot krajiny, území se zvýšenou ochranou přírody a krajiny, bývalé vojenské újezdy, velkoplošné lokality brownfields...) s cílem umožnění jejich adekvátního rozvoje případně nového funkčního využití. Program bude mít významnou roli v plnění vyrovnávacího a částečně i preventivního cíle SRR.
- **Podpora území postižených živelními pohromami** – program bude primárně zaměřen na odstraňování hlavních škod v územích, které byly způsobeny náhlou živelní pohromou, a návrat těchto území a jejich hlavních funkcí do běžného rozvoje. Sekundární zaměření programu zároveň podpoří preventivní opatření na potenciálně ohrožených územích. Program bude naplňovat významnou roli v plnění vyrovnávacího a také preventivního cíle SRR.

Cestou k podpoře vyváženého rozvoje regionů je využití specifík jednotlivých území. Jednou z cest může být program na podporu rozvoje potenciálu cestovního ruchu a kulturního potenciálu (zejména v případě, že cestovní ruch nebude podporován ze strukturálních fondů) – program by podporoval projekty zaměřené na provázání a synergický rozvoj různých typů rozvojových potenciálů regionů s vazbou na cestovní ruch.

3.5.3 NÁVRH PROGRAMŮ FINANCOVANÝCH S FONDŮ SPOLEČNÉHO STRATEGICKÉHO RÁMCE

Na základě východisek pro tvorbu (operačních) programů (dále jen „OP“), rozpracování národních rozvojových priorit a dostupných analytických a strategických podkladů byly navrženy následující (operační) programy pro realizaci budoucí politiky soudržnosti v programovém období 2014–2020. Tento návrh operačních programů je v souladu:

- s definovanými potřebami v ČR, se strategií Evropa 2020 a jejím národním pojetím v NPR,
- s podmínkami stanovenými návrhy nařízení EU vč. tematických cílů a návrhu zaměření investičních priorit vyplývajících ze specifických nařízení k jednotlivým fondům

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

- se závěry a doporučeními vyplývajícími ze zkušeností z programového období 2004–2006 a 2007–2013.

Pro vymezení OP klade MMR důraz na zohlednění regionálního rozměru intervencí. Pro řešení regionálních intervencí a intervencí s významným územním dopadem MMR navrhuje jeden operační program. Zároveň návrh MMR obsahuje řešení regionální dimenze v tematických operačních programech, kde bude role regionálních aktérů zajištěna.

NAVŘENÉ OPERAČNÍ PROGRAMY PRO EVROPSKÝ FOND REGIONÁLNÍHO ROZVOJE (EFRR), FOND SOUDRŽNOSTI (FS) A EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND (ESF):

OPERAČNÍ PROGRAM PODNIKÁNÍ A INOVACE PRO KONKURENCESCHOPNOST
OPERAČNÍ PROGRAM VÝZKUM, VÝVOJ A VZDĚLÁVÁNÍ
OPERAČNÍ PROGRAM DOPRAVA
OPERAČNÍ PROGRAM ZAMĚSTNANOST
OPERAČNÍ PROGRAM ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ
INTEGROVANÝ REGIONÁLNÍ OPERAČNÍ PROGRAM
OPERAČNÍ PROGRAM PRAHA - PÓL RŮSTU ČR
OPERAČNÍ PROGRAM TECHNICKÁ POMOC

Navržené OP pro EFRR cíle „Evropská územní spolupráce

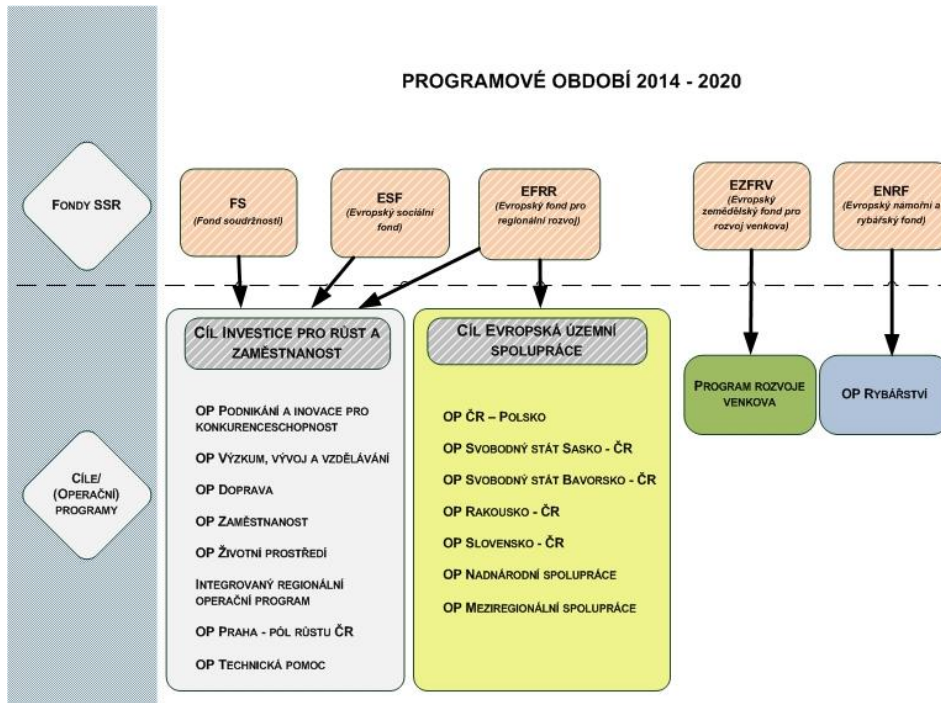
OP ČR - Polsko
OP Svobodný stát Sasko - ČR
OP Svobodný stát Bavorsko - ČR
OP Rakousko - ČR
OP Slovensko - ČR
OP Nadnárodní spolupráce
OP Mezuregionální spolupráce

Pro intervence z EZFRV je navržen:

Program rozvoje venkova 2014 – 2020

pro ENRF:

Operační program Rybářství:

4 IMPLEMENTAČNÍ ČÁST

Úkolem implementační části Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014–2020 (dále jen „SRR“) je nastavit systém realizace regionálního rozvoje na centrální/sektorové i regionální úrovni. Implementační část SRR je rozpracována po stránce instrumentální (nástrojové), institucionální a zdrojové v rovině řídicí i koordinační. Zahrnuje i systém monitoringu plnění cílů, priorit a opatření SRR a vyhodnocování jejich regionálních dopadů určující o rozhodování v oblasti regionálního rozvoje.

Z instrumentálního hlediska je navrhováno realizovat cíle, priority a navržená opatření SRR prostřednictvím:

- řízení a koordinace regionální dimenze a jejího začlenění do příslušných odvětvových strategií s důrazem na specifické regionální potřeby či rozdíly (jde zejména o rozpracování adekvátní regionální dimenze v odvětvových politikách s důrazem na oblasti a témata důležitá pro podporu regionálního rozvoje);
- rozvojových programů financovaných z fondů Společného strategického rámce;
- programu/ů regionálního rozvoje (viz § 6 zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů);
- programů rozvoje územního obvodu krajů;
- legislativních i nelegislativních nástrojů a opatření přijímaných v působnosti ústředních i územních správních úřadů.

Nedílnou součástí instrumentální stránky implementace je vazba nástrojů SRR na **státem podporované regiony** (dle § 4 odst. 2 písm. a) zákona č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů).

S užitím nástrojů SRR úzce souvisí také **aplikace systému monitorování** způsobu a míry naplňování jejich cílů, priorit a opatření.

Z institucionálního hlediska implementační část přiřazuje územně cíleným prioritám a jejich dílčím opatřením v oblasti regionálního rozvoje organizační zabezpečení (tj. vymezení subjektů – aktérů podílejících se na procesech řízení a koordinace, monitoringu a vyhodnocování).

Ze zdrojového hlediska implementační část stanoví zaměření a způsob využívání finančních prostředků obsažených v disponibilních nástrojích.

Implementační část však **neobsahuje** konkrétní finanční plány realizace SRR s **přímým** rozdělením finančních prostředků na cíle, priority a opatření v jednotlivých letech období 2014 - 2020. Využití finančních zdrojů pro implementaci SRR se bude odvíjet od konkrétních rozpočtových podmínek územní/administrativní úrovně jejich poskytovatele. Implementační část v této souvislosti vychází z předpokladu, že nároky kladené na stabilizaci rozpočtu a s tím spojená úsporná opatření umožní realizovat SRR **primárně z fondů Společného strategického rámce**.

Z toho vychází i zamýšlené využití institucionální a datové struktury, vytvářené pro potřeby politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti (fondy Společného strategického rámce), jako hlavní součástí systému monitoringu a evaluace regionální politiky ČR.

4.1 IMPLEMENTAČNÍ SYSTÉM PODPORY REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

Implementační systém podpory regionálního rozvoje je nastaven z pohledu

- (i) vzájemných vazeb a souvislostí regionální politiky a politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti (dále jen „HSÚS“);
- (ii) regionální dimenze podpůrných nástrojů politiky HSÚS;
- (iii) specifických přístupů regionální politiky (orientace na regiony státem podporované, integrované přístupy k rozvoji území);

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

- (iv) institucionálního zabezpečení - rolí hlavních aktérů;
- (v) struktury realizace SRR;
- (vi) podpůrných nástrojů a mechanismů SRR;
- (vii) systému monitoringu a vyhodnocování.

4.1.1 VZÁJEMNÉ VAZBY A SOUVISLOSTI REGIONÁLNÍ POLITIKY A POLITIKY HOSPODÁŘSKÉ, SOCIÁLNÍ A ÚZEMNÍ SOUDRŽNOSTI

Regionální politika z pohledu dělby působností uvnitř EU nepatří do skupiny společných politik, které jsou přímo prováděny institucemi Unie, ale spadá do kompetence členských zemí. Instituce EU provádějí pouze její koordinaci a harmonizaci.

Regionální politika je v rámci EU realizována prostřednictvím politiky HSÚS (někdy označované zkráceně za „politiku soudržnosti“ nebo „kohezní politiku“),²³ která nově pro období 2014–2020 využívá strukturální nástroje v podobě tzv. *fondů Společného strategického rámce* (dále jen „fondy SSR“).

Regionální politika v podmínkách ČR a politika HSÚS v rámci EU v období 2014+ vykazují řadu společných přístupů, principů a znaků, mezi něž patří zejména:

- aplikace strategického plánování, programování (realizace pomocí programů), a využívání specifických územních nástrojů implementace (např. integrované přístupy, prosazení regionální dimenze v odvětvových politikách),
- obdobný diferencující přístup při určení hlavních cílů - na jedné straně zacílení opatření vedoucích ke snižování rozdílů a zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů a na straně druhé podpora využívání vnitřního (vlastního) rozvojového potenciálu regionů,
- cyklus programové realizace - sedmileté plánovací období,
- principy subsidiarity, partnerství, monitorování, vyhodnocování a koncentrace.

Diference v pojetí a zacílení regionální politiky ČR a politiky HSÚS v rámci EU jsou determinovány odlišnými úrovněmi územního statistického sledování regionů a rozdílnými možnostmi aplikací administrativně správních a legislativních nástrojů v působnosti nadnárodní, národní a územní.

SRR jako základní a svébytný nástroj regionální politiky ČR se svými cíli a směry realizace pro období 2014-2020 musí být **systémově a komplementárně provázána** s politikou HSÚS, neboť vytváří prostor pro skloubení regionální politiky ČR se strategickými cíli EU vytyčených v dokumentu Strategie EU 2020 představujícími hlavní hospodářskou strategii EU na příští dekádu. S ohledem na uvedené souvislosti bude SRR realizována především z prostředků EU (fondy SSR).

4.1.2 REGIONÁLNÍ DIMENZE

Nastavení regionální politiky ČR a politiky HSÚS (blíže specifikováno v návrhu obecného nařízení²⁴) po roce 2014 klade při programování zvláštní důraz na regionální dimenzi (dále jen „RD“) / územní hledisko s cílem věcně a zejména územně koncentrovat finanční prostředky u realizovaných intervencí.

²³ Obecným cílem kohezní politiky je podle článku 174 Lisabonské smlouvy (konsolidovaného textu Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy) snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje různých regionů, snížení zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů a posilování hospodářské, sociální a územní soudržnosti za účelem harmonického vývoje Evropské unie.

²⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společných ustanoveních ohledně Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR), Evropského sociálního fondu (ESF), Fondu soudržnosti (FS), Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) a Evropského námořního a rybářského fondu (ENRF); nařízení Evropského parlamentu a Rady o zvláštních ustanoveních týkajících se Evropského fondu pro regionální rozvoj a cíle Investice pro růst a zaměstnanost a o zrušení nařízení (ES) č. 1080/2006.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Ve vztahu k *urbánní problematice* jde pak o zvýšení role měst v implementačním systému (např. prostřednictvím přímé podpory/koncentrace, posilování partnerství a strategického plánování, integrovaných přístupů). Druhou rovinou pak je zvýšený důraz na podporu uspokojování rozvojových potřeb na *subregionální a místní úrovni*.

Výše uvedené se promítá do implementace SRR, která bude uplatňovat RD, jejímž cílem je realizovat priority a opatření u většiny operačních programů financovaných z fondů SSR s ohledem na regionální diferenciaci a docílit tak efektivnější podpory konkurenceschopnosti, řešení sociálních a environmentálních aspektů. V kontextu regionů ČR jde zejména o řešení prohlubujících se regionálních rozdílů v ekonomické a sociální výkonnosti krajů resp. okresů a územních obvodů obcí, ve kterých se následně koncentrují disparity s negativními projevy zejména v míře nezaměstnanosti, snížení ekonomické a životní úrovně a sociální situaci obyvatel.

Zmíněné diferencované promítnutí RD se bude odehrávat nejen na úrovni regionů *NUTS 2* a *NUTS 3*, ale i ve *státem podporovaných regionech* (dle SRR) a dále na úrovni *lokální* a také ve vazbách město – venkov.

Na regionální dimenzi lze nahlížet následujícím způsobem, který zohledňuje přístupy:

1. ÚZEMNÍ,
2. INTEGROVANÝ A
3. TEMATICKÝ

1. ÚZEMNÍ PŘÍSTUP RD

Při určování územního přístupu se vychází z typologie území definované v návrhové části SRR, která vymezuje následující základní typy území charakterizované různými socio-ekonomickými ukazateli. Jde o:

- (i) Rozvojová území (dále jen „RU“)
 - *Metropolitní oblasti*
 - *Regionální sídelní aglomerace*
 - *Regionální centra a jejich zázemí*
- (ii) Stabilizovaná území (dále jen „SU“)
- (iii) Periferní území (dále jen „PU“)

Zvláštní typ území z pohledu regionální politiky ČR představuje vymezení státem podporovaných regionů (dále „státem vymezené regiony“) – jejich vymezení je popsáno v kap. č. 1.1.3

Z výše uvedené typologie se následně bude odvíjet realizace územního přístupu RD v rámci politiky HSÚS především prostřednictvím naplňování 11 tematických cílů definovaných v návrhu obecného nařízení (čl. 9).

U relevantních operačních programů (dále jen „OP“) realizovaných v období 2014–2020 se předpokládá zvolení vhodné typologie území pro zdůvodnění výběru tematických cílů a odpovídajících investičních priorit.

2. INTEGROVANÉ PŘÍSTUPY NA REGIONÁLNÍ ÚROVNI

Integrované přístupy na regionální úrovni představují z pohledu regionálního rozvoje zvláštní nástroj pro uplatnění regionální dimenze. Jejich přínosem je zejména dosažení vyšší kvality strategického plánování, řízení a efektivnější (zesilující a synergický efekt) vynakládání finančních prostředků. Zároveň představují z pohledu EU silně prosazovaný způsob implementace fondů SSR v rozvoji regionů, měst a obcí.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Základním principem uplatnění integrovaných přístupů bude **věcná** (vhodně a logicky provázané a potřebné tematické/sectorové intervence), **územní** (realizace intervencí ve vhodném, geograficky a ekonomicky spojeném území) a **časová** (realisticky připravený harmonogram a časové a věcné sladění předpokládaných intervencí) **provázanost** intervencí realizovaná na základě kvalitní **strategie** rozvoje území. Důležitým aspektem strategie rozvoje území nebude množství a obsahová šíře v nich uvedených a následně realizovaných projektů, ale splnění jejich předem definovaných cílů, tzn. celkový výsledek odpovídající potřebám daného území.

V pojetí regionálního rozvoje zahrnují integrované přístupy:

1. **Územní rozvoj - Integrované územní investice (dále jen „ITI“)** – Integrované územní investice budou zřízeny v případech, ve kterých urbánní či jiná územní strategie vyžaduje integrovaný přístup. V tomto případě budou investice možné z více než jedné prioritní osy OP a případně z více než jednoho fondu. Investice budou muset být označeny v operačním programu. K řízení integrovaných územních investic může být určen speciální zprostředkující subjekt, včetně samosprávy. Ve smyslu návrhu obecného nařízení bude vládou ČR (Strategie regionálního rozvoje ČR) stanoven seznam měst, či jiných území, ve kterých by měl být tento nástroj využit (dle návrhu SRR Metropolitní oblasti). Tento dokument v návaznosti na přípravu také navrhne orientační roční příděl podpory na tato opatření (Článek 7 Udržitelný rozvoj měst, EFRR). Návrh specifického nařízení o EFRR v čl. 7 ukládá alokovat minimálně 5 procent prostředků EFRR na národní úrovni na témata udržitelného rozvoje měst. Prostředky by měly být delegovány městům k implementaci prostřednictvím nástroje integrovaného územního rozvoje. Dle čl. 9 může z podnětu Evropské komise EFRR podporovat inovační opatření v oblasti udržitelného rozvoje měst, a to až do limitu ve výši 0,2 % celkového ročního přídělu z EFRR. Jedná se o studie a pilotní projekty za účelem určování nebo testování nových řešení problémů týkajících se udržitelného rozvoje měst. Důraz Evropské komise na využití finančních nástrojů (čl. 32 – 40) v novém programovém období odkrývá jejich potenciál pro řešení potřeb měst).
2. **Integrované plány rozvoje území (dále jen „IPRÚ“)** – jsou integrované strategické dokumenty popisující konkrétní problémy a potřeby vymezeného území, cíle a priority z nich vycházející a vzájemně provázané investiční záměry, kterými bude navržených cílů dosaženo. IPRÚ je dokumentem výrazně zaměřeným na dosažení konkrétních výsledků. Jeho financování je postaveno na zdrojích fondů SSR, ale je nezbytné doplnění i zdrojů vlastních a privátních. IPRÚ umožňuje také zapojení dalších finančních či úvěrových nástrojů.
3. **Komunitně vedený místní rozvoj (dále jen „CLLD“)** – MAS – Aplikace tohoto nástroje vychází ze současné podoby programu LEADER podporovaného z Evropského fondu pro zemědělství a rozvoj venkova. CLLD je nástroj určený pro konkrétní území, na něž se váže jeden či více tematických cílů fondů SSR. Místní rozvoj vedený komunitou může být financován z více fondů a je zacílen na lokální rozvoj a rozvoj venkova.
4. **Společný akční plán (dále jen „JAP“)** – Společný akční plán je určen pro příjemce (veřejný subjekt) se skupinou projektů z jednoho nebo více OP. Minimální objem je 10 milionů euro nebo 20 procent z OP podle toho, která částka je menší. Návrh zatím vylučuje investiční činnost a je tak určen především pro aktivity ESF.

Územní vymezení využití integrovaných přístupů

Implementace integrovaných přístupů (dále jen „IP“) a její finanční podpora/zajištění bude závislá primárně na zdrojích z fondů SSR. Z územního hlediska bude aplikována na základě typologie/kategorizace/vymezení území navržené ve SRR (tj. urbanizované oblasti, stabilizovaná území, periferní území a státem podporované regiony).

➤ **Integrované územní investice**

Budou směřovány do OP Prahy a rozšířeny prostřednictvím ITI na velké metropolitní oblasti, aby umožnily naplnění povinné minimální alokace na udržitelný rozvoj měst (5%).

➤ **Integrované plány rozvoje území**

Rozvoj regionálních sídelních aglomerací a regionálních center a jejich zázemí neboli ostatních rozvojových území (SRR ČR) a také státem podporovaných regionů bude řešen také v rámci implementace IPRÚ.

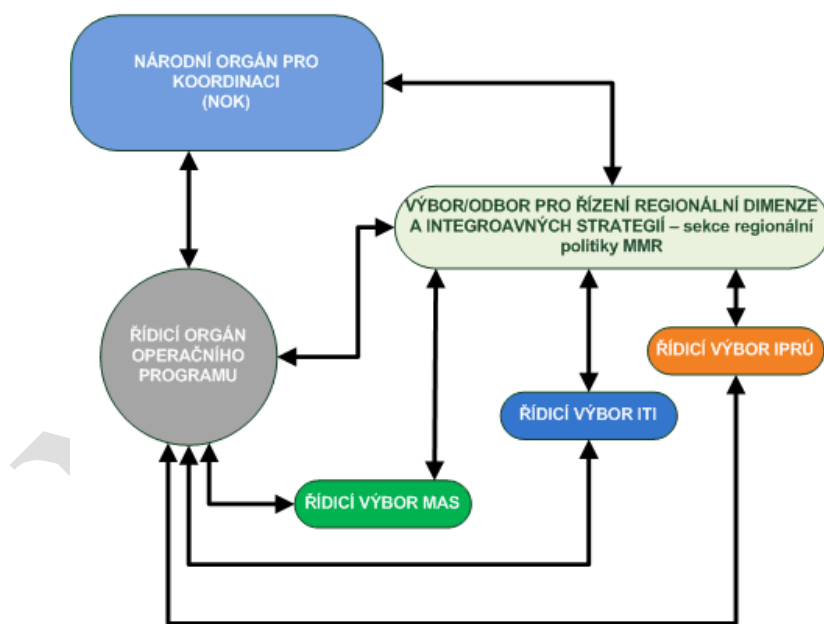
➤ **Komunitně vedený místní rozvoj (CLLD)**

CLLD bude realizován prostřednictvím Společné zemědělské politiky i ostatních fondů SSR. Regionální politika však preferuje tento nástroj pro periferní území a vybraná stabilizovaná území s hodnotou zalidnění nižší než 100 obyvatel na km² (variantně by bylo možné také využít v lokalitách postižených sociálním vyloučením, které budou vymezeny mezi státem podporovanými regiony).

➤ **Společný akční plán**

V případě, že v rámci nadcházející diskuse se najde možnost uplatnění a a bude existovat absorpční kapacita, mohl by JAP řešit plnění některých specifických cílů v rozvojových územích. Vzhledem ke skutečnosti, že nástroj neumožňuje financování infrastruktury, dá se předpokládat poměrně malý zájem státní správy či samosprávy o jeho využití. Poptávka by mohla vzejít spíše z výzkumného a vývojového sektoru soukromého charakteru ve spojení s univerzitami či řešení některých specifických problematik místních trhů práce.

ŘÍZENÍ A KOORDINACE IMPLEMENTACE INTEGROVANÝCH PŘÍSTUPŮ

Možnosti současných variantních řešení při využití integrovaných přístupů dle typu území

Typ integrovaného přístupu	Typ území navržený pro implementaci IP
ITI	Metropolitní oblasti
IPRÚ (kombinace ITI / CLLD)	Ostatní rozvojová území, státem podporované regiony,
CLLD	Periferní území a vybraná stabilizovaná území (+ státem podporované regiony)
JAP	Rozvojová území /vybrané lokality

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Pozn.: Podrobný popis implementace integrovaných přístupů bude zahrnut v Metodickém pokynu pro využití integrovaných přístupů v regionálním rozvoji

3. TEMATICKÝ PŘÍSTUP

Tematický přístup může být konkrétně uplatněn v rámci struktury OP následujícím způsobem:

- a. Definováním konkrétní (prioritní) osy, investiční priority a popisu podporovaných opatření, ve kterých bude aplikován územní přístup.
- b. Stanovením příspěvku k integrovanému přístupu – určení nástrojů a mechanismů (popřípadě objemu finančních zdrojů) na celostátní a regionální úrovni, které zajistí koordinaci mezi fondy SSR a dalšími (finančními) nástroji
- c. Zastoupením regionálních aktérů mezi hlavní cílové skupiny nebo mezi příjemce podpory – možnosti zastoupení (např. v monitorovacím výboru, v modelu řízení, v němž ÚSC plní roli zprostředkujícího subjektu), částečné zastoupení (v paritě odpovídající podílu potenciálních uživatelů zdrojů programu nebo povaze a intenzitě územních dopadů realizace akcí).
- d. Modifikací hodnotících kritérií – (např. specifikace RD jako jednoho z hodnotících kritérií pro výběr konkrétních projektů, specifikace požadavků pro podmínky a postavení regionálních aktérů).

Pro fungování výše uvedené struktury je třeba realizovat následující kroky:

- nastavení takových postupů, které umožní promítnout regionální dimenzi do všech relevantních OP (stanovit aktivity určené k realizaci na regionální úrovni) a čerpat finanční prostředky z jejich jednotlivých (prioritních) os na realizaci strategií pro Integrované územní investice, Integrované plány rozvoje území a místního rozvoje;
- nastavení systému koordinace specifických výzev jednotlivých OP pro realizaci výše zmíněných strategií;
- příprava mechanismu průběžného sledování skutečných výsledků, jejich vyhodnocování a metoda návrhů případných změn systému;
- zpracování metodických příruček popisující implementaci regionální dimenze a integrovaných přístupů.

4.1.3 ZAMĚŘENÍ PODPORY VE STÁTEM PODPOROVANÝCH REGIONECH

Vymezení regionů je založené na diferencované aplikaci regionální dimenze s účelem koncentrace všech dostupných finančních prostředků a určení integrovaného zaměření podpory s cílem snížení nežádoucích regionálních disparit (především zvýšit zaměstnanost, ekonomickou a sociální úroveň regionů).

Finanční zdroje určené na podporu rozvoje vymezených regionů budou tvořit z hlediska významnosti:

1. **Prostředky z fondů SSR – výčet bude doplněn**
2. **Státní programy podpory regionálního rozvoje**
3. **Sektorové programy a**
4. **Krajské rozvojové programy**

Ad 1) **Prostředky z fondů SSR**

V rámci prostředků z fondů SSR budou vymezené regiony podporovány následujícím způsobem:

- Vyčleněním specifických potřeb/prostoru v rámci podpůrných nástrojů regionálně zaměřeného programu a tematických programů (priorita/intervence/ pro vymezené regiony)
- Modifikace hodnotících kritérií programů zvýhodňující vymezené regiony

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

- zohledněním míry intenzity podpory v rámci vybraných opatření v programech SSR
- Aplikací vhodného typu nástrojů integrovaných přístupů (ve vybraných OP), které budou představovat nutnou podmínku pro získání podpory.

AD 2) bude doplněno

AD 3) bude doplněno

AD 4) Krajské rozvojové programy

4.2 INSTITUCIONÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

Role hlavních aktérů zabezpečujících SRR

Ministerstvo pro místní rozvoj

Institucionální a organizační zabezpečení realizace Strategie regionálního rozvoje ČR a regionální politiky je rámcově vymezeno zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Celkovou odpovědnost za řízení a realizaci SRR nese v souladu s výše uvedenými zákony **MMR** jako ústřední orgán státní správy ve věcech regionální politiky a koordinátor činnosti dotčených správních úřadů, jenž zabezpečuje mj. i mezinárodní spolupráci na úseku podpory regionálního rozvoje a spolupráci s Evropskou unií v oblasti hospodářské, sociální a územní soudržnosti. Zároveň MMR koordinuje věcné náplně nástrojů pomoci a související vypracování programových dokumentů, realizaci programů a vyhodnocování průběhu jejich plnění.

V rámci realizace SRR se činnost MMR obecně zaměří na následující úkoly:

- koordinaci přípravy sektorových strategických dokumentů ve vazbě na regionální rozvoj a na politiku HSÚS (tj. příprava programových dokumentů realizovaných z fondů SSR),
- řízení realizace SRR jako celku a koordinaci naplňování cílů, priorit a opatření SRR v působnosti jednotlivých gestorů. S tím věcně souvisí realizace programů fondů SSR a národních programů v gesci resortu, které naplňují cíle SRR, včetně vlastní odvětvové působnosti (podpora rozvoje bydlení, územní plánování, atp.),
- začlenění formálních a obsahových (programových a instrumentálních) aspektů SRR 2014+ do metodických materiálů pro tvorbu strategií veřejných služeb zabezpečovaných obcemi a kraji, využívání těchto přístupů i při navazujícím poradenství,
- spolupráce s kraji při realizaci SRR; ve vztahu k působnostem ústředních správních úřadů, krajů a obcí iniciuje opatření pro realizaci priorit a opatření SRR.
- podpora krajských a místních orgánů při realizaci SRR, poskytování informačního zázemí, šíření poznatků, znalostí a zkušeností včetně vzdělávací role, napomáhá zapojování územních samosprávných celků do evropských regionálních struktur,
- monitoring a vyhodnocování plnění SRR dle vládou schválených úkolů a indikátorů,
- využívání podkladů spojených s realizací fondů SSR (zejména ve vztahu k řízení a koordinaci regionální a urbánní dimenze) a s navazujícím monitoringem pro souběžné vyhodnocování cílů, priorit a opatření SRR 2014+,
- vyhodnocování dopadů vnějších politik, koncepcí a právních předpisů ČR a EU na naplňování cílů, priorit a opatření SRR 2014+ (s tím souvisí i činnost spojená s následnými korekcemi vyhodnocených výsledků),
- aktualizace analýzy sociálně ekonomického vývoje regionů ČR a s nimi spojených disparit, pravidelné hodnocení a predikce vybraných souvislostí vývoje v regionech v souladu se zaměřením a cíli SRR 2014+.

Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020

Ostatní ministerstva

Podpora regionálního rozvoje má průřezový charakter. Většina ministerstev se svými nástroji dotýká problematiky regionálního rozvoje a působí na rozvoj jednotlivých územních celků.

K zabezpečení realizace SRR budou příslušná ministerstva a jimi spravované organizace v jejich působnosti:

- plnit úkoly jako gestoři či spolugestoři vybraných opatření (podílet se na vyhodnocování),
- zapracovávat do resortních politik a koncepcí a strategií regionální přístupy s ohledem na potřebu plnění stanovených cílů SRR a následně zajišťovat jejich realizaci,
- poskytovat součinnost a spolupracovat (napříč úrovněmi veřejné správy) při realizaci a vyhodnocování plnění cílů SRR a regionálních rozdílů (tj. poskytovat výsledky analýz regionálních rozdílů z pohledu příslušných odvětví),
- v resortních programech aplikovat regionální diferenciaci intervencí s cílem zmenšit regionální disparity a posílit rozvojový potenciál státem podporovaných regionů.
- na žádost kraje spolupracují při přípravě strategie rozvoje jeho územního obvodu

Kraje a obce

Samosprávné orgány krajů jsou základním článkem politiky regionálního rozvoje na krajské úrovni.

Kraj v rámci své samostatné působnosti dle zákona o podpoře regionálního rozvoje.

- provádí analýzu, sledování a hodnocení úrovně rozvoje svého územního obvodu a jeho částí (dle schválených pravidel volenými orgány kraje) a schvaluje program rozvoje územního obvodu kraje (dále jen „PRK“),
- podporuje rozvoj regionů vymezených v programu rozvoje územního obvodu kraje podle svých konkrétních potřeb s ohledem na vyvážený rozvoj svého územního obvodu,
- podporuje rozvoj a poskytuje dotace a půjčky obcím a jiným právnickým osobám působícím v obvodu kraje,
- zajišťuje přípravu, realizaci a kontrolu plnění regionálních podpůrných programů,
- provádí kontrolu a hodnocení účinnosti projektů realizovaných v rámci PRK.
-

SRR v souladu s ustanovením § 5 zákona o podpoře regionálního rozvoje poskytuje krajům doporučení pro zaměření rozvoje odvětví spadajících do jejich působnosti, konkrétně

- při pořizování PRK (pro něž bude SRR tvořit výchozí rámcový dokument),
- pro vymezení regionů v PRK a pro oblasti na něž je podpora zaměřena (v souladu se SRR),
- pro spolupráci při plnění celostátních úkolů podpory regionálního rozvoje.

Doplnit roli obcí

Koordinační a řídicí orgány

Vzhledem k provázanosti regionální politiky s politikou HSÚS a k návaznostem SRR na podpůrné nástroje fondů EU bude klíčová **úloha orgánů, výborů a subjektů, které se budou podílet na realizaci politiky HSÚS v kontextu regionálního rozvoje:**

(Bude upřesněno po schválení systému implementace programovacího období 2014–2020)

NOK (Národní orgán pro koordinaci)

Nok plní úlohu centrálního metodického a koordinačního orgánu pro implementaci programů

spolufinancovaných z fondů SSR v ČR.

Rada pro fondy SSR – bude se jednat se o neresortní orgán, jehož hlavním úkolem bude řešit nastavení synergií mezi fondy SSR. Bude fungovat v rámci několika fází (příprava a realizace programového období 2014 – 2020)

Monitorovací výbor

Úkolem výboru je monitorovat provádění programu. Členy monitorovacího výboru jsou zástupci řídicích orgánů, zprostředkujících subjektů a partnerů (odborní ministerstva, partnerská ministerstva, kraje, obce, nestátní neziskové organizace apod.).

Řídící orgán

Řídící orgán nese nejvyšší odpovědnost za realizaci operačního programu. Pro každý operační program je určen jeden řídicí orgán, který sleduje, zda jsou dodržovány zásady operačních programů a zda je pomoc z fondů EU poskytována správně a efektivně. V ČR jsou řídicími orgány příslušná ministerstva nebo regionální rady.

Zprostředkující subjekt

Zprostředkující subjekt je veřejný nebo soukromý subjekt, který jedná v odpovědnosti Řídících orgánů nebo provádí jejich jménem činnosti týkající se konečných příjemců. V praxi se stává partnerem předkladatelů projektových žádostí v rámci konkrétního operačního programu (zejména při komunikaci ohledně výběru a následné realizace projektu).

4.3 STRUKTURA REALIZACE SRR

Realizace strategie je rozdělena do 9 priorit zahrnujících

- I. ROZVOJ URBANIZOVANÝCH OBLASTÍ
- II. ROZVOJ KLÍČOVÉ INFRASTRUKTURY NADREGIONÁLNÍHO VÝZNAMU
- III. ZKVALITNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PROSTŘEDÍ URBANIZOVANÝCH OBLASTÍ
- IV. VYVÁŽENÝ ROZVOJ STABILIZOVANÝCH ÚZEMÍ
- V. OŽIVENÍ PERIFERNÍCH OBLASTÍ
- VI. OBNOVA A VYUŽÍVÁNÍ KRAJINNÉHO POTENCIÁLU V REGIONECH
- VII. PREVENCI VZNIKU PŘÍRODNÍCH POHROM A ŘEŠENÍ JEJICH DOPADŮ
- VIII. ZKVALITNĚNÍ INSTITUCIONÁLNÍHO RÁMCE PRO ROZVOJ REGIONŮ
- IX. PODPORU SPOLUPRÁCE NA MÍSTNÍ A REGIONÁLNÍ ÚROVNI

Výše zmíněné priority byly rozpracovány do 29 opatření a k nim doplněno organizační zabezpečení (tzn. gestor, spolupráce), hlavní nástroje podpory, forma a zdroje financování (viz tab. 6: Struktura realizace SRR).

Tab. 6: Struktura realizace SRR

Uvedené zkratky jsou vysvětleny pod tabulkou a níže v textu. Vysvětlení užitých pojmů je zařazeno v následující podkapitole.

PRIORITY	OPATŘENÍ	GESTOR/ SPOLUGESTOR/SPOLUPRÁCE	PŘEDPOKLÁDANÉ HLAVNÍ NÁSTROJE PODPORY – BUDE DOPLNĚNO	ZABEZPEČENÍ BUDE DOPLNĚNO	PROGRAM EU (FOND EU)
P.1 Rozvoj urbanizovaných oblastí	1.1 Podpora transferu znalostí mezi výzkumným a podnikatelským sektorem	MPO MŠMT RVVV, HK, kraje			* (ERDF, ESF)
	1.2 Rozvoj univerzit a výzkumných institucí	MŠMT výzkumné instituce, vysoké školy, HK, kraje			* (ERDF, ESF)
	1.3 Podpora integrace dopravních systémů	MD MPO kraje, obce			* (ERDF)
	1.4 Rozšíření a zkvalitnění infrastruktury	MD MMR, MŽP kraje, obce			* (ERDF)
	1.5 Adaptabilita trhu práce	MŠMT MPSV kraje, ÚP			* (ESF)
P.2 Rozvoj klíčové infrastruktury nadregionálního významu	2.1 Modernizace silniční infrastruktury	MD RSD, kraje			* (CF)
	2.2 Modernizace železniční sítě	MD SŽDC, kraje			* (CF)
P.3 Zkvalitnění sociálního prostředí urbanizovaných oblastí	3.X Podpora integrace sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených skupin obyvatelstva	ASZ MPSV Úřad vlády, podnikatelé NNC, kraje			* (ERDF, ESF, EAFRD)
	3.1 Zvýšení kvality a vybavenosti veřejných služeb v regionech	MZ, MPSV, MŠMT kraje obce			* (ERDF, ESF)
	3.2 Rozvoj a zlepšování podmínek pro volnočasové aktivity obyvatel a pro využití kulturního potenciálu	MK, MŠMT kraje obce, NNC			* (ERDF, ESF)
	3.3 Podpora bydlení pro specifické skupiny obyvatel	MMR obce, SFRB			* (ERDF)

Komentář [*1]: určit gestora

Komentář [*2]: určit gestora

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

PRIORITY	OPATŘENÍ	GESTOR/ SPOLUGESTOR/SPOLUPRÁCE	PŘEDPOKLÁDANÉ HLAVNÍ NÁSTROJE PODPORY – BUDE DOPLNĚNO	ZABEZPEČENÍ BUDE DOPLNĚNO	PROGRAM EU (FOND EU)
P.4 Vyvážený rozvoj stabilizovaných území	4.1 Zajištění odpovídající kapacity sociální infrastruktury	MPSV MZ, MŠMT, MZE, kraje obce			* (ERDF, EAFRD, ESF)
	4.2 Zlepšení vnitřní a vnější obslužnosti území	MD kraje obce			* (ERDF)
	4.3 Podpora inovací v podnikání	MPO CzechInvest			* (ERDF)
P.5 Oživení periferních oblastí	5.1 Podpora rozvoje lokální ekonomiky	MMR MPO, MZE, kraje CzechInvest, kraje, obce, podnikatelé			* (ERDF, EAFRD)
	5.2 Podpora zvýšení kvality pracovní síly	MPSV MK, MŠMT, kraje ASZ, UP, obce			* (ESF, EAFRD)
	5.3 Zajištění základních služeb a obslužnosti	MPSV MZ, MD, kraje ASZ			* (ERDF)
P.6 Obnova a využívání krajinného potenciálu v regionech	6.1 Revitalizace brownfields, starých ekologických zátěží a území po bývalé těžbě nerostných surovin	MMR MŽP, MPO, CzechInvest, kraje, obce			* (ERDF)
	6.2 Podpora inovativních technologií v oblasti odpadového hospodářství	MŽP MZE, obce, podnikatelé			* (ERDF, EAFRD)
	6.3 Využívání obnovitelných zdrojů energie ve vazbě na místní podmínky	MŽP MPO, MZE obce, ERU			* (ERDF, EAFRD)
	6.4 Omezování negativních vlivů dopravy (hluk, prach atd.) na obyvatelstvo a na krajinu	MD MŽP RSD, kraje			*

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

PRIORITY	OPATŘENÍ	GESTOR/ SPOLUGESTOR/SPOLUPRÁCE	PŘEDPOKLÁDANÉ HLAVNÍ NÁSTROJE PODPORY – BUDE DOPLNĚNO	ZABEZPEČENÍ BUDE DOPLNĚNO	PROGRAM EU (FOND EU)
P.7 Prevence vzniku přírodních pohrom a řešení jejich dopadů	7.1 Podpora ekologické stability krajiny a ochrana přírodních zdrojů	MZE MŽP, kraje AOPK, obce, AK			* (EAFRD)
	7.2 Posílení preventivních opatření proti vzniku přírodních pohrom	MZE MŽP, MMR, kraje správy povodí, obce			* (EAFRD)
	7.3 Obnova území po vzniku živelních pohrom	MMR kraje, kraje, obce			*
P.8 Zkvalitnění institucionálního rámce pro rozvoj regionů	8.1 Zkvalitňování administrativních kapacit veřejné správy	MMR MV, kraje obce			* (ESF)
	8.2 Zkvalitnění systémového rámce podpory regionálního a místního rozvoje	MMR kraje ASZ			* (ESF)
	8.3 Informační a komunikační podpora fungování územní veřejné správy	MV kraje, obce			* (ESF)
P.9 Podpora spolupráce na místní a regionální úrovni	9.1 Posílení strategických a koncepčních přístupů k místnímu a regionálnímu rozvoji	MMR MŽP, kraje, obce, DSO			* (ESF)
	9.2 Podpora meziobecní a regionální spolupráce	MMR MZE kraje, obce, DSO, MAS, podnikatelé, NNC			* (EAFRD, ERDF)

* Bude konkretizováno po schválení návrhu Dohody o partnerství pro programové období 2014–2020.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Použité zkratky v daném sloupci tabulky:

Gestor/spolugestor/spolupráce: ASZRL – Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách, ERÚ – Energetický regulační úřad, MD – Ministerstvo dopravy, MK – Ministerstvo kultury, MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj, MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu, MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí, MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, MV – Ministerstvo vnitra, MZ – Ministerstvo zdravotnictví, Mze – Ministerstvo zemědělství, MŽP – Ministerstvo životního prostředí

AK – Agrární komora, AOPK – Agentura ochrany přírody a krajiny, DSO – Dobrovolný svazek obcí, HK – Hospodářská komora ČR, MAS – Místní akční skupina, NNO – Nestátní nezisková organizace, RVVV – Rada vlády pro výzkum a vývoj, ŘSD – Ředitelství silnic a dálnic, SFRB – Státní fond pro rozvoj bydlení, SŽDC – Správa železniční dopravní cesty, ÚP – Úřad práce

Hlavní nástroje podpory: CLLD – Community-led local development (Místní rozvoj vedený komunitami), GG – Globální grant, IPRÚ – Integrovaný plán rozvoje území, ITI – Integrated Territorial Investment (Integrovaná územní investice), KPÚ – Komplexní pozemkové úpravy, PPP – Public-Private-Partnership (Partnerství veřejného a soukromého sektoru)

Zdroj financování podpory: NN – Nadnárodní úroveň, NR – Národní úroveň, RG – Regionální úroveň

Program EU (fond EU): CF – Cohesion Fund (Fond soudržnosti), EAFRD – European Agricultural Fund for Rural Development (Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova), ERDF – European Regional Development Fund (Evropský fond pro regionální rozvoj), ESF – European Social Fund (Evropský sociální fond), EMFF – European Maritime and Fisheries Fund (Evropský námořní a rybářský fond)

4.4 NÁSTROJE A MECHANISMY PODPORY REALIZACE SRR

Nástroje a mechanismy pro realizaci SRR lze obecně pro jednotlivé úrovně veřejné správy rozdělit na **programové/koncepční dokumenty, rozvojové programy, specifické přístupy a mechanismy.**

Zejména jde o

- administrativní a legislativní nástroje představující základní rámec pro fungování podpory regionálního rozvoje,
- vymezení problémových regionů (dle zákona o podpoře regionálního rozvoje),
- řízení regionální dimenze
 - koordinace, usměrňování a řízení rozvojových aktivit v oblasti regionálního rozvoje napříč sektorovými politikami,
 - využití integrovaných přístupů pro podporu regionálního rozvoje,
- institucionální a další nástroje posilující předpoklady pro společnou realizaci rozvojových aktivit a pro provázané řešení problémů rozvoje regionů (např. MA 21, meziobecní, meziregionální a další spolupráce, různé formy partnerství).

Finanční zajištění

K podpoře regionálního rozvoje ČR budou aplikovány **finanční nástroje** poskytované ve formě:

- nenávratné účelové podpory – dotace,
- návratné úvěrové/finanční nástroje – (úvěry, půjčky, fondy rizikového kapitálu, produkty finančního inženýrství, apod.).

Zdroje financování lze rozlišovat podle územní úrovně:

- **NADNÁRODNÍ/PŘESHraniční**
 - finanční prostředky na úrovni Unie (spravované přímo nebo nepřímo Evropskou komisí),
 - *specifické návratné finanční zdroje – např. JASPERS, JEREMIE, JESSICA a JASMINE,*
 - *švýcarské nebo norské fondy a další obdobné zdroje poskytované nečlenskými zeměmi EU,*
- **NÁRODNÍ** – FINANČNÍ prostředky zejména ze státního rozpočtu a mimorozpočtových fondů (např. národní programy a zdroje vyčleněné na úrovni jednotlivých ministerstev),
- **REGIONÁLNÍ** – FINANČNÍ prostředky z této úrovně jsou nejčastěji vynakládány na rozvojové projekty vlastní nebo jiných regionálních aktérů (např. pomocí krajských grantových schémat či obecních dotačních programů),
- **JINÉ** – soukromé prostředky (např. v rámci spolupráce s veřejným subjektem – tzv. PPP).

Na jednotlivých úrovních veřejné správy se mohou výše uvedené zdroje aplikovat v různé míře a ve vzájemných kombinacích, umožní-li to příslušná pravidla platná pro jejich využívání.

Programové zabezpečení regionálního rozvoje vyžaduje respektování principů regionální politiky i politiky HSÚS. V rámci ČR jsou vypracovávány strategické a programové dokumenty především na úrovni státu a krajů.

Strategické a programové dokumenty zpracovávané na úrovni státu tvoří:

- *Národní program reforem ČR 2010–2012* – představuje plán reforem zaměřených na plnění cílů Strategie Evropa 2020, kterou si stanovily státy Evropské unie nad rámec

Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020

unijních kompetencí v oblasti dobrovolné koordinace hospodářských politik ve spolupráci s Evropskou komisí.

- *Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti* – hlavním cílem je posunout ČR do 10 let mezi 20 nejvíce konkurenceschopných zemí světa. Dokument posuzuje konkurenceschopnost ČR z hlediska 9 pilířů významných z pohledu konkurenceschopnosti. Hlavními pilíři jsou efektivní instituce, kvalitní infrastruktura a ekonomika poháněná inovacemi.
- *Strategie regionálního rozvoje ČR* – základní strategický dokument pro podporu regionálního rozvoje na vymezené období. Obsahuje zejména analýzu stavu regionálního rozvoje, charakteristiku slabých a silných stránek v rozvoji regionů, strategické cíle regionálního rozvoje v ČR, vymezení státem podporovaných regionů a doporučení dotčeným ústředním správním orgánům a krajům pro zaměření rozvoje odvětví spadajících do působnosti jednotlivých ministerstev.
- *Strategický rámec udržitelného rozvoje* - představuje konsensuální rámec pro zpracování dalších materiálů koncepčního charakteru (sektorových politik či akčních programů) a představuje východisko pro strategické rozhodování v rámci jednotlivých resortů i pro meziresortní spolupráci a spolupráci se zájmovými skupinami.
- *Politika územního rozvoje ČR 2008* – nástroj územního plánování, který slouží zejména pro koordinaci územního rozvoje na celostátní úrovni a pro koordinaci územně plánovací činnosti krajů. Dokument určuje požadavky na konkretizaci úkolů územního plánování v republikových, mezinárodních, nadregionálních a přeshraničních souvislostech, určuje strategii a základní podmínky pro naplňování těchto úkolů a stanovuje republikové priority územního plánování pro zajištění udržitelného rozvoje území.
- *Program rozvoje venkova* – nástroj k uplatnění Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova v podmínkách ČR, blíže specifikuje strategie v jednotlivých osách stanovených Národním strategickým plánem rozvoje venkova do prováděcí úrovně a zajišťuje tak jeho efektivní realizaci.
- *Dohoda o partnerství* – dokument určující na základě Společného strategického rámce investiční priority, přidělování vnitrostátních prostředků a prostředků z rozpočtu EU na prioritní oblasti a programy a obsahující dohodnuté podmínky a cíle pro jejich dosažení.
- *Dlouhodobé koncepce* – základní dlouhodobé koncepční dokumenty zaměřené na rozvoj různých odvětví národního hospodářství.

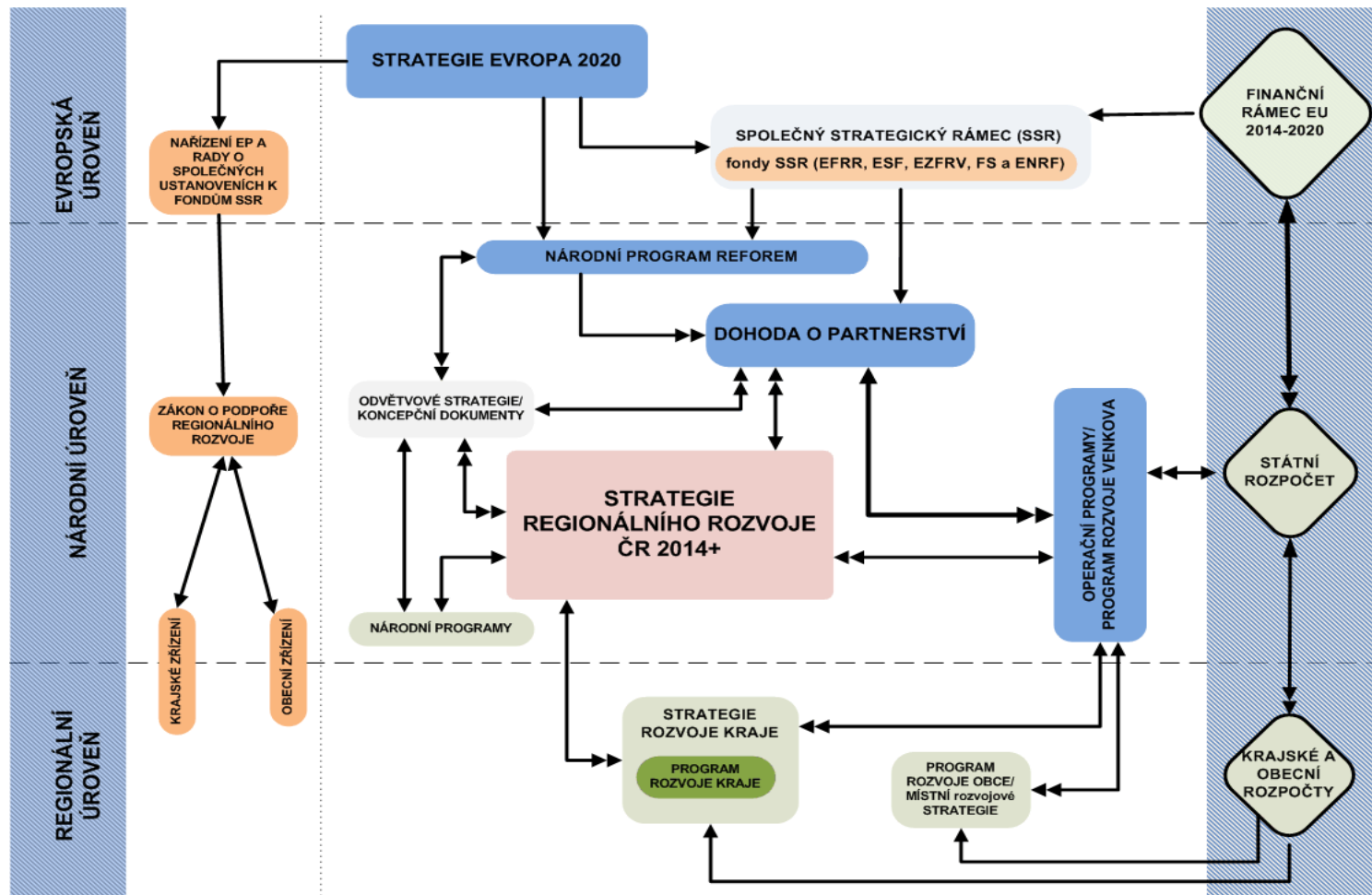
Strategické a programové dokumenty zpracovávané na úrovni kraje tvoří:

- *Strategie rozvoje kraje* jako základní strategický rozvojový dokument (spíše dlouhodobé povahy), který definuje hlavní rozvojové směry v obvodu kraje orientuje další rozvoj kraje v daném období (formuluje strategické cíle kraje a specifikuje opatření k jejich naplnění).
- *Program rozvoje územního obvodu kraje (dále jen „PRK“)* – obsahuje zejména analýzu hospodářského a sociálního rozvoje územního obvodu kraje, charakteristiku slabých a silných stránek jeho jednotlivých částí a hlavní směry rozvoje. Dokument rovněž vymezuje regiony, jejichž rozvoj je třeba podporovat s ohledem na vyvážený rozvoj kraje a zároveň konkretizuje strategické cíle a rozvojové aktivity kraje ve formě konkrétních opatření.

Navazující strategické a programové dokumenty na úrovni EU

- **Společný strategický rámec (SSR)** rozpracovávající úkoly a cíle dokumentu *Strategie Evropa 2020* do podoby investičních priorit financovatelných v rámci Fondu soudržnosti, Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu, Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a Evropského námořního a rybářského fondu
- **Evropa 2020** – jedná se o hlavní (zastřešující) strategický dokument EU, který v rámci sloganu „inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění“ nastiňuje podobu „evropského sociálně tržního hospodářství pro 21. století“ a definuje tři hlavní ideály, kterých by měla EU dosáhnout do roku 2020 v oblasti znalostí a inovací, udržitelného růstu a růstu podporujícího začlenění.

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

4.5 SYSTÉM MONITORINGU A VYHODNOCOVÁNÍ PLNĚNÍ

4.5.1 SYSTÉM MONITORINGU

Monitoring zajišťuje sledování a hodnocení stavu plnění a míry úspěšnosti SRR a zároveň představuje základní podklad pro řízení a rozhodování v oblasti regionálního rozvoje mj. v zájmu včasné identifikace problémů a prevence rizik.

Za monitorování jsou odpovědné jednotlivé úrovně (aktéři) regionálního rozvoje, za celkovou koordinaci a vypracování souhrnné zprávy o plnění SRR **Ministerstvo pro místní rozvoj** v úzké součinnosti s příslušnými dotčenými ministerstvy, ČSÚ, kraji a obcemi dalšími relevantními partnery.

Pro sledování ukazatelů vypovídajících o plnění priorit a opatření SRR se využije zejména **monitorovacího systému MS 2014+ a soustavy indikátorů určených pro programové období 2014–2020** politiky HSÚS (tj. Společné indikátory EK a Specifické indikátory). Pro opatření, jež *nebudou realizována v rámci politiky HSÚS*, budou užity samostatné indikátory mimo zmíněnou soustavu.

Zvolené indikátory pro priority a opatření obsahují tam, kde je to možné, kvantifikaci, tj. stanovení současné a cílové hodnoty. S ohledem na vývojovou setrvačnost a potřebné ponechání prostoru pro praktické uplatnění navržených opatření se za cílové hodnoty budou považovat skutečnosti roku 2022.

S výsledky monitorování a hodnocení budou pravidelně seznamováni všichni aktéři regionální politiky, zejména vláda, ministerstva, kraje, obce a další instituce zapojené do realizace regionální politiky.

Účelem monitoringu SRR je zejména:

- A) SLEDOVÁNÍ AKTUÁLNÍHO STAVU IMPLEMENTACE SRR
- B) PRAVIDELNÉ ROČNÍ ANALYZOVÁNÍ REGIONÁLNÍCH ROZDÍLŮ

AD A) SLEDOVÁNÍ AKTUÁLNÍHO STAVU IMPLEMENTACE SRR

Cílem sledování aktuálního stavu implementace SRR je:

- monitorování a hodnocení plnění navržených priorit a opatření v oblasti regionálního rozvoje ČR v působnosti příslušných subjektů implementační struktury
- získávání podkladů pro přípravu a realizaci opatření určených pro zvýšení efektivity implementace SRR.

Sledované ukazatele:

Vzhledem k předpokladu, že SRR bude realizována z největší části prostřednictvím fondů SSR, data budou získávána primárně **z monitorovacího systému určeného pro realizaci fondů SSR v období 2014–2020**. Sekundární zdroje dat budou představovat zejména data poskytovaná ČSÚ, orgány ústřední státní správy a kraji, popř. dalšími relevantními subjekty.

Navrženým opatření ve SRR jsou přiřazeny indikátory výsledku a výstupu²⁵ z Národního číselníku indikátorů (dále jen „NČI“). Přehled indikátorů obsahující územní úroveň sledování, měrnou jednotku, zdroj dat, výchozí a cílovou hodnotu je uveden v příloze č. XXX (**Bude aktualizováno dle nového NČI!**)

²⁵ **Indikátory výstupu** charakterizují činnost. Podávají informace o výstupech jednotlivých akcí/projektů v rámci programu (kvantifikace na úrovni opatření). Jsou zpravidla vyjadřovány ve fyzikálních nebo peněžních jednotkách.

Indikátory výsledku mají vazbu na bezprostřední - přímý a okamžitý přínos daného programu. Zabezpečují například informaci o změnách v chování, změnách výrobních kapacit, nebo vývoji produkce u příjemců pomoci. Indikátory lze vyjadřovat spíše v naturálních (fyzikálních) jednotkách nebo v peněžních jednotkách (např. vliv na zdroje soukromého sektoru, snížení dopravních nákladů apod.).

Způsoby využití výsledků sledování:

Údaje o vývoji/plnění indikátorů výsledku/výstupu poskytuje pravidelně (průběžně) řídicí orgán operačního programu do MS2014+. MMR získané informace pravidelně agreguje a zpracovává čtvrtletně ve zprávě souhrnné vyhodnocení, jež se zaměřuje na sledování efektivnosti fungování operačních/rozvojových programů a mechanismů strukturálních nástrojů.

Ze získaných výsledků obsažených ve zprávě bude možné odvodit potřebnost a požadavky pro přípravu a realizaci opatření vedoucí ke zvýšení efektivnosti fungování operačních/rozvojových programů a mechanismů strukturálních nástrojů (včasná identifikace případných problémů a předejití rizikům, návrhy na změnu zaměření opatření, atp.).

Zprávu MMR následně předloží (alter.):

- vládě pro informaci členům vlády,
- dotčených subjektům zahrnutým v implementaci SRR,
- NOKu.

AD B) PRAVIDELNÉ ROČNÍ ANALYZOVÁNÍ REGIONÁLNÍCH ROZDÍLŮ

Zvláštní část systému monitoringu bude představovat pravidelné roční analyzování regionálních rozdílů v kontextu regionální politiky ČR, které vyústí do predikce základních souvislostí ve vývoji regionů a formulování návrhů opatření regionální politiky směřujících ke snižování regionálních disparit a k podpoře ekonomického růstu regionů.

Sledované ukazatele:

Sledování bude prováděno v návaznosti na sledování aktuálního stavu implementace s využitím indikátorů kontextových, které umožní porovnávat regionální rozdíly nejen uvnitř ČR, ale i v mezinárodních souvislostech. Zvláštní část bude tvořit sledování vývoje úrovně regionů vymezených v SRR.

Periodicita sledování:

Základní analýza vývoje diferenciací regionů se provádí ročně na základě vybraných základních socioekonomických indikátorů (viz kap. 4.5.2) charakterizujících diferencované dopady ekonomického a sociálního vývoje do jednotlivých regionů a bude publikována na webových stránkách MMR.

Výstupy sledování ad a) a ad b) budou zároveň sloužit jako podklad pro zprávu o uplatňování SRR, kterou zpracovává MMR ve spolupráci s relevantními partnery každé 3 (4) roky a pro aktualizaci (dle potřeby) vymezených regionů ve SRR dle kapitoly č. XX. Ta bude obsahovat

- souborné vyhodnocení úrovně a kvality plnění SRR

a dále podle konkrétních potřeb zejména

- návrhy dílčích korekčních opatření, případně
- návrhy pro aktualizaci SRR

4.5.2 INDIKÁTORY

Pro sledování pokroku v regionálním rozvoji ČR a ve snižování regionálních rozdílů budou s roční periodicitou vyhodnocovány dvě skupiny ukazatelů, pokrývající ekonomickou a sociální oblast.

Vedle sledování vývoje na úrovni krajů ČR se analýzy vývojových trendů soustředí zejména na situaci ve správních obvodech ORP.

Indikátory pro sledování regionálních rozdílů

	<i>Kraj</i>	<i>ORP</i>
Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele	x	x
Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele	x	x
Hrubá přidaná hodnota na 1 obyvatele	x	x
Míra ekonomické aktivity obyvatel	x	x
Průměrná produktivita práce na EAO	x	x
Daňová výtěžnost obcí na 1 obyvatele	x	x
Zadluženost obcí na 1 obyvatele	x	x
Obecná míra nezaměstnanosti (podle ILO)	x	x
Míra dlouhodobé nezaměstnanosti	x	x
Míra registrované nezaměstnanosti	x	x
Index závislosti II	x	x
Dávky hmotné nouze	x	x
Intenzita dávek hmotné nouze na 1000 obyvatel 15/64	x	x
Intenzita migračního salda na 1000 obyvatel	x	x

Pro hodnocení situace ve státem podporovaných regionech, resp. pro jejich vymezení se použijí vybrané ukazatele z ekonomické a sociální oblasti. Pro reflexi situace v sociálně vyloučených lokalitách a pro hodnocení potenciálu sociálního vyloučení budou využity i specifické ukazatele z této oblasti.

Revize státem podporovaných regionů se předpokládá nejdříve v polovině programového období, tj. v roce 2017.

Indikátory pro sledování vývoje vymezených regionů

	<i>Stav k 2011</i>	<i>Cílová hodnota</i>	<i>Změna</i>
Hrubý domácí produkt (na 1 obyvatele)			
Zadluženost ORP na 1 obyvatele			
Dávky hmotné nouze			
Počet vyplacených dávek/počtu obyvatel 15-64 let			
Saldo migrace na 1000 obyvatel			
Míra dlouhodobé nezaměstnanosti			
Obecná míra nezaměstnanosti (ILO)			
Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyloučených lokalit v kraji			
počet obcí s POÚ v rámci ORP s výskytem sociálně vyloučených lokalit			

Charakteristika jednotlivých ukazatelů:

Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele

Ukazatel HDP za ORP je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období. Ukazatel spočten produkční metodou. Pro dílčí agregaci z úrovně obcí na SO ORP se použily údaje o počtu zaměstnanců.

Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele

Ukazatel ČDDD na obyvatele (na člena domácnosti) je peněžním vyjádřením částky, kterou mohou domácnosti věnovat na konečnou spotřebu, na úspory finančních aktiv a na akumulaci hmotných i nehmotných aktiv. Ukazatel do velké míry naznačuje úroveň materiálního bohatství domácností trvale bydlících v jednotlivých regionech.

Hrubá přidaná hodnota na 1 obyvatele

Ukazatel HPH je peněžním vyjádřením celkového produktu, vytvořeného v daném období.

Míra ekonomické aktivity obyvatel

Ukazatel EAO vyjadřuje podíl ekonomicky aktivních obyvatel na celkovém počtu obyvatel.

Průměrná produktivita práce EAO

Ukazatel vyjadřuje efektivnost, s jakou vytváří ekonomicky aktivní obyvatelstvo regionální produkt.

Daňová výtěžnost obcí na 1 obyvatele

Ukazatel reflektuje celkové daňové příjmy obce vztahené na počet obyvatel.

Zadluženost obcí na 1 obyvatele

Ukazatel je komplementární k daňové výtěžnosti a reflektuje hodnotu dluhu vykázanou podle metodiky využívané pro potřeby Státního závěrečného účtu. Údaje zahrnují dluh obcí a jimi zřizovaných příspěvkových organizací (nekonsolidovaný).

Obecná míra nezaměstnanosti (podle ILO)

Ukazatel počtu nezaměstnaných osob podle metodiky Mezinárodní organizace práce (ILO)

Míra dlouhodobé nezaměstnanosti

Ukazatel míry dlouhodobé nezaměstnanosti vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných jeden rok a déle na celkové pracovní síle (v procentech), kde v čitateli je počet nezaměstnaných jeden rok a déle a ve jmenovateli je celkový počet osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním plus celkový počet nezaměstnaných.

Míra registrované nezaměstnanosti

Počet dosažitelných uchazečů registrovaných na úřadech práce ke konci sledovaného roku k celkové pracovní síle (počtu ekonomicky aktivních). Dosažitelní uchazeči jsou uchazeči o zaměstnání, kteří mohou bezprostředně nastoupit do zaměstnání při nabídce vhodného pracovního místa, tj. evidovaní nezaměstnaní, kteří nemají žádnou objektivní překážku pro přijetí zaměstnání. Za dosažitelné se nepovažují uchazeči o zaměstnání ve vazbě, ve výkonu trestu, na základní, náhradní nebo civilní vojenské službě, uchazeči v pracovní neschopnosti, uchazeči, kteří jsou zařazení na rekvalifikační kurzy nebo uchazeči, kteří vykonávají krátkodobé zaměstnání a dále uchazeči, kteří pobírají peněžitou pomoc v mateřství nebo kterým je poskytováno hmotné zabezpečení po dobu mateřské dovolené.

Index závislosti II

Podíl obyvatelstva ve věku 65 let a více na obyvatelstvu ve věku 15-64 v %.

Dávky hmotné nouze

Ukazatel dávek v hmotné nouzi ukazuje objem finančních prostředků osobám či rodinám, které nemají dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Zahrnují příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou pomoc.

Intenzita dávek hmotné nouze na 1000 obyvatel 15/64

Ukazatel udává průměrný počet dávek v hmotné nouzi vyplacený osobám či rodinám, které nemají dostatečné příjmy na 1000 obyvatel ve věku 15 až 64 let.

Intenzita migračního salda na 1000 obyvatel

Ukazatel salda migrace vyjadřuje rozdíl počtu přistěhovalých a vystěhovalých osob za stejné období a území. Počítáno na 1000 obyvatel.

4.6 ÚKOLY K ZABEZPEČENÍ REALIZACE STRATEGIE

Pro naplnění SRR je třeba realizovat zejména následující kroky/úkoly.

- Vytvořit model řízení intervencí fondů SSR, jehož součástí bude i promítnutí systému řízení regionální dimenze navrženého ve SRR
 - Nositel: MMR
 - Termín: XXXX
- Novelizovat zákon č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje, v rámci něhož dojde ke změnám v.....
 - Nositel: MMR
 - Termín: XXXX
- Rozvinout systém implementace integrovaných přístupů.....
 - Nositel: MMR
 - Termín: XXXX
- Na základě projednání s krajskými orgány a MMR zapracovat do příslušných resortních politik, koncepcí a programů regionální přístupy.
 - Nositel: dotčené ústřední správní orgány
 - Termín: XXXX
- Nastavit fungování monitorování regionálního rozvoje
- Zpracovat Koncepci rozvoje sociálního podnikání ČR
 - Nositel_ ASZ
 - Termín:
- Zavést systém monitoringu a aktualizace dat k výskytu sociálně vyloučených lokalit
 - Nositel_ ASZ
 - Termín:
- Definovat standardy kvality a vybavenosti veřejných služeb v regionech (dostupnost zdravotních a sociálních služeb, školy, apod.)
 - Nositel
 - Termín

Výčet není kompletní. Bude doplněno v rámci Pracovní skupiny ke SRR.

4.7 SLOVNÍK POJMŮ

Bývalé vojenské prostory

Dřívější vojenské prostory Milovice, Ralsko, Mladá, Brdy, část Boletic, případně i dalších vojenských prostor, které budou v budoucnu zmenšeny. Tyto prostory patří mezi ostatní státem podporované regiony.

Environmentální udržitelnost

Dlouhodobá vyváženost socioekonomického a environmentálního rozvoje území tak, aby docházelo ke sladění potřeb rozvoje území s limity a možností životního prostředí. Součástí environmentální udržitelnosti jsou činnosti s pozitivními vlivy na přírodní složky kulturní krajiny a na snižování antropogenní zátěže krajiny.

Hospodářsky problémové regiony

Státem podporované regiony, které v rámci republikového srovnání vykazují nižší životní úroveň, nadprůměrný podíl nezaměstnanosti, nízký stupeň ekonomické výkonnosti a příjmů obyvatel a nepříznivý demografický vývoj.

Indikátory

Charakteristiky jevů, které umožňují poznat efektivitu zvolených forem naplňování cílů a záměrů pomocí evaluačních procesů.

Integrované přístupy/nástroje

Nástroje pro uplatnění regionální dimenze. Jde zejména o Integrované územní investice, Integrované plány rozvoje území, Komunitně vedený místní rozvoj a Společný akční plán. Z pohledu EU představují silně prosazovaný způsob implementace fondů SSR v rozvoji regionů, měst a obcí.

Integrované územní investice

Nástroj k integrované realizaci územních strategií. Umožňují členským státům provádět operační programy komplexně a slučovat finanční zdroje z několika prioritních os jednoho nebo více operačních programů, aby byla zajištěna realizace integrované strategie na daném území

Integrovaný plán rozvoje území

Strategický dokument popisující konkrétní problémy a potřeby vymezeného území, cíle a priority z nich vycházející a vzájemně provázané investiční záměry, kterými bude navržených cílů dosaženo. Jeho financování je postaveno zejména na zdrojích fondů SSR.

Komunitně vedený místní rozvoj

Rozvoj zaměřený na konkrétní území dané komunity složené ze zástupců veřejných a soukromých místních sociálně-ekonomických zájmů, prováděný prostřednictvím strategií místního rozvoje, navržený s ohledem na místní potřeby a potenciál.

Metropolitní oblast

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

Území vyznačující se výraznou koncentrací obyvatel a podnikatelských subjektů, vysokou intenzitou ekonomických a společenských činností, vysokou úrovní vývoje výrobních sil, vysokou hustotou osídlení a vysokou mobilitou obyvatelstva,

Mikroregion

Označení území dobrovolného svazku obcí.

Místní akční skupina

Společenství obcí, firem, neziskových organizací a obyvatel se společným cílem rozvoje vymezeného regionu a spolupracující na základě metody LEADER.

Periferní území

Geograficky odlehlá území, dlouhodobě se potýkající s kumulací problémů (např. horské oblasti, příhraniční oblasti, vnitřní periferie nebo území se specifickými historickými problémy).

Póly růstu

Území, většinou aglomerace, s nejvyšší koncentrací vědy, výzkumu, technologických služeb apod.

Regionální aktér

Přímý realizátor opatření regionální politiky.

Regionální centra a zázemí

Ekonomická střediska regionálního významu a jejich zázemí s vyšší koncentrací obyvatel, většího počtu podnikatelských subjektů, centra zaměstnanosti.

Regionální dimenze

Diverzifikace opatření SRR ve vazbě na různá území ČR. Konkrétně jde o zohlednění rozvojových specifik a potřeb urbanizovaných území, stabilizovaných území a periferních území.

Regionální disparita

Nepříznivý a významný rozdíl v úrovni ekonomického, sociálního a ekologického rozvoje regionů.

Regionální konkurenceschopnost

Schopnost regionu maximálně využít své vnitřní zdroje tak, aby dokázal uspět (a prosperovat) v regionální, národní a popřípadě i globální konkurenci a byl schopen se flexibilně přizpůsobit změnám na těchto trzích.

Regionální politika

Průřezová koordinační státní politika, která definuje soubor intervencí vedoucích k ekonomickému růstu a vyváženému rozvoji regionů a vytváří hlavní východiska pro formulaci regionálních přístupů v rámci sektorových a odvětvových politik.

Regionální rozvoj

Komplex procesů, které probíhají uvnitř regionů a které se týkají pozitivních ekonomických, sociálních, environmentálních a jiných proměn regionu.

Regionální úrovně

Geografická hierarchie regionů:

- **Lokální úroveň** – území jedné, či několika obcí
- **Mikroregionální úroveň** – správní obvody obcí s rozšířenou působností či správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem, či území svazků obcí).
- **(Mezo)regionální úroveň** – území krajů
- **Makroregionální úroveň** – národní úroveň, území České republiky

Rozvojová území

Metropolitní oblasti, regionální sídelní aglomerace a regionální centra a jejich zázemí.

Sídelní aglomerace

Silně urbanizované území tvořené jedním, dvěma nebo několika městy, která tvoří jádro aglomerace, a jejich okolím, zahrnující geograficky blízké sídelní útvary s jejich spádovými územími.

Sociálně vyloučená lokalita

Místo nebo objekt, který ztratil své původní využití a leží v takové části obce/města, která se nerozvíjí. Bývá zde špatná infrastruktura, dopravní obslužnost, chybí například obchody, základní škola, pracovní příležitosti, je odtud daleko k lékaři i na úřady.

Sociálně znevýhodněné oblasti

Státem podporované regiony s vyšší mírou dlouhodobé nezaměstnanosti, s vyšším počtem osob pobírajících sociální dávky a s výskytem sociálně vyloučených lokalit.

Sociální podnikání

Specifický druh podnikání, ve kterém je ekonomická činnost v rovnováze s uspokojováním veřejně prospěšných zájmů komunit, a tím i společnosti jako celku. Řeší otázky zaměstnanosti, sociální soudržnosti a místního rozvoje a svou činností podporuje solidární chování, sociální začleňování a růst sociálního kapitálu zejména na místní úrovni s maximálním respektováním trvale udržitelného rozvoje.

Sociální vyloučení

Sociální vyloučení je definována dle § 3, písm. f) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách jako vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.

Společný akční plán

Nový typ integrované akce pro období 2014–2020, která je realizována prostřednictvím výsledkově-orientovaného přístupu. Cílem akce je splnění konkrétně stanovených cílů, na kterých se společně

Strategie regionální rozvoje ČR na období 2014–2020

dohodne členský stát s Evropskou komisí. Společný akční plán může být součástí jednoho nebo několika operačních programů, financován může být jak z ESF, tak z ERDF. Podporovány budou neinvestiční akce.

Stabilizovaná území

Regiony, které nelze zařadit mezi aglomerace a regionální centra a zároveň nepatří mezi periferní území a které vyplňují v České republice co do rozlohy významnou část území. Charakteristické je zastarávání infrastruktury veřejných služeb a stagnace socio ekonomicko environmentálních jevů.

Státem podporované regiony

Regiony státem podporované v § 4 odst. 2 zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. Pro účely SRR 2014+ jsou vymezeny: hospodářsky problémové regiony a ostatní regiony.

Typologie území

Členění území ČR pro potřeby SRR. Zachycují rozdíly mezi regiony z hlediska regionální konkurenceschopnosti, územní soudržnosti a environmentální udržitelnosti, čtvrtá typologie je zpracována dle rozvojových znaků obcí a struktury osídlení.

Urbanizace

Proces koncentrace obyvatelstva do měst.

Urbánní oblasti

Městské oblasti včetně jejich zázemí.

Územní soudržnost

Záměr snižovat rozdíly mezi členskými státy a regiony, zajistit harmonický a trvalý rozvoj územních oblastí, a zároveň vyhodnotit, jak mohou být politika soudržnosti a další odvětvové politiky Evropské unie nejlépe přizpůsobeny situaci v těchto oblastech.

Venkov/venkovská oblast

Prostor, který zahrnuje jak krajinu, tak i venkovská sídla. Charakteristická je menší intenzita sociálně ekonomických kontaktů a menší hustota vazeb mezi jednotlivými subjekty, které se ve venkovském prostoru pohybují.

Veřejné služby

Služby ve veřejném či obecném zájmu, které jsou vytvořeny, organizovány a usměřňovány orgánem veřejné správy k zabezpečení potřeb veřejnosti.

